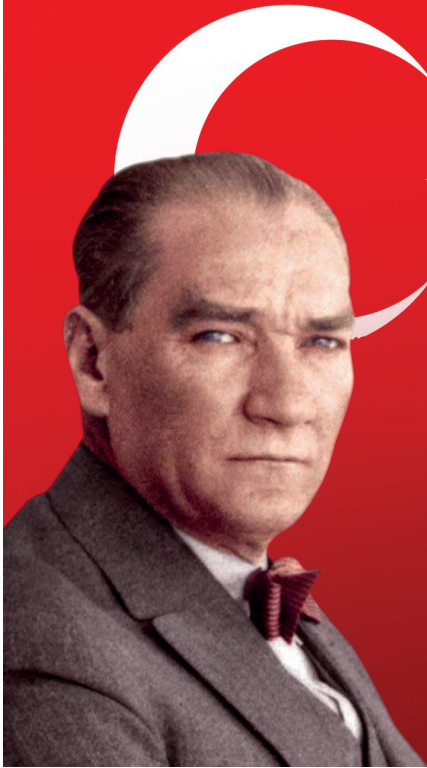

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2022 / 7

FIYATI: 15 TL

**“Fikirler
cebir ve
şiddetle,
top ve
tüfekte asla
öldürülemez.”**

M. Atatürk

(14. 07. 1922 - Ankara)

Yaşar Öztürk'ün yazısı 17. sayfada

**Dünya Sağlık
Örgütü'nden
Prof. Dr.
Haberal'a
İhsan
Doğramacı
Aile Sağlığı
Vakfı Ödülü**

S: 5

Cengiz Özakıncı:
İlk Kez Yayımlanan
Resmi Belgelerle,
Mareşal Fevzi
Çakmak'ın
Kuvayı Havaiye
Programı ve
“Bahriye
Tayyareleri”

S: 8

Gürbüz Evren:
**İsveç 314
Yıl Sonra
Yine
Türlere
Muhtaç
Oldu**

S: 55

Tekin Özertem:
**Yazıyor!
Yazıyooor!**

S: 62

Yahya Aksoy:
**Toplum
Sanatla
Yükselir**

S: 121

İlkesi: Hak, hukuk, adalet, vicdan ve tasarruf

- Okul, tebeşir, tahta bilmedikleri köyde o gün köy bekçisi neyin müjdesini veriyordu?
- Ünlü bir karikatüristken niçin Yozgat'ın Sarıkaya ilçesine yerleşti? • Yoğun bakım odasında niçin ihale pazarlığına girişti? • İçişleri Bakanlığı'nda valiler toplantısına neden alınmadı? • Tüm doktorlara gönderdiği mektupta neler istedi, sonunda neler oldu? • Makam otomobiline niçin binmiyor, yolculuklarını niçin otobüsle yapıyordu?
- Polis minibüste kimlik kontrolü yaparken validen niçin şüphelendi? • "Niğde'de yiyecek ekmeğimiz bu kadarmış" deyince neler oldu? • On yılda yapılacak işi, on kuruş harcamadan nasıl bir yılda bitirdi? • O, niçin bolluk içindeyken kıtlık içinde gibi yaşamayı seviyordu? • "Tutumlu vali" geliştirdiği modelle nasıl işsizliği bitirdi ve modeli örnek oldu?

Bu soruların cevapları Türkiye'nin "efsane vali"si Refik Arslan Öztürk'ün yaşamında gizli. Yozgat'ın Akbucak köyünde doğdu, hukuk fakültesini bitirdi; karikatüristlik, kaymakamlık yaptı. Bilecik, Niğde, Erzincan ve Manisa valiliklerinde bulundu. Her yerde halkla iç içe, halkın içinde oldu. Hep tasarruf ve kalkınmayı savundu, kendini eğitim ve çağdaşlaşmaya adadı. Bugün Refik Arslan Öztürk adı görev yaptığı illerdeki tarihi yerlerde, sanayi tesislerinde, bürokraside yarattığı ekolde ve hizmet verdiği binlerce insanın gönlünde yaşıyor.

Onu birlikte çalıştığı insanlardan dinleyelim.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nühket Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Erhan Kanyılmaz, Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay,

Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özertem,

Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Sezin San Sungunay,

İzlen Şen Toker, Necef Uğurlu, Mehmet Ünver,

Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abonebd@gmail.com

Baskı: BPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A. Ş.

Akçaburgaz Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No: 17,

34522 Esenyurt, İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 26 / 05 / 2022

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Sorgulamalıyız *Dr. Ufuk Akyol*

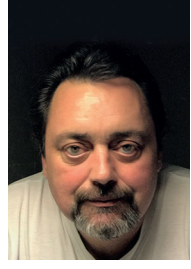
5 Dünya Sağlık Örgütü'nden Prof. Dr. Haberal'a İnsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü

- 8** Mareşal Fevzi Çakmak'ın Kuva-yı Havaie Programı ve "Bahriye Tayyareleri"
Cengiz Özakıncı
- 16** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 17** "Fikirler Cebir ve Şiddetle, Top ve Tüfikle Asla Öldürülemez." *Yaşar Öztürk*
- 23** "Lozan Başarı Değildir" İddiasına Cevap
Dr. Cihangir Dumanlı
- 27** Nutuk *Kaya Boztepe*
- 33** Yahya Kapitan'la İlgili Gelişmeler *Cengiz Önal*
- 38** Türksüz Türkiye
Ömer Dedeoğlu
- 42** Milli Mücadele Yıllarında Ankara *Ahmet Özkan*
- 45** Bir Zamanların Kavramları ve Devlet Adamları *Mete Akyol*
- 49** Gelibolu Katili: Billy Sing
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 55** İsveç, 314 Yıl Sonra Yine Türklere Muhtaç Oldu
Gülbüz Evren
- 62** Yazıyoor! *Dr. Tekin Özerterem*

İÇİNDEKİLER

- 67** İktisadi Buhran Vergisi
Vahap Candan
- 73** Türkiye ve Enerji Güvenliği
Necdet Pamir
- 78** Gülme Mizah ve İroni
Op. Dr. Murat Molu
- 82** Hayvanlar ve Biz *Necdet Uğurlu*
- 88** Bir Zamanlar Amerika
Olca Bayğır
- 91** Arkeolojinin Anadolu'su
Konur Ertop
- 97** Dostoyevski'nin Yaz İzlenimleri Üzerine...
Demir Aytaç
- 103** Bozkırın Canı *Cemal Türkmen*
- 109** Popülizm Çalışmalarının Soykütüğü *Barbaros Eneç*
- 113** Pisagor ve Pisagorculuk
Berk Yüksel
- 117** Şekere Olan Düşkünlüğümüzün Evrimsel Kökenleri *Sabriye Aşır*
- 121** Toplum Sanatla Yükselir
Yahya Aksoy
- 125** Bir Roman Yazmak *Mehmet Ünver*
- 130** Matrei in Osttirol İzlen *Şen Toker*
- 136** Charles Perrault
- 138** Güneş Kursunun Logo ile Sınavı *Ali Tekin Çam*
- 143** Sait Faik Abasıyanık *Sabri Kemal*
- 147** Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
- 4** Beni Hatırlayınız
- 54** İlk Dersimiz Türkçe
- 61** Gözün Sözü
- 108** Bilginizi Denetleyin
- 129** Sudoku
- 151** Çözümler
- 152** Yarının Büyüklüğü
- 154** Bulmaca
- 156** Satranç
- 158** Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160** Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Sorgulamalıyız

Geçen ay Rusya'nın Ukrayna'da sivillere saldırmakla suçlanmasını anlamsız, bulduğumu belirtmişim. Öyle ya, ne gibi bir çıkarı olabilir ki Rusların böyle bir şeyden? Okuduğumuz her haberi sorgulamalıyız ki güdülecek koyun olmadığımız anlaşılсын.

Şimdilerde de aklımın almadığı bir Türk-Yunan gerginliği söz konusu. Yunanlılar boğaz köprülerimize birer füze atmaktan bahsederken bizimkilerden de adaları alıveririz gibi akla hayale sığmaz açıklamalar geliyor.

Bir Türk-Yunan savaşı endişesi veya gerginliği yaratmak sadece ve sadece silah tüccarlarının işine gelir. Ancak asla böyle bir savaş gerçekleşmez.

Düşünsenize Yunanlılar köprülerimizi uçuracaklar?

Bizim bir şey yapmamıza dahi gerek kalmadan uluslararası kamuoyu Yunanistan'ı bitirir. Aynı şey biz de adalara çıkarsak yaşanır. Yalan mı? Yanlış mı?

Çocukluğumdan beri ara ara bu gerginlikler yaşanmıştır. Ardından Yunanlılar 15-20 uçak alırlar, bizimkiler de bir 20-30 tane.

Bir zamanlar Sovyet devlet adamı Kruşçev, *"Bu orduyu Yunanistan'a karşı besliyorsanız çok büyük. Yok, bize karşı besliyorsanız çok küçük."* demişti.

Haydi bizim birçok farklı tehdidimiz var. Ya komşumuzun? Bizden korkup yaptıkları askeri harcamalar yüzünden iflas edip maaş ödeyemedi bu adamlar daha birkaç yıl önce.

Yani saçmalık, anlamsızlık diz boyu... Peki neden böylesi gerginlikler, bomboş tehditler, hamasi nutuklar?..

Duyduğumuz her haberi sorgulamalı ve incelemeliyiz. Bizler yönetilebilecek ama güdülmeyecek iradeleriz.

ufukakyolbd@gmail.com

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- *Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içerde ve dışarda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni sosyete, yeni devlet ve bunları başarmak için aramızda inkılâplar... İşte Türk genel inkılâbının bir kısa ifadesi... (1935)*
- *Türkiye'yi, derece derece mi ilerletmeli, anı olarak mı? İki sistem var, biri malûm, büyük Fransız ihtilâlindeki tarz: Rejimler değişecek, ihtilâllere karşı mukabil ihtilâller yapılacak. Sağ solu tepeler, sol sağı süpürürken bir de bakılacak ki bir buçuk asırlık zaman geçmiş... Bu milletin damarlarında o kadar bol kan ve önünde o kadar geniş zaman var mı? (1922)*
- *İnkılâbın kanunu mevcut kanunların üstündedir. Bizi öldürmedikçe, bizim kafalarımızdaki cereyanı boğmadıkça başladığımız inkılâp ve yenilik bir an bile durmayacaktır. Bizden sonraki devirlerde de böyle olacaktır. (1923)*
- *İnkılâp güneş kadar parlak, güneş kadar sıcak ve güneş kadar bizden uzaktır. İstikametimi daima o güneşe bakarak tâyin eder ve öylece ilerlerim, ilerlerim, parlaklığı ve sıcaklığı ilerlememe müsaade edinceye kadar ilerlerim. Tekrar ilerlemeye devam etmek üzere dururum, tekrar güneşe bakarak istikamet alırım.*
- *Memleketin ve inkılâbın içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korunması için, bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lâzımdır.*
- *Genç fikirli demek, doğrultuyu gören ve anlayan hakikî fikirli demektir. Milletın hakîm emelleri, görüş noktası budur. Hepimiz ona uymaya mecburuz. (1925)*

K Atatürk

Dünya Sağlık Örgütü'nden Prof. Dr. Haberal'a İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal'a Dünya Sağlık Örgütü tarafından, halk sağlığına sağladığı olağanüstü katkılar dolayısıyla "İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü" verildi. İsviçre'nin Cenevre kentinde düzenlenen törende Prof. Dr. Haberal'a ödülünü, Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus ve Dünya Sağlık Asamblesi Başkanı Dr. Ahmed Robleh Abdilleh takdim etti.

Prof. Dr. İhsan Doğramacı adına Dünya Sağlık Örgütü tarafından 1997 yılından bu yana halk sağlığı alanındaki öncü bilim insanlarına sunulan "DSÖ İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü"ne, Başkent

Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal layık görüldü. Dünya Sağlık Örgütü tarafından 22-28 Mayıs tarihleri arasında İsviçre'nin Cenevre kentinde düzenlenen 75. Dünya Sağlık Asamblesi'ne »

Dünya Sağlık Örgütü İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü, Prof. Dr. Mehmet Haberal'a Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus ve Dünya Sağlık Asamblesi Başkanı Dr. Ahmed Robleh Abdilleh tarafından verildi.

davet edilen Prof. Dr. Mehmet Haberal'a ödülünü takdim etti.

Dünyanın dört bir yanından üst düzey sağlık yöneticilerinin ve bilim insanlarının bir araya geldiği törene, Doğramacı Ailesi adına Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın çocukları Şermin Savaşçı ve Prof. Dr. Ali Doğramacı, Osman Doğramacı, vakıf adına ise Prof. Dr. Gülsev Kale ile Prof. Dr. Tomris Türmen katıldı. Cenevre'deki ödül töreninde Prof. Dr. Mehmet Haberal'a

Prof. Dr. İhsan Doğramacı adına Dünya Sağlık Örgütü tarafından 1997 yılından beri verilen "DSÖ İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü" bu yıl, halk sağlığına olağanüstü katkılarından dolayı Prof. Dr. Mehmet Haberal'a verildi. (üstte)

ise Başkent Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Haberal, Başkent Üniversitesi eski Rektörü Prof. Dr. Kenan Araz ile Başkent Üniversitesi Genel Koordinatörü Feyyaz Artukoğlu eşlik etti.

Ödül töreni öncesi İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı adına bir konuşma yapan Bilkent Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. Gülsev Kale, hem DSÖ İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü hem de ödüle layık görülen Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın çalışmaları hakkında bilgi verdi.

Ödül töreninin ağılış konuşmasını yapan Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus ise, halk sağlığı alanındaki başarılı hizmetlerin, sağlık sorunlarını başarıyla ele alan kişi ve kurumların ödüllendirildiğini dile getirdi. Dr. Ghebreyesus, "Bu gerçek anlamda sağlık alanındaki şampiyonları tanımak için bir araya gelmek

Dünya Sağlık Örgütü resmi açıklamasında şu ifadelere yer verildi:

"Genel cerrahi, organ nakli ve yanık tedavisi alanlarında öncü olan Profesör Mehmet Haberal, Türkiye'de organ nakli için yasal bir çerçeve oluşturulmasına yardımcı olurken, aile ve toplum sağlığına bütüncül bir yaklaşımla toplumsal kabul edilebilirliğini artırırken, terminal hasta aileleriyle birlikte çalışıyor. Liderliği ve ulusal, bölgesel ve küresel kurumlarla işbirliği, Türkiye'de çok sayıda organ nakli merkezinin kurulmasına ve bu çalışma alanıyla ilgilenen birçok sağlık profesyonelinin yetiştirilmesine yol açmıştır."

Prof. Dr. Mehmet Haberal, Cenevredeki ödül töreninde yaptığı konuşmada, aldığı ödülü ülkesine atfetti.

bizim için bir onurdur." dedi. Ardından Prof. Dr. Mehmet Haberal, ödül takdimi için sahneye davet edildi. Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus ve Dünya Sağlık Asamblesi Başkanı Dr. Ahmed Robleh Abdilleh, halk sağlığına olağanüstü katkılar sağlayan bilim insanlarına verilen "DSÖ İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü"nü, Prof. Dr. Mehmet Haberal'a takdim etti. Ödül töreninde bir konuşma yapan Prof. Dr. Mehmet Haberal, Doğramacı Ailesi'ne, vakfı yönetimine, Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Dr. Ghebreyesus'a ve yönetimine teşekkür etti. Konuşmasında, Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ü şükranla anan Prof. Dr. Mehmet Haberal, "Bu prestijli ödülü alırken, modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve bugün burada olmamın sebebi Ulu Önder Atatürk'ü şükran ve minnetle anıyorum." dedi ve aldığı ödülü ülkesine atfetti. •

Otopsi
Cengiz Özakıncı

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları

4

**99 Yıl
Sonra
İlk Kez
Yayımlanan
Resmi
Belgelerle.**

Mareşal Fevzi Çakmak'ın Kuva-yı Havaiye Programı ve “Bahriye Tayyareleri”

29.12.1924'te kurulan Bahriye Vekaleti'nin 01.11.1927'de kaldırılması ve Bahriye Vekili İhsan Eryavuz'un Yüce Divan'da yargılanarak 1928'de 2 yıl hapse mahkum edilmesi, siyasi tarihimize Yavuz-Havuz Davası olarak geçti. İhsan Bey, dostları, arkadaşları,

yakınları kendisinin suçsuz olduğunu, donanmanın gelişmesini istemeyen Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ve Başbakan İsmet İnönü'nün kurduğu bir kumpasa kurban gittiğini ileri sürdüler. İhsan Eryavuz'un oğlu Asım Bülent Eryavuz (d.1915-ö.2007) anılarında

Mareşal Fevzi Çakmak Hava Kuvvetlerinde, 1940.

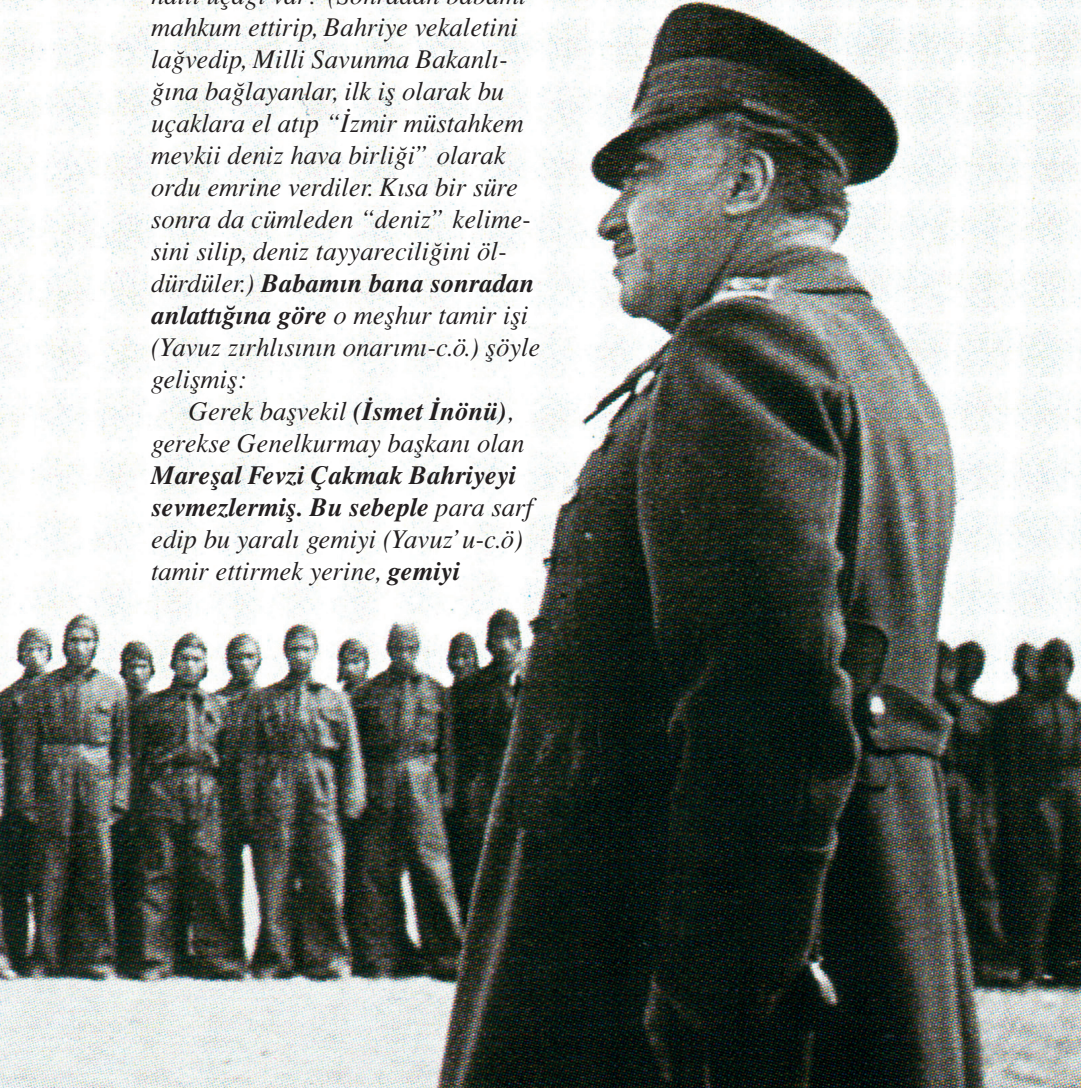
şöyle diyordu:

“Donanmanın kendine ait bir hava gücüne sahip olmasını isteyen babam, İtalya’dan 8 tane deniz tayyaresi almış ve bunların sıkı bir şekilde gemilerle beraber çalışmalarına çok önem vermişti. (...) Aradan 70 küsur sene geçti. Babamın atmış olduğu bu tohum ne oldu?

Bahriyenin kendi malı kaç kanatlı uçağı var? (Sonradan babamı mahkum ettirip, Bahriye vekaletini lağvedip, Milli Savunma Bakanlığına bağlayanlar, ilk iş olarak bu uçaklara el atıp “İzmir müstahkem mevkii deniz hava birliği” olarak ordu emrine verdiler. Kısa bir süre sonra da cümleden “deniz” kelimesini silip, deniz tayyareciliğini öldürdüler.) Babamın bana sonradan anlattığına göre o meşhur tamir işi (Yavuz zırhlısının onarımı-c.ö.) şöyle gelişmiş:

Gerek başyekil (İsmet İnönü), gerekse Genelkurmay başkanı olan Mareşal Fevzi Çakmak Bahriyeyi sevmezlermiş. Bu sebeple para sarf edip bu yaralı gemiyi (Yavuz’u-c.ö) tamir ettirmek yerine, gemiyi

hurdaya çıkarmak ve tahsisatı da başka işlerde kullanmaya karar vermişler. Fevzi Paşa, Yavuz’un 15’lik topun bataryalarını söküp, Kocaeli Müstahkem Mevkii’ne, yani Darıca – Gebze sınırlarına yerleştirmek, gemiyi de körfezde bir yerde tutup, bir kriz halinde yedekte çekerek Çanakkale boğazında 10 adet 28 cm. topları ile bir yüzer batarya

Halide Edip Adıvar, Kurtuluş Savaşı'nda havacılarımızla. (Fatma Rezzan Ünalp, "Türk İstiklal Harbinde Batı Cephesi Tayyare Bölükleri", ATAM, Bahar 2022, s.93.)

olarak kullanmak istemiş. **İsmet Paşa** da tabi buna düünden razı imiş. O günlerde demir yolu inşaatı ön plana alındığından ("Demir ağlarla ördük vatani dört baştan" marşında olduğu gibi) **Yavuz'un tamiri için ayrılmış tahsisatin demir yolu inşaatında kullanılmasına gizlice karar vermişler**. Bundan haberdar olan **babam** da, donanmanın elindeki bu en tesirli vurucu gücü kaybetmemek için, acele ile daha evvel pazarlığını yaptığı Fransız St. Nazaire firması ile tamir sözleşmesini imzalar. Planlarının bozulduğunu öğrenince İnönü deliye döner ve "Bakanlar Kurulu kararı olmadan tamir işini mukaveleye bağladı" suçlaması ile babamı Yüce Divan'a veririr. "Bu sözleşme için vekil bey muhakkak şahsi menfaat sağlamıştır." düşüncesi ile o günlerde basında yazı ve karikatürlerle babamın ne hırsızlığını ne de menfaat düşkünlüğünü

bıaktılar. Sonunda tabii bir şey bulamadılar ama, emir yüksek yerden geldiğinden "tarafsız ve bağımsız" Türk hakimleri neden göstermeden babamı iki yıl hapse mahkûm ettiler. Bu konuda sonradan sorulan sorulara verdikleri cevap tam Türk işi idi: "Öyle icap etti!" (1)

*

Asım Bülent Eryavuz'un anlatısında bir takım gerçeğe aykırılıklar, yalanlar, yanlışlar, uydurmalar ve çarpıtmalar vardır. Şöyle ki:

1)- İhsan Eryavuz, 29.12.1924 günü Bahriye Vekili olarak atanmıştır. Oysa Yavuz'un onarılması kararı, Eryavuz'un Bahriye Vekili olmasından bir yıl kadar önce 1923'te alınmıştır; o tarihte Genelkurmay Bakanı olarak hükümette yer alan Mareşal Fevzi Çakmak, hazırladığı Bahriye Siyaseti Programı'na Yavuz'un onarılması maddesini koymuştur; bu programda Mareşal Fevzi Çakmak, Başbakan İsmet İnönü, Milli Savunma Bakanı Kazım Özalp ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal'in imzaları vardır.

2)- Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak ve Başbakan İsmet İnönü'nün mecliste Yavuz'un onarımında kullanılmasına karar verilmiş olan bir parayı o bütçeden alıp, o parayı demiryolu yapımında kullanmak istedikleri ve bu tasarılarını gerçekleştirilebilmek için Bahriye Vekaleti'ni kapatıp Bahriye Vekili

düşmanın denize dökülmesiyle sona erdikten ve Lozan Antlaşması imzalandıktan (24.07.1923) sonra ise, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, Başbakan İsmet Paşa, Milli Savunma Bakanı Kazım Özalp ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa, aşağıda yayınladığımız belgelerde görüleceği üzere, 1923'te Yavuz'un onarılarak donanmaya kazandırılmasına karar vermişlerdir.

4)- Cumhuriyet Donanması'na Deniz Uçakları (Bahriye Tayyareleri) alımı Bahriye Vekili İhsan Bey'in eseri olmayıp, alım onun Bahriye Vekili olarak atandığı 29.12.1924 tarihinden bir yıl kadar önce, Genelkurmay Bakanı Mareşal Fevzi Çakmak 28.11.1923 tarihli önerisinin Başbakan İsmet Paşa başkanlığında Bakanlar Kurulunca kabul edilmesinin eseridir.

Asım Bülent Eryavuz'un Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü'ye yönelttiği suçlamaları çürüten belgeler, tarih sırasıyla şöyledir:

BELGE 1 - 15.03.1923 tarihinde - İhsan Eryavuz'un Bahriye Vekili olarak atanmasından yaklaşık 2 yıl kadar önce- Bakanlar Kurulu üyelerince imzalanmış yasa önerisinin başlığı: "Berri ve Bahri Kuva-yi Havaiyye Mensubininin Müteferrika ve Muhassasatları Hakkında Kanun Layihası"dır. Belge, Askeri Havacılığın, uzmanlıkları bakımından "Berri Havaiye" (Kara Havacılığı) ve "Bahri Havaiye" (Deniz Havacılığı) olarak ayrı örgütlendiğini göstermektedir.

(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi BCA 30-18-1-1 6-53-20.)

BELGE 2 - 07.11.1923 tarihi Genelkurmay Bakanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın -İhsan Eryavuz'un Bahriye Vekili olmasından 1 yıl kadar önce- hazırladığı Bahriye Siyaseti Programı'nın hükümetçe irdelenmekte olduğu bir tarihtir. (Bkz: Aşağıda, Belge-3 metin içeriği). Genelkurmay Bakanı Fevzi Çakmak'ın, Milli Savunma Bakanı (Kazım Özalp Paşa), Başbakan (İsmet Paşa) ve Başkumandan (Gazi Mustafa Kemal Paşa) tarafından onaylandığı TBMM'nde 25.03.1924 günlü gizli oturumda açıklanan: *"Erkanı Harbiye Umumiye, (ve) Müdafaa Milliye Bahriye Dairelerinin iştirakiyle yapılan 'Bahriye Programı' beş seneliktir: * Yavuz'un tamiri, * 2 küt'a filo, * 2 küt'a 700 tonluk tahtelbahir (denizaltı) * 6 küt'a 400 tonluk torpido muhribi, * 4 küt'a torpido, * 2000 adet torpil malzemesi ve * sefaini mevcudenin (varolan gemilerin) tamiri ve * Anadolu'da bir tersane.."* yapılmasına karar verilmiştir. Fevzi Paşa'nın hazırladığı ve İhsan Eryavuz'un Bahriye Vekili olarak atanmasından yaklaşık bir yıl önce kabul edilen iş bu Bahriye Programı çerçevesinde TBMM'nin Yavuz'un tamirine 2 milyon TL. ayırması; Asım Bülent Eryavuz'un Fevzi Paşa'ya ve İsmet İnönü'ye donanmayla ilgili olarak yönelttiği bütün suçlamaları çürütmektedir. (4)

BELGE 3 - 28.11.1923 günlü Müşir Fevzi Çakmak imzalı belgede, Genelkurmay Bakanı Fevzi Paşa, İsmet Paşa başkanlığındaki

Milli Mücadele'de havacılarımız. (Fatma Rezzan Ünalp, a.g.m., s.98.)

Başbakanlığa gönderdiği yazıda, Damat Ferit döneminde kapatılmış olan Donanma Cemiyeti'nin yeniden açılmasını ve cemiyetin hesabında kalmış bulunan 400.000 lira ile 07.11.1923 günlü yazısında belirttiği Bahriye Programı çerçevesinde "Bahriye Tayyareleri" (deniz uçakları) alınmasını -İhsan Bey'in Bahriye Vekili olmasından yaklaşık 1 yıl önce- önermektedir:

Türkiye Cumhuriyeti
Erkan-ı Harbiye-i Umumiye
Riyaseti

1. Şube

3. Kısım

Aded 846

Ankara

28.11.1339

Başvekalet-i Celile'ye

Donanma Cemiyeti gibi

müdafaa-i milliye-i memleketi temine matuf müessesenin hali faaliyete geçirilmesi, takib edilen gayeye varmak için bir medar olacağından, ben tamamen tarafdarım. Gayenin istihsalı için sei maliyemizin müsaadesi derecesinde ne gibi mevade ehemmiyet verilmesi icab edeceğini 7.11.1339 (7 Kasım 1923) tarih ve 269 numaralı tezkiremlerle makam-ı samilerine de iblağ eylemiş olduğum vechile hali hazırda donanmadan evvel tayyare teşkilatına vüsat verilmesi icab edecektir. Yalnız memleketin müdafaası için donanma ihtiyacı ve donanmanın her bir ihtiyacı takdimi hakkında bilhassa matbuatta kuvvetli bir cereyan bulunduğundan, teşkil edilecek Donanma Cemiyeti'nin namı memleketimizin müdafaasını teshil edecek olan Tayyare Cemiyeti'ne tebdil

edilmek iktifa ederse de her hangi bir cereyana kapılarak donanma ihtiyacı duyan ahali tarafından memnuniyetle karşılanmayacak ve bu sebeple lüzumu derecede iane derc edilemeyecek ve matlub neticeye varılmayacaktır. Hem ahalinin arzularını tatmin eylemek ve hem de vatanın müdafaasına evvel emirde muktefi mevadı mübayaa edebilmek için teşkil edilecek cemiyetlere marülüz tezkiremde de bahs edildiği üzere "Donanma ve Tayyare Cemiyeti" namı verilmesi tensib edilmişti. Ancak ahiren istihbar edildiğine göre sabık Donanma Cemiyeti'nin dört yüz bin lira kadar parası mevcut olup bunun ahzedilebilmesi eski heyetle Donanma Cemiyeti'nin tekrar ihyasına rabt kalacağı ve cemiyetin nizamnamesine "Cemiyet: siparişleri **hükümetin Bahriye Programına** nazaran icra edebilir." tarzında bir madde ilave ve **Bahriye Programına da evvel-be-evvel bahriye tayyareleri tedariki lüzumu** idhal olunarak temin-i maksad olunabileceği varid-i hatır olduğunu arz ederim.

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekili

Müşir Fevzi

(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BCA 30-10-0-0 80-525-8)

Görüleceği üzere: Asım Bülent Eryavuz'un anlatısında babası İhsan Eryavuz'a ait bir eser olarak gösterdiği deniz uçakları (bahriye tayyareleri) alımı, daha Bahriye Vekaleti kurulmadan ve İhsan Eryavuz Bahriye vekili olarak atanmadan yaklaşık bir yıl önce, 28.11.1923

tarihinde Genelkurmay Bakanı Mareşal Fevzi Çakmak tarafından önerilmiştir. (5)

*

BELGE 4 - 29.11.1923 tarihinde - demek ki Fevzi Çakmak'ın İsmet Paşa'ya Deniz Uçakları alınmasını önerdiği 28.11.1923 günlü yazısından bir gün sonra -İhsan Eryavuz'un Bahriye Vekili olarak atandığı 29.12.1924 tarihinden 13 ay önce- Bakanlar Kurulu, hava kuvvetleri için gerekli uçak vs. satın almak üzere Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa'ya göndereceği ve aralarında Bahri Tayyareci (Deniz Havacısı) Yüzbaşı Cemal'in de bulunduğu görevlilere diplomatik pasaport verilmesine karar vermiştir.

(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BCA 30-18-1-1 8-41-13)

*

BELGE 5 - 15.06.1924 tarihinde -demek ki İhsan Eryavuz'un Bahriye Vekili olarak atanmasından 6,5 ay önce- Başbakan İsmet Paşa'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, "Kuva-yi Havaiye Müfettişi Miralay Muzaffer Bey'in Avrupa'daki tetkikatına nazaran son sistem olarak Bahriye Tayyare Bölüklerimiz için intihab edilen 12 adet Bahri Sawya tayyaresinin" satın alınmasını uygun görmüştür.

(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BCA 30-18-1-1 10-30-10)

*

Yukarıda aktardığım belgelerin tümünün tarihleri, Bahriye Vekaleti'nin kurulmasından önce-dir. Belgeler, gerek donanmanın

geliştirilmesi, gerek Yavuz'un onarımı ve Deniz Uçaklarının alımının hep Mareşal Fevzi Çakmak'ın hazırlayıp Başbakanlığa, Başbakan İsmet Paşa'ya sunduğu, Milli Savunma Bakanlığı ve Bakanlar Kurulu'nca kabul edilen ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından onaylanan programlarla gerçekleştiğini gözler önüne sermektedir.

Tümü Bahriye Vekaleti kurulmadan önce karara bağlanıp uygulamaya konulmuş olan bu çalışmaları, sanki Bahriye Vekili İhsan Bey'in kişisel karar ve çabalarının eserleriymiş gibi göstererek, gerçek eser sahiplerinden başta Genelkurmay Bakanı / Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ve Başbakan İsmet İnönü'yü, gerçeği ters yüz ederek, bu eserleri engellemek kastıyla Bahriye Vekiline kumpas kurmakla suçlamanın, erdem ilkeleriyle bağdaşır bir yanı yoktur.

Asım Bülent Eryavuz'un "babamın bana sonradan anlattığına göre" diyerek anlattığı şeyleri babasından dinlemediği, tersine, yıllar sonra Deniz Harp Tarihçisi Em. Amiral Afif Büyüktuğrul ve Em. Dz. Gv. Kd. Albay M. Celaleddin Orhan'ın yazdıklarını okuyup harmanlayarak sanki babasının kendisine anlattıklarımı gibi sunduğu, A.Büyüktuğrul ve M.Celaleddin Orhan'ın yazılarını okuyanların kolayca görebilecekleri bir gerçektir. Bülent Eryavuz'un gerçeğe aykırı anlatısı, babasını savunuyor olması nedeniyle yanlışla karşılanabilir olsa da, onun anlatısını irdelemeksizin gerçek belleyip eleştirisizce aktaran akademik

yayınları, doktora tezlerini anlayışla karşılamak olanaksız. (Sürecek.)

cengizozakincibd@gmail.com

1- Aktaran, Yard. Doç. Dr. Ahmet Mehmetefendioğlu ve Necip Gürel, "Yavuz Havuz Davası", Tarih Okulu Dergisi, Eylül 2014, Yıl 7, Sayı XIX, ss. 261, 262: "Bu makale birçok kişinin yardımıyla hazırlanmıştır. Her şeyden önce doksanlı yılların sonunda bu konuyu çalışmaya başlarken kendisini yakından tanıdığım İhsan Eryavuz'un oğlu rahmetli Asım Bülent Eryavuz'a (1914-2007) teşekkür borçluyum. Kendisinden çok yararlı bilgiler aldım. Babasının yayınlanmamış anılarının tümünü yayın haklarıyla birlikte bana veren Bülent Bey yine bizim teşvikimizle 2002 yılında en az babasınımı kadar ilginç olan anılarını "Rüzgârda Savrulan Bir Yaprığın Hikayesi" başlığıyla kaleme aldı. Bu çalışmada bu iki değerli yayınlanmamış anıdan yararlanıldı. Makalemize davanın çok fazla tanımayan portrelerinden Fikret Onuralp'e ilişkin küçük ama çok değerli bir yazıyla katkı veren Sayın Hıfzı Topuz'a, öğrencilerim Cengiz Özgül ve Abdullah Tok'a yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim. (A. Mehmetefendioğlu)"

Ayrıca Bkz. C. Gürdeniz, "Yavuz ve Balyoz Davalarının Benzerlikleri", Aydınlık, 11.06.2014. + "Yavuz Havuz Davası", Yeni Deniz Mecmuası, Aralık 2019, Sayı 16, s. 57. + "94. Yılında Yavuz-Havuz Davası'nın Siyasi Sonuçları", Veryansntv.com, 17.04.2022, 09:30.

2- Dr. İskender Tunaboşlu, "Çanakakale Cephesinde Donanma Desteği", Studies of the Ottoman Domain, cilt.5, sayı.8, Şubat 2015, s.41. "Yavuz'dan sökülen 1 adet 150 mm.lit top ile 250 mermisi ve 88 mm.lit 350 adet mermi ve sahra cephanesini Çanakakale'ye götüren 474 gırtluk Naga isimli vapur, İngiliz E-11 Denizaltısına 19 Mayıs-7 Haziran tarihleri arasında batırılmıştır."

3- Türk İstiklal Harbi, V. cilt, Deniz Cephesi ve Hava Harekati, T. C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları. Seri no.1, Gnkur Basımevi, Ankara 1964, s. 55, 61, 73: "Haziran 1921'de Karamürsel'e gelen, Yavuz Gemisinin iki adet 88 mm.lit topunun, buraya veya civar bir yere konması kararlaştırılsa da, sonradan trenle Arifiye'ye sevkolunarak Geyve Boğazında saklandıktan sonra Karadeniz'e yollandı ve Samsun Limanının tahkiminde kullanıldı."

4- TBMM Zabıt Ceridesi, 25.03.1924 günlü Gizli Celse Zaptı, s.407. (Bak: Cengiz Özakıncı, Bütün Dünya dergisi, Haziran 2022.)

5- Prof. Dr. Serhat Güvenç bu belgenin tarihini "Drednot Ateşi ve Osmanlı Devleti" adlı kitabında (Deniz Basımevi, Kasım 2005, s.113, 114, dn.289) **6 Şubat 1927** olarak; daha sonra "Osmanlıların Drednot Düşleri" adlı kitabında (İş Kültür y., 2011, s.163, s.189, dn. 383.) **6 Şubat 1925** olarak ve "Türkiye'nin Akdeniz Siyaseti" kitabında (Dilek Barlas'la birlikte, Koç Üni. y., Şubat 2014, s.92, dn.35) yine **6 Şubat 1925** olarak yanlış vermektedir. Doğrusu: **28.11.1923'tür**. Güvenç'in belge metni çevirisinde geçen "**329 numaralı tezkire**" ifadesi de yanlış olup, doğrusu "**269 numaralı tezkire**"dir. Belgedeki imza "Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekili Müşir Fevzi" biçiminde olup, anılan vekalet 03.03.1924'te kaldırıldığına göre, vekil imzalı belgenin vekalet kaldırılmadan önceki tarihe ait olduğu açıktır.

Hâkimiyeti Milliye

Bir Nokta

Devlet yönetiminde, sosyal yaşamımızda, düşünce ve anlayışlarımızda radikal yenilikler yapıyoruz.

Ciddi konuları, zayıf bir irade ile düşünemeyiz. Hele girişimlerimizden pratik ve yararlı bir sonuç almak, yarı önlemlerle asla mümkün olamaz.

Yeni rejim bu husus itibariyle çok güçlüdür. Ancak bu ilkeleri, ülkenin bütün faaliyet alanında uygulamalıdır.

Çağlardan bu yana yıkıma doğru sürüklenmiş Türkiye’de, bundan sonra yapılacak her yeni şeyin, en iyi, bilim ve gelişmenin de en son anlayışlarına göre yapılmasını, Cumhuriyet Yönetimi bir gidiş yolu olarak almış bulunuyor. Cumhuriyet Yönetimi, bu bakış açısıyla bilime ve uzmanlığa da çok değer veriyor. Büyük işlerde yabancı uzmanlığından sürekli yararlanmayı düşünüyor. Şu kadar ki, bu konuda zamanla yanılıyor. Bizzat ilgilendiğimiz bazı işlerde hissediyoruz ki, herkes uzmanlığa karşı aynı saygıyı göstermemektedir.

“Avrupalıyız, Batılılaşıyoruz” dediğimiz zaman, şu anlamı kastettiğimize kuşku yoktur: Batı’nın tekniği güçlü ve esaslıdır. Ondan rahatsız değiliz. Onu alacak ve kendimize mal edeceğiz.

Teorik ve mantıksal olarak böyle

düşündüğümüz bir hususu, uygulamada görmeye tahammül edemeyenler var. Bu, ne bilimsel, hatta ne de ulusal seviyemizin yüksekliğini göstermez, anlatmaz. Ulusal görevimiz bile bize uzmanlığa saygı göstermeyi emrediyor. Başkalarının uzmanlığına gereksinim duymamak, bizim için bir amaç olmalıdır. Ancak şunu da bilmeliyiz ki, bu amaca ulaşmak, sanıldığı kadar kısa zamanda olmaz.

Zaman içerisinde toplumu, deneyimler ve bilimin verileriyle donatmak gerekir. Ortada söz konusu olan husus, uzmanın şahsı değil, aksine bilgisi, tekniği ve deneyimidir. Hiç kimse, bilim ve tekniği, kendi zekâsının miğferi etrafında dönüyor iddiasında bulunamaz. Yeni kurulan her ülke, aynı aşamalardan geçmiştir. Meydana getireceğimiz eserlerin geliştirilmesinde yabancı uzmanlığının da payı olması, ne o eserlerin ulusal değerini azaltır, ne de ulusal gururu incitir.

Bilimin, uzmanlığın ve uygarlığın milliyeti yoktur. O bütün dünyanın ortak malıdır.

Ulusal bakış açısıyla, kendisine bizden daha az derecede hassasiyet yöneltmekte haklı olmadığımız hükümet, uzmanlığa saygı işinde bize her gün yeni örnekler vermektedir. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi

28 Kasım 1929

Yakın Tarihimiz

Yaşar Öztürk

**“Fikirler
cebir ve
şiddetle,
top ve
tüfekte asla
öldürülemez.”**

H. Atatürk

Yüz yıl önce Temmuz ayında İzmit gezisinden Ankara'ya dönen Gazi Mustafa Kemal TBMM'de daha verimli çalışma düzeni için öneride bulundu. Gezisinde “Muhalefeti şahısları değil tutulan yola yönelik” yapmaya davet ettiği basından “O zamanki ittihat ve Terakki düşmanlığının bugünkü milli hareket düşmanlığı gibi” anlaşılmasına yol açacak zararlı maksatlara

alet olunmamasını ve kaçınılmasını istediğini açıkladı.

Yürüttüğü savaşın “şahsî” değil “millî” niteliği olduğunu karartmaya çabalayanları; “biz” ruhunu yok edip “sen, ben” kavgasına dönüştürmeye uğraşanları doğru yola çağırarak Gazi Mustafa Kemal gevşeklik oluşmasını diye Batı Cephesi'ni uyardı: “*Düşmanın(...) taarruzda başarılı olması halinde iç vaziyet, »*

siyasi ve askeri olumsuz neticeleri itibariyle çok müşkül mevkiye düşülebilir. Böyle bir ihtimali sadece müdafaada kalmayı tercih etmiş zihniyet ile karşılayamayız. Düşmanın taarruzuyla beraber başlamak üzere cepheden esaslı karşı taarruzla cevaplamaya mecburuz.”

Gazi Mustafa Kemal ve Rus Elçisi Semyon Aralov

7 Temmuz 1922 günü Rus elçisi Aralof’un İran elçisi Mümtazüddin İsmail Han onuruna verdiği şölene katılan Gazi Mustafa Kemal tarihi bir konuşma yaptı:

“Türkiye halkının Doğu milletleriyle, Rusya ile, Azerbaycan ile, Afganistan ile, İran ile olan bağları yalnız hissiyat üzerine kurulu değildir. Hakiki, maddi, değiştirilemez birtakım esaslara dayanmaktadır. Bu suretle düşmanlarımızın içimize girerek yapacakları telkinler ile bu bağların sarsılmasına imkan

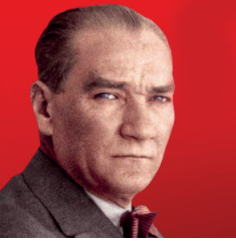
tasavvur etmek doğru değildir. Bugün dostlarımız emin olabilirler ki biz dünyada dostla da, düşmanla da temasa gelebiliriz ve onlar da bizimle temas edebilirler. Fakat bu temas mevcut samimi bağları, dostluğu daima, sarsılmaktan korunmuş bulunduracaktır. (...) Türkiye’nin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı, belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye azim ve mühim bir gayret sarf ediyor. Çünkü müdafaa ettiği dava bütün mazlum milletlerin, bütün Doğu’nun davasıdır ve bunu nihayete getirinceye kadar Türkiye, kendisiyle beraber olan Doğu milletlerinin beraber yürüyeceğinden emindir.

Türkiye şimdiye kadar mevcut tarih kitaplarının icaplarını değil, tarihin hakiki icaplarını takip edecektir. Hakikaten mevcut tarihlerin kaydettiği hadiseler, milletlerin hakiki fikirleri ve emelleri, hareketleri değildir. Doğu milletleri kendi iradeleri, kendi hisleriyle hareket etmiyorlardı. Onların başında birtakım müstebit, keyfi hareket eden çarlar, hükümdarlar vardı. Tarihte yazılanlar, daha çok onların hırsının tatmini için yaptıkları vakalardır. Biz onların hepsini yirtacağız, yeni bir tarih yapacağız.”

Aylar önce Rusya’dan Ankara’ya gitmekte olan TKP’li Mustafa Suphi ve arkadaşlarını Karadeniz’de öldüren, Rus eşini alıkoyan Yahya Kaptan Trabzon’da vuruldu. Bu olayın yankısı sürerken TBMM’de beklenmedik bir gelişme oldu.

Bakanlar Kurulu Başkanlığı'na Fevzi Çakmak yerine Rauf Orbay seçildi. Gizli oyla hükümet üyelerinin seçilmesine geçildi. Gazi Mustafa Kemal, arkadaşlarıyla istifa edeceklerini Doğu ve Batı Cephe Komutanlarına bildirdi. Kazım Karabekir "üzülmeye değer" bir durum derken İsmet İnönü "İstifa etmek uygun değildir!" yanıtı verdi.

Söylev'de o günleri şöyle özetliyor Gazi Mustafa Kemal:

“Doğu milletleri kendi iradeleri, kendi hisleriyle hareket etmiyorlardı.

Onların başında birtakım müstebit, keyfi hareket eden çarlar, hükümdarlar vardı. Tarihte yazılanlar, daha çok onların hırsının tatmini için yaptıkları vakalardır.”

“Muhaliif grubun Meclis'teki faaliyeti, bizi biraz daha kendisiyle meşgul ettirecektir. İkinci Grup unvanını takınan muhalif hizip, olumsuz mukavemetlerini uzun müddet tecrübe etti.(...) İcra Vekilleri Riyaseti'nden bilfiil uzaklaştırılmış olduğum gibi, vekillerin de benim göstereceğim adaylar arasından

seçilmesi kaydı kaldırılmış oldu. Rauf Bey İcra Vekilleri Heyeti Reisi oldu Muhaliif grup, bundan sonra taarruza geçti. Rauf Orbay'ı İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine geçirmeye teşebbüs etti. Bunda muvaffak da oldu. Muhaliiflerin niyetlerini anlıyordum. Bununla beraber, Rauf Orbay'ı nezdime davet ettim. Meclis çoğunluğunun kendisini İcra Vekilleri Reisi seçmeye meyilli olduğunu, bunun bence de münasip görüldüğünü söyledim. Rauf Orbay, tereddütlü bir vaziyet gösterdi. 'Heyeti Vekile Riyasetinin bir vazifesi yoktur.' dedi. Rauf Bey demek istiyordu ki, Büyük Millet Meclisi'nin Reisi, Vekiller Heyeti'nin de tabii reisidir. Heyeti Vekile kararları onun tarafından tasdik edilmedikçe yürürlüğe girmez. Buna göre, İcra Vekilleri Reisinin bir salahiyeti ve serbestisi yoktur. Hakikaten, Teşkilatı Esasiye Kanunu icabınca öyle idi. Bununla beraber, neticede İcra Vekilleri Riyasetini kabul etti. Rauf Orbay, 12 Temmuz 1922 tarihinden 4 Ağustos 1923 tarihine kadar bu vazifede kaldı.”

TBMM'de iç kavganın, he-saplaşmanın sırası, yeri ve zamanı uygun değildi. Yedi düvele (bütün devletlere) karşı yürüttüğü Kurtuluş

Savaş için gece gündüz çalışan Gazi Mustafa Kemal iç isyanlarla, savaşlarla da uğraşıyordu. Genelkurmay Başkanlığı'na "yarım ve sürüncemede kalması uygun değildir" dediği kovuşturmaların bir ay içinde tamamlanmasını, askerlerin ve hayvanların cepheye harekete geçirilmesini bildirdi. Ardından aynı gün iki önemli konuşma yaptı.

Gazi Mustafa Kemal:

“*Bir mevcudiyetin başında bulunanlar o mevcudiyetin daima kendi ellerinde kalmasını isterler; fakat hakikatte halkın iradesinin tecellisine düşmandırlar.*”

İlki Azerbaycan elçisinin İran elçisi onuruna verdiği şöleliydi:

“*Uzun müddet istibdadın kahrına uğradığı için Azerbaycanlılar bağımsızlığın kadir ve kıymetini elbette çok iyi takdir ederler(...) Teorik olarak hükümdarlar bağımsızlık aleyhtarı olamazlar. Bir mevcudiyetin başında bulunanlar o mevcudiyetin daima kendi ellerinde kalmasını isterler; fakat hakikatte halkın iradesinin tecellisine düşmandırlar. Bu düşmanlık o kadar büyüktür ki bu hususta mağlup olmak ihtimali karşısında yabancı kuvvetlere müracaat eden hükümdarlar yok değildir. Tarih, bu tür hükümdarları kaydetmiştir.*”

Oradan 14 Temmuz Fransız Ulusal Bayramı nedeniyle Albay Mougin'in verdiği yemeğe katıldı. Fransızların ulusal marşı La Marseillaise'i ve elçinin konuşmasını ayakta dinledikten sonra Gazi Mustafa Kemal görüşlerini dile getirdi:

“*(...) kanlı aşamalarını derin bir hayret ve yorumla incelediğimiz büyük Fransız devrimi her ne kadar*

Fransız ulusunun sinesinde parlamış ise de sonuçları dünya çapında olmuştur.

Bugün özgürlük ve bağımsızlığı için mücadele eden Türkiye halkının bu konudaki duyarlılığı kuşkusuz daha büyüktür. Hakikatten hiçbir kuvvet ihtiyaçtan ve ruhtan doğan ihtilal hareketine karşı koyamaz. Her hangi bir kişi bir milleti ihtilale götürebilir. Ancak

ihtilali milletin hedefine yöneltmek ve erişirmek ancak bütün milletin ilgisini sağlamakla mümkündür. Bunun dünyada tatbiki kabiliyeti ancak işi milli meclislerin üstlenmesiyle bulunmuştur.”

Sözü Türkiye'ye getirdi Gazi Mustafa Kemal:

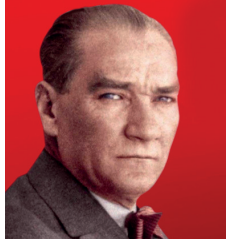
“*(Mondros) Mütareke esnasında bizim de toplantı halinde bir Meclisi Mebusan'ımız vardı. Bu dağıtıldı. Millet yeniden bir meclis toplanmasını sağladı. Milletvekillerini seçerek başkente gönderdi. Bu meclis de tecavüze maruz kaldı. Millet'in iç ve dış düşmanları onun şerefine, bağımsızlığına, sosyal ve ekonomik hayatına, doğal haklarına karşı*

*ittifak etmişti. 130 yıl önce Fransız milletinin pek haklı ayaklanma ve galeyana neden olan zulüm ve şiddet, hak ve adalet yüzyılı olduğu ilan edilen 20. yüzyılda Türkiye halkına reva görüldü! Türkiye halkı tanınmayan ve çiğnenen hukukunu savunmak için ayaklandı. Bu ayaklanma onun için bir hak ve görev oldu. TBMM ve onun hükümeti böyle bir ayaklanmanın sonucudur. Cihanda idareci ricali için daima göz önünde tutulması gereken bir gerçek vardır. **Fikirler cebir ve şiddetle, top ve tüfekte asla öldürülemez.** Hassas bir millete karşı işlenen zalimane muamelelerin onu daha ziyade takviye ettiği tecrübe edilmiştir: Özgürlük ve bağımsızlık aşkıyla galeyana gelen ve kaynakayan bir kavmin ne harikalar yaratabileceğini Fransız büyük ihtilali bundan 130 yıl önce çok güzel kanıtlamıştır.”*

Gün, birlik ve dayanışma günüdür, ayrı gayrı zamanı değildi. Kibrit çöplerine dönüştürülmek istenen meşalenin, çoban ateşlerinin söndürülmesine izin vermeyen, Meclis'teki çekişmeyi bir kenara bırakan Gazi Mustafa Kemal kendisine yeniden Başkumandanlık yetkisi veren önergeyi destekleyenlere teşekkür etti.

İçeri ve dışarıya karşı birlik ve beraberlik içinde olduğunu göstermek için “paşaların hesaplaşmasını, milletvekillerinin kaypaklığını”

“eldeki malzeme bu” diyerek günü geldiğinde bu sorunları da çözmek üzere sabır ipine tutunan Gazi Mustafa Kemal, görüşmeye gelen Fransız Albay Mougün'in paylaştığı gizli bilgileri askeri ve siyasi arkadaşlarına iletti:

“Fikirler cebir ve şiddetle, top ve tüfekte asla

öldürülemez. Hassas bir millete karşı işlenen zalimane muamelelerin onu daha ziyade takviye ettiği tecrübe edilmiştir.”

“Düşman ordusunun ricatını anlamaktaki müşkülâtı takdir ederim. Ancak bunu muharebesiz müsaade etmekteki maddi, manevi ve siyasi zararın ne kadar büyük olacağını nazarı dikkate alarak bütün alakadarların her türlü tedbire girişmeye, her günkü düşmanın durumunu tespitte ve taarruz anının katiiyen kaçırılmamasına son derece dikkat ve basiret sarf etmeleri lazımdır. Ordular şimdiden taarruz için her türlü tertibatı almalı ve buna göre hazırlıkları tamamlanmalıdır.”

“Ben iki üç güne kadar cepheye hareket edeceğim” diye yazsa da

Gazi Mustafa Kemal, cephenin sırtını dayayacağı siyasal gücün sağlam olması için zamanının ve gücünün bir kısmını Ankara'da harcamak zorunda kaldı. Kazım Karabekir'e bildirdi: *"Meclis'teki olumsuz cereyanlar sınırlı ve belirli şahıslardan ibarettir. Olumsuz düşünen bu üyeler açık olmayan ve hasis propagandalarla zaman zaman fikirleri bulanırmaya çalışıyorlar. Buna rağmen Meclis'in çoğunluğunu teşkil eden temiz vicdan sahipleri belirli maksat etrafında sevk ve idare edilmektedir. Son günlerde Meclis'i idare yolunda harcanan mesai oldukça memnuniyet verici neticeler vermiştir(...) Bakanlar Kurulu'nun görev ve sorumluluğuna ait kanunun tamamlanması kolaylıkla olduğu takdirde uzunca bir zaman için Ankara'daki genel ahenk tanzim edilmiş olacaktır. Birkaç güne kadar cepheye hareket edeceğim."*

(22 Temmuz 1922 gününe kadar 197 kez yapılan) Gizli oturumlarda TBMM'de konuşulanları merak eden Kazım Karabekir'e tutanakların basılı hale getirilmediğini yazan Gazi Mustafa Kemal, yerine Adnan Adıvar'ı vekil bırakarak cepheye geçti. Kut-ül Amare'de tutsak edilen, İstanbul'dan ülkesine döndüğünde bağımsız milletvekili seçilen, parlamentoda Türkiye'ye yapılan haksızlığı dile getiren General

Townshend İngiltere'nin karşı çıkmasına ve seyahat vizesi vermemesine rağmen cepheden Konya'ya gelen Gazi Mustafa Kemal'le görüştü. Gazi Mustafa Kemal bu buluşmayı Ankara'ya iletti.

Ankara'daki havayı merak eden Townshend'e, Gazi Mustafa Kemal: *"Ben Ankara'ya döneceğim. Orada sizin doğrudan doğruya kendi dilinizle konuşabileceğiniz*

arkadaşlarım var. İster misiniz birlikte gidelim? Onlarla da tanışmış olursunuz" dedi.

Townshend Ankara'da yeniden Mondros Ateşkesi konusunda birlikte çalıştığı Rauf Orbay'la yıllar sonra karşılaştı. Birçok görüşme yaptı. Ayrılırken Gazi Mustafa Kemal sordu: *"Arkadaşlarımı nasıl buldunuz?"*

Townshend yanıtladı: *"Çok cenetlenen insanlar, ancak korkarım ki içlerinde sizi benim anladığım ölçüde henüz anlamamış olanlar vardır."*

Gazi Mustafa Kemal, *"Bunu biliyordum. Fakat bu halin size de sezdirilecek bir derecede olduğunu şimdi anlamış oluyorum"* dedi.

Kendisini anlayamayanları tarihe, zamana bırakıp, ülkesini bağımsızlığa, insanlarını özgürlüğe, kardeşliğe götürecektir Kurtuluş Savaşı'na başlayan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, yüz yıl sonra yeniden anlaşılmayı bekliyor. •

yasarozturkdbd@gmail.com

“Lozan Başarı Değildir” İddiasına Cevap

Cumhuriyet ve devrimleri sindi-remeyen bazı karşı devrimciler Lozan'ın bir başarı olmadığını, Ege adalarını Lozan'da kaybettiğimizi iddia etmektedir.

Ege adalarının Lozan'da verilmemesi, Ege'de deniz üstünlüğünü kaybeden Osmanlı İmparatorluğu tarafından kaybedildiği tarihi bir

gerçektir.

Lozan'da adalarla ilgili yapılanlar şunlardır:

- Daha önce Osmanlı İmparatorluğu tarafından silahsızlandırmak koşulu ile Yunanistan'a verilmiş olan adaların bu statüsü aldığımız bazı kazanımlar karşısında tanınmış;
- Karasularımız içindeki adaların

bize ait olduğunu kabul ettirilmiş; Gökçeada,Bozcaada ve Tavşan adası alınmıştır.

• İngilizlerin tüm adaların müttefiklere verilmesi isteği kabul ettirilmemiştir.

Buna karşılık 14 Şubat 1914 Londra Büyükelçiler Konferansı'nda Türkiye'ye bırakılan fakat o sırada İtalyan işgali altında olan Meis Adası'nın İtalya'da bırakılması kabul edilmiştir. Meis için tüm anlaşmayı tehlikeye atmak istenmemiştir.

Bir antlaşmanın başarılı olup olmadığı, yalnızca bir maddesi (Ege Adaları) ele alınarak değerlendirilemez.

Antlaşma tümü ile değerlendirilmeli ve bizim için önemli olan isteklerimizin kabul ettirilip ettirilemediği ölçüt alınmalıdır.

Bir antlaşmanın başarılı olup olmadığı, yalnızca bir maddesi (Ege Adaları) ele alınarak değerlendirilemez. Antlaşma tümü ile değerlendirilmeli ve bizim için önemli olan isteklerimizin kabul ettirilip ettirilemediği ölçüt alınmalıdır.

Lozan'ı tümü ile değerlendirebilmek için Osmanlı İmparatorluğu ile genç Türkiye Cumhuriyeti arasındaki temel bir farkı belirtmek gerekir:

Bir din-tarım toplumu olan Osmanlı'da temel üretim faktörü

topraktır. Bu nedenle Osmanlı mümkün olduğu kadar fazla toprağa sahip olmak ister. Bu toprakları korumak/kaptırmamak için güçlü devletlerin yardımına muhtaç hale gelir, bağımsızlığını kaybeder.

Türkiye Cumhuriyeti ise “bana yetecek kadar (kendi gücümle koruyabileceğim) toprağım olsun, fakat bu topraklarda tam bağımsız olayım” anlayışına sahiptir.

İşte Lozan Antlaşması “Mısak-ı Milli sınırları içerisinde tam

bağımsızlık” anlayışına göre kurgulanmıştır.

Lozan heyeti görüşmelere giden Bakanlar Kurulu tarafından 31 Ekim 1922 tarihinde 14 maddelik bir talimat verilmiştir. Bu talimatta belirtilen 14 maddeden ikisi konusunda

kesinlikle taviz verilmemesi, gerekirse görüşmelerden çekilebileceği vurgulanmıştır. Bu iki madde şunlardır:

1. Ermeni yurdu söz konusu olmaz. Olursa görüşmeler kesilir.
2. Kapitülasyonlar kabul edilemez. Görüşmeleri kesmek gerekirse gereği yapılır.

24 Temmuz 1923'te imzalanan antlaşmada Ermeni yurdundan söz edilmemiş böylece Ermeni sorunu hukuken kapatılmıştır.

Aynı şekilde müttefiklerin tüm ısrarlarına karşın kapitülasyonlar tamamen kaldırılmıştır.

Delegeler imzadan sonra İsviçre Cumhurbaşkanı ile (24.7.1923)

Bu iki yaşamsal konuda isteklerimizin kabul ettirilmesi bile Lozan'ın bir başarı olduğunu göstermeye yeterlidir.

Lozan'da müzakere edilen yalnızca Kurtuluş Savaşı'nın sonucu değildir. 600 yıllık Osmanlı İmparatorluğu'nun hesabı da (Doğu Sorunu) bu müzakerelerin başlıca tartışma konularını teşkil etmiştir (Osmanlı borçları, kapitülasyonlar gibi).

Lozan, bağımsızlık savaşını hukuken sona erdiren bir antlaşmadır. Savaşın başlangıcında Mustafa Kemal Samsun'a çıkarken iki hedef ortaya koymuştu:

1. Misak-ı Milli sınırları içerisinde milli egemenliğe dayalı bir devlet,

2. Kayıtsız şartsız bağımsız (tam bağımsız) bir devlet.

Lozan'da Kurtuluş Savaşımızın bu iki büyük hedefi gerçekleşmiştir. Üstelik bu başarı İstanbul hâlâ işgal altında iken,

Türk milleti on yıllık (1912-1922) savaştan tükenmiş halde çıkmış, yeni bir savaşı göze alamayacak durumda iken elde edilmiştir.

Bir asker olan İnönü'nün karşısında tecrübeli diplomatlar varken, dünyanın o zamanki en güçlü emperyalist devletlerinin Türk delegasyonu karşısında güç birliği yaptıkları ve başlangıçta tüm tezlerimize karşı çıktıkları halde gerçekleştirilmiştir.

Diplomatik müzakereler bir al-ver sürecidir. Bu süreçte temel hedefimizi (tam bağımsızlık) elde etmek için bazı konularda tavizler verildiği bir gerçektir. Fakat verilen bu tavizler daha sonra tekrar geri alınmıştır. Bu kapsamda:

Boğazlarda uluslararası bir komisyon kurulması ve askersizleştirme 1936 Montrö Sözleşmesi ile Türkiye lehine düzeltilmiştir.

Hatay sorunu 1939'da yine

lehimize sonuçlandırılmış, Hatay anavatana katılmıştır.

Lozan'da sonraya bırakılan Musul sorunu ise 1926 yılında kısmen lehimize çözülmüştür. (İngilizler Musul ile birlikte Hakkari bölgesini de istiyorlardı bu kabul edilmemiştir.)

Sir Andrew Ryan:
“Lozan’da onursuz bir barış imzaladık. Bu İngiltere’nin şimdiye kadar imzalamış olduğu antlaşmaların en uğursuzu, en mutsuzu ve en kötüsüdür”

Lozan’ın Türkiye’nin başarısı olduğunu karşıımızdaki uluslar dahi kabul etmişlerdir. Bu konuda yazılan ve söylenenlerden örnek vermek gerekirse:

“Lozan’da onursuz bir barış imzaladık. Bu İngiltere’nin şimdiye kadar imzalamış olduğu antlaşmaların en uğursuzu, en mutsuzu ve en kötüsüdür” **Sir Andrew Ryan.**

“Lozan manzarasının Avrupa diplomasisinde eşi yoktur. Türkiye

müttefikleri yenilgiye uğratarak onları aşağılamıştır. Lozan barışı Avrupa çöküntüsünün yazılı bir belgesi olacaktır.” **Yunan Patris gazetesi**

“Hilal haça böyle bir yenilgi darbesi indirmemiştir.” **Fransız Ec-lair gazetesi.**

Antlaşma imzalandıktan sonra Atatürk İsmet İnönü’ye şöyle bir telgraf çekmiştir:

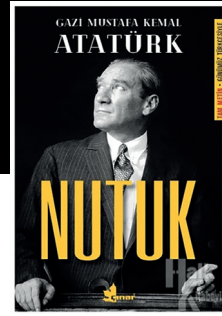
“Lozan’da Heyet-i Murahhas Reisi Hariciye Vekili İsmet Paşa hazretlerine,

Millet ve hükümetin zat-ı alilerine tevcih etmiş olduğu yeni vazifeyi muvaffakiyetle itmam buyurdunuz (tamamladınız). Memlekete bir silsile faydalı hizmetlerden ibaret olan ömrünüzü bu defa da tarihi bir muvaffakiyetle teşviiz ettiniz” (taçlandırdınız).

Sonuç olarak: Lozan’ın yapıldığı zamanki koşullar dikkate alındığında, 20 temel konuda yapılan görüşmelerde yaşamsal isteklerimizin sağlanması, buna karşılık ikincil konularda tavizler verilmesi bu tavizlerin de daha sonra geri alınması gerçeği karşısında düşmanlarımızın dahi bizim için başarı olarak kabul ettikleri Lozan’ı bir başarısızlık olarak göstermek bilgisizliğin sonucu değilse açıkça cumhuriyet düşmanlığının göstergesidir. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

*“Bu antlaşma (Lozan), Türk milletine karşı, yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevres Antlaşması ile tamamlandığı sanılmış büyük bir suikastın sonuçsuz kaldığını bildirir bir belgedir. Osmanlı tarihinde benzeri görülmemiş bir siyasi zafer eseridir.” (Nutuk) **Mustafa Kemal Atatürk***

Nutuk

Sadece bizlere değil ki, tüm mazlumlara örnek olmuş, bir çok ülkede bağımsızlık mücadelesi başlamasına sebep olmuş, tüm dünyanın kışkırdığı tek lider.

Bakıyorum şimdi şu sözde Atatürk düşmanlarına, beyinleri yıkanmış cahil zihniyetlere, yazık diyorum, sorumlusu bizleriz. Anlatamadık çünkü. Bizlere altın tepsi içinde verdiği haklarımızı savunamadık, kıymetini bilemedik. Tam da

bu yüzden o sözde okumuş cühelaya daha da çok kızıyorum, hani şu tatlı su demokratlarına. Rüyasında görse hayra yoramayacağı bir makama kavuşmuş bir sözde diplomat “*Yeter artık Kaya Bey, hep Atatürk, hep Atatürk, siz biraz birleştirici olun.*”

demmişti bana. “Neden?” demiştim, “Atatürk’ü anlatınca bölücü mü oluyoruz?”

“Hayır ama aşın artık şu Atatürk’ü” demişti.

Ben de cevap vermiştim.

“Aşacağın aşmasına da, daha yakalayamadık bile, bugün dahi en az 300 sene önümüzden gidiyor!”

Daha sene 1907. Cebesoy, Atatürk’ün söylediklerini kelimesi kelimesine anlatıyor.

“Meşrutiyet’in ilânı yeter çare olamaz. Meşrutiyet köhneleşmiş ve insicamını kaybetmiş olan Osmanlı İmparatorluğu’nun gövdesi üzerine değil, aksine Türk çoğunluğunun yaşadığı kısım üzerine oturtulmalı; düşmanlarının, yani büyük devletlerin yapacağı bir tasfiye yerine ihtilâl idaresi kendi başına bir Türk devleti kurmalıdır... Nüfusun yarısı Türk olmayan ve hâlbuki geniş bir saha işgal eden devletin bütün ağırlığı ve müdafaaası Türk’ün omuzlarına yüklenmiş, Hristiyan azınlıklar ise yalnız kendi çıkarlarını sağlamakla kalmıyor, komşu ve aynı ırktaki devletlerle birleşmek için fırsat kaçırmak istemiyorlar. Geriye kalan Türkler ve Araplar ayrı ayrı devletlerin sömürgeleri haline getirilecek, Türk’ten başka olan unsurlar düşman devletlerinin tarafını tutacaklar.

Şu halde; devlet gövdesinin

çökmesiyle hâsıl olacak enkazın altında ezilip perişan olmak mı, yoksa çoğunluğu Türk olan millî bir sınıra çekilerek burasını savunmak mı daha doğru ve hayırlı olacak?

Ben selâmeti ikinci fikrin tatbik edilmesinde görüyorum.”

Devam ediyor Cebesoy.

“Mustafa Kemal Üçüncü Ordu Karargâhi’nda vazifeli idi. Ben de hudutta Karaferiye’de muntika kumandanı idim. Her hafta sonu Selanik’e gelirdim. O da zaman zaman bana gelirdi. Böyle bir akşamdı. Önceden hazırladığımı dinlediğim haritayı beraberinde getirmişti. Bu, hasta adam Osmanlı’nın taksimini beklemeden, şeklen sınırlarımız içinde olmasına rağmen asla ve hiçbir zaman bizim olmamış toprakları terk etmeden sonra temeli Türk olan bir devletin hudutlarını gösteriyordu.

Yemen’i, Hicaz’ı, Filistin’i, daha sonra da 1911’de beraberce giderek müdafaa edeceğimiz Trablusgarp’ı asıl halkına bırakıyorduk. Bugünkü Suriye’de olan Halep, Irak’ta olan Musul bizimdim. Makedonya, On İki Ada, zaten o günlerde elimizde idi. Mısır gibi, hâkimiyeti nazırlanmış yerleri halkına

bırakıyor, ama 1878’de İngilizlere emanet ettiğimiz Kıbrıs’ı alıyorduk. Lozan’daki kayıplar dışında zaten ilk Milli Misak sınırları bazı farklarla Karaferiye’ye getirdiği haritanın hudutları idi.

Ali Fuat Cebesoy

Bırakacağımız yerlerdeki Türklerin, Türk'ten gayrılarla mübadelesini bile düşünmüştü. Aradığı temeli Türk olan devletti. Hasta Adam'ın mirası üzerinde nasıl olsa aralarında ihtiras boğuşması yapacaklardı. Kavgadan asıl hudutlara sahip ve ezilmemiş çıkmalıydık.

Başka çaresi yoktu... Heyecanlı, inançlı, mantıklı anlatıyordu. Ama kendisi de bu sert hakikatlerin ancak benim gibi bir dosta söylenebilecek şeyler olduğunu da biliyordu.

Sonunda içini çekti.

“Ne garip, hatta hazin değil mi Fuat? Geleceklerin hakikatlerini kendi kendimize bile rahat konuşamıyoruz. Sence hakiki devlet nedir? Hissin mi arkasından gider, hakikatini mi?” dedi.

Seneler sonra o günleri hatırlayarak anlatıyor Ali Fuat Cebesoy.

“Aynı düşüncede idim. Ama Dünya Harbi'nde elimizden sökülüp alınan ve aslında savaşı, bunları aralarında bölüşemeyenlerin çıkarılmış olmasına rağmen dokuz cepheye dövüştük, yüz binlerce evladımızın kanını döktük ve Mustafa Kemal'in Karaferiye'ye getirdiği haritadan daha eksik, noksan, yetersiz için üç yıl da Milli Mücadele mucizemizi yaratmak zorunda kaldık.”

İsrarla ve her seferinde altını çizerek yine aynı şekilde yazıyorum.

Yazıyorum ki kafalarda yer etsin!

Bir mucize yaratıp, imkânsız denileni gerçekleştirip düşmanı denize döktükten sonra, at nalına çakacak

Kongreler sırasında Atatürk ve Ali Fuat Cebesoy

çivisi olmayan, doktoru, mühendisi, mimarı, hemşiresi, eczacısı, öğretmeni hatta makinisti olmayan, köprüsü, yolu, suyu, ekmeği olmayan bir ülkeyi 10 sene içerisinde dünyada kendi kendine yeten 7 ülkesinden biri yapan, tarım ve ziraat ile gelir elde ederek otomotiv ve uçak sanayi kuran bu dahi insan daha ortada fol yok, yumurta yok, Çankaya'da sohbet ederken dostlarına sesleniyordu. “Dikkatli olun. Bu Hitler ve Mussolini'yi izleyin. İkinci bir dünya savaşı çıkma ihtimali vardır. Her şeye hazırlıklı olmak lazımdır.”

Sabiha Gökçen kulak kesilirken devam ediyor Atatürk.

“Dünyanın bugünkü durumu hiç de parlak görünmüyor çocuk. Her ülke, gençliğini bir başka ideolojiye sahip olarak yetiştirmeye gayret içinde. İtalya faşizan ideolojisine dört elle sarılmış. Bu ülkenin

diktatörü olan Mussolini ülkesini sekiz milyon faşist gencin süngüsü üzerinde yaşadığını haykırıp duruyor. İtalya gençlerine kara gömlekler giydirerek çoktan tarihe gömülmüş bulunan Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurmaya bu şartlandırılmış gençlere aşılamağa çalışıyor.

Almanya'da Hitler'in yaratarak geliştirmekte olduğu Nazilik de faşizmin bir başka, büyük ve tehlikeli benzeridir. Hitler bir ırkçıdır. Dikkat buyurunuz, milliyetçi demiyorum, ırkçı diyorum. Alman ırkını en üstün ırk olarak gören bir mecnundur. Tekmil Alman gençliğini peşine takmış,

Atatürk: “Ne faşizm ne de Nazizm’in sonu yoktur. Ben belki bunu görecektim kadar yaşayacak değilim. Bu işin sonu savaştır. Ve bu savaşın sonunda ne faşizmin ne de Nazizm’in ayakta kalabilmesine olanak görüyorum.”

onlara bu ideali aşılamaştır. Şunu da hemen ilâve edeyim ki ne faşizm ne de Nazizm’in sonu yoktur. Ben belki bunu görecektim kadar yaşayacak değilim. Bu işin sonu savaştır. Ve bu savaşın sonunda ne faşizmin ne de Nazizm’in ayakta kalabilmesine olanak görüyorum.”

Haydi gelin aşın Atatürk'ü! Düşman kapıda, henüz Sakarya Savaşı bile başlamamışken o bilgiye,

eğitim ve öğrenime verilmesi gereken önemi anlatıyor meclis kürsüsünde. Ülkenin sularından, ağaçlarından, ormanlarından bahsediyor.

Siyasal İslamcıların kendi çıkarları için körpe beyinleri yıkaması gibi durmadan dinmeden Atatürk'ü anlatmalıyız çocuk ve gençlerimize. Bunun en güzel yolu da yalancılarının suratlarına belgelerle şamar gibi inen, Atatürk'ün kendi el yazısıyla yazdığı Nutuk'tur!

Bir tarih yaratmış ve o tarihi yazmıştır. Öyle hikayeden uydurmalar, havada uçan evliyalarla filan değil. Belgelerle. Elle tutulan, gözle görülen, yazışmalar, anlaşmalar, tutanaklarla.

Kurtuluş Savaşımızın ve Cumhuriyet Devrimimizin bütün dünyada Kemalist Devrim diye anılması doğaldır. Bu gerçekler ışığında, Atatürk'ü ve o dönemin gerçeklerini bilmek ve anlamak çok önemlidir. Nutuk, Atatürk'ün önderlik ettiği devrimin en önemli belgesidir. Devrimi, devrimin önderi incelemektedir.

Mustafa Kemal söze “1919 senesi Mayıs'ının 19. günü Samsun'a çıktım. Genel vaziyet ve manzara...” diye başlar. Ancak Nutuk o gündən 15 Ekim 1927 sabahına kadar olan olayların sıradan bir anlatımı

değildir. Yapılan iş, tarihsel sürecin açıklanması, büyük bir devrimin tahlilidir. Atatürk, devrimin belli dönem noktalarında, arkada bırakılan arkada bırakılan süreci anlatırken bugünün laik Cumhuriyet düşmanlarının da gerçek yüzlerini ortaya koymaktadır.

Bugün dahi bazı çevrelerce hâlâ övülen padişahın acizliği, cahilliği, korkaklığı, kendi geleceği için vatani peşkeş çekmesinin, hainliğinin yazılı, belgeli ispatları, o haine hizmet eden yalaka ve yandaşların yaptıklarını, rezilliklerini okumadan, anlamadan yarınlara bakamayız.

Nutuk'un taşıdığı TC Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi'nde bulunmaktadır. Atatürk, bazı bölümlerini kendisi yazmış, bazı bölümlerini yazdırmıştır. Taslaklar üzerinde düzeltmeler, çıkarmalar ve eklemeler vardır. Atatürk hazırlık aşamasında, toplanan yüzlerce vesikayı tek tek elden geçirmiş ve düzenlemiştir. Ayrıca kişilerin bilgisine başvurulmuştur. Atatürk, yazdıklarını ilgili kişilere okuyup saatlerce tartışmış ve son şekli vermiştir. Nutuk'un önemli bir bölümü Ankara'da Çankaya'daki çalışma odasında kaleme alınmış,

son bölümleri İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda yazılmıştır.

Atatürk TBMM'de Nutuk'u okurken. (15 Ekim 1927)

Atatürk konuşmasında bütün gerçekleri teker teker ortaya dökerken, ispatları, belgeleri Kongre Katibi Ruşen Eşref'e (Ünaydın) uzatarak okumasını rica etmiştir. Meclis salonunda 63 ilden gelen ikişer delege ve milletvekillerinin yanı sıra yabancı ülke temsilcileri de hazır bulunmuştur.

Atatürk'ün bu eserinde bildirdiği olay ve şahsiyetler hakkındaki bilgilerin doğruluğunun bir cilt dolusu belge ile büyük oranda teyit etmiş olması da Nutuk'un sıradan bir kitap olmadığını, ne derece güvenilir bir kaynak olduğunu bizlere göstermektedir.

"Cumhuriyet Halk Partisi'nin büyük kongresini açıyorum." diyerek konuşmasına başlayan Mustafa Kemal, partinin dokuz yıl önce doğduğunu belirtmiş ve tüm Anadolu'yu ve Rumeli'yi kapsamak üzere ilk genel kongresini Sivas'ta

gerçekleştirdiğini de vurgulamıştır.

Dolayısıyla açılışını yaptığı büyük kongrenin Sivas Kongresi'nden sonra ikinci kongre olduğuna işaret etmiş ve açılış konuşmalarının ardından tekrar kürsüye gelerek Nutuk'u okumaya başlamıştır. Nutuk, çağdaş ve laik ülkemizin hangi olumsuz koşullarda, hangi engel ve aşamalardan geçilerek nasıl kurulduğunu, belgelerle anlatan anıtsal bir kitaptır.

Bu nedenle günümüzde ve gelecekte Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihini öğrenmek isteyen herkesin ilk başvurması gereken eser, Nutuk'tur.

NUTUK'TA NELERDEN BAHSEDİLİR?

Nutuk üç ana temel üzerine inşa edilmiştir.

Birinci bölüm 1919 - 1920 yıllarını kapsar.

- Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışı,
- Osmanlı devletinin genel durumu,
- Milli Mücadele çalışmaları ve bunların engellenmesi çabaları,
- Kongreler,
- Mustafa Kemal'in şahsına ve Heyet-i Temsiliye'ye karşı ortaya çıkan tepkiler ve
- TBMM'yi açma çalışmalarından bahseder.

İkinci bölüm ise 1920 - 27 yılları arasındaki dönemdir.

- TBMM'nin açılışı,
- Kurtuluş Savaşı,
- İtilaf Devletleri ile yapılan siyasi görüşmeler,

- Cumhuriyet'in ilanı,
- Çok partili hayata geçiş ve yapılan devrimler anlatılmıştır.

Bir kısım gençlerle konuşunca olayı ne kadar yüzeysel gördüklerini, bir çok gerçeklerden haberi olmadıkları gerçeği eminim benim gibi bir çok kimseyi de üzüyordur. Sanıyorlar ki, Mustafa Kemal bir anda gemiye atladı, Samsun'a çıktı, hemen halkı örgütledi, kongreleri yaparak orduyu kurdu. Herkes de onu destekledi.

Sadece Anadolu'ya geçme planları ve hazırlıkları bile başlı başına bir serüvendir. Padişah'ın onu hain ilan etmesi, ona yardım edenlerin de idamla yargılanacağını fetvalarla süsleyip kağıtlara bastırıp İngiliz uçakları ile atırması, ona karşı suikast plan ve emirleri, hep ona destek olduğunu sandığımız en yakın arkadaşlarının bile Cumhuriyet fikrine, laikliğe tamamen karşı olup "*Biz Padişah efendimizin ekmeğini yedik.*" diyerek ona karşı çıkmalarını şaşkınlıkla okuyacağımız bir kitap.

Atatürk'ün, doğrudan doğruya kaleme aldığı tarihi yapan isim olması yani Nutuk'ta tarihi yapan ile yazanın aynı şahsiyette birleşmiş bulunması, ona sıradan bir hatıratla karşılaştırılmayacak bir üstünlük sağlamıştır.

Geçmişini bilmeden geleceğe güvenle bakamayız.

İşte tam da bu yüzden hiç bıkmadan, usanmadan anlatacağız.

Özellikle de çocuk ve gençlerimize. •

kayaboztepebd@gmail.com

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

41

Yahya Kaptan'la İlgili Gelişmeler

Efendiler!

Askerlerin ve resmi görevlilerin, Bizim ulusal örgütlerle ilgili kurullarımızın başkanlıklarını açıkça almaları yöntemi-miz değildi.

Bir de, Bizim örgütlerle ilgili tüzüğü-müzü bilmesi gereken kurul başkanları-nın, Heyet-i Temsiliye'nin tek bir kurul olduğunu, her yerde birer Heyet-i Temsiliye'nin olamayacağını da bilmesi gerekirdi. Bu telgraf üzerine, İzmit'teki Tümen Komutanına şu yanıtı gönderdim:

“Sivas, 25 Kasım 1919

İzmit'te Birinci Tümen Komutanı Rüştü Beyefendi'ye,

(Kartal Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı) sıfatıyla Binbaşı Ahmet Necati Bey'den gelen bir telgrafta: -Adam öldürme, Bucak Müdürü'nü dövme, köylülerden zorla para ve mal alma işlerinden dolayı Yahya Kaptan'ı hükümete teslim etmek zorunluluğu olduğu ve Dâhiliye Nazırı'nın da bu işi önemle izlediği- bildirilmektedir.

Başlangıçtan beri ulusal ayaklanmalarda iyi hizmeti görülen bu yurtsever arkadaşım, ülkemizin bu bunalımlı günlerinde hükümete teslim edilmesi kesinlikle uygun görülmemektedir. Ancak hükümetin gücünü de göz önünde bulundurarak, Yahya Kaptan'ın bu sıralar yasa kovuşturmasından kurtarılması konusunun bir şekilde yoluna konulması, Kartal'da Necati Bey'e gereken talimatın verilmesi ve sonucunun bildirilmesi önemle rica olunur.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal

26 Kasım 1919 günü Hereke merkezinden de şu telgraftı aldım:

“Ulus adına çok rica ediyorum. Bugünlerde Binbaşı Necati Bey'in görevini kötüye kullanması, Kuvay-ı Milliye'yi lekelemektedir. Hemen soruşturma yapılmasına buyruğunuzu rica ederim.

Gebze İlçe Milis Komutanı Yahya

Bu sırada İzmit'teki Tümen Komutanı'ndan aldığım yanıt da,

olduğu gibi, şöyleydi:

“İzmit, 29 Kasım 1919,
Sivas'ta Üçüncü Kolordu Komutanlığına,

25 Kasım 1919 günlü telgrafa yanıtır.

Heyet-i Temsiliye Başkanlığı'na:
Şimdiye kadar yaptığım soruşturmaya göre, Yahya Kaptan'ın adam öldürme ile Bucak Müdürü'nü dövme gibi işler yapmadığı ve Binbaşı Necati Bey adındaki kişinin de kendi çıkarını sağlamak için Yahya Kaptan'ı ortadan kaldırmak amacını güttüğü; bu konuda size telgrafla başvurdukları zaman Yahya'yı da aldatarak yanlarına getirip öldürmeyi planlamaları karşısında Yahya'nın işi sezerek kendisini kurtarmış olduğu anlaşılmıştır. Soruşturmayı gereğince derinleştiriyorum. Sonucu bilginize sunacağım.

Birinci Tümen Komutanı Rüştü

Yahya Kaptan Konusundaki Gerçekler Ortaya Çıkıyor!

Efendiler!

Tümen Komutanı Rüştü Bey'in birkaç gün sonra verdiği tamamlayıcı bilgi şuydu:

“İzmit, 5 Aralık 1919,
Sivas'ta Üçüncü Kolordu Komutanlığına,

Heyet-i Temsiliye'ye.

Binbaşı Necati Bey'in, Maltepe Atış Okulu'nda görevli memur olduğu halde, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı kimliğine bürünecek, Kuvay-ı Milliye adıyla başına topladığı Arnavut Küçük Arslan

Rüşti Sakarya

çetesiyle ortalığı soydurmakta olduğu ve Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendi'nin de bununla ortak olduğu üzerinde artık kuşku kalmamıştır.

Son günlerde, hükümetin başına dert açan Darıca'daki Rum kökenli bekçilerin öldürülmesi ile İstelianos adında bir zengin in dağa kaldırılarak para istenmesi gibi işlerin adı geçen çeteye yaptırılması ve bu tür alçakça işlere asla itibar etmeyen Yahya Kaptan'a suç yüklenmeye çalışılarak, hükümete Yahya Kaptan için yalan-yanlış bilgiler verilmesi, bu alçakların, ulusal örgüt perdesi altında, halkın ve hükümetin başına iş çıkararak, bu yol ve yöntemle keselerini doldurmaktan başka bir amaç beslemedikleri ve belki de daha başka

siyasal amaçlar güttükleri düşüncesini uyandırmaktadır.

Şimdiye değin namuslu davranış ve hareketlerinden hiçbir şekilde ödün vermemiş ve halen de böyle davranmaya ve hareket etmeye devam eden Yahya Kaptan'ın, bu gibi işlere katılmaması ve yukarıda adı geçen çetenin, kendi bölgesinde kötülükler yapmasına meydan vermemesi çabaları nedeniyle, alçakça hareketler ve tezgâhlar içinde bulunanların Yahya Kaptan'ı ortadan kaldırmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Dün Yahya Kaptan yanıma gelerek, hayatının tehlikede olduğunu ve bunun için adamlarının silah ve cephanesini bana getirip teslim ederek, kendisinin buradan yitip gideceğini bana resmi olarak söyledi. Kendisine gerekli öğütü vererek ve daha hizmet edecek

Yahya Kaptan

önemli zamanlar olduğunu söyleyerek ikna ettim ve yerine geri yolladım.

Her şeyi iyi bilmesi gereken Gebze İlçesi Kaymakamından, resmi olarak bilgi istemem üzerine, aldığım karşılık da tam yukarıda bildirdiğim gibi; yani Necati ve Nail efendileri suçlar, Yahya Kaptan'ı aklar niteliktedir.

Necati Efendi'nin İstanbul'da nere ile haberleştiğini bilemiyorsam da bir yerden ara-sıra para aldığı sıkça dillendirilen hususlar arasındadır. Bunların varlıkları ve cana

kıymak istemeleri yüzünden Yahya Kaptan bu bölgede durmak istemiyor. Bunun için, aslında, muvazzaf bir subay olan Necati Efendi'nin başka bir yere, Nail Efendi'nin de yine başka bir yere gönderilmelerinin çok gerekli olduğu ve dolayısıyla isabetli olacağı düşüncesindeyim.

Bahsettiğim kişi ya da kişiler İstanbul'la doğrudan haberleştiklerinden, şu an için Ben pek bir şey yapamıyorum. Heyeti Temsiliye'ce gereğinin yapılması emirlerinize sunulur.

Birinci Tümen Komutanı Rüştü."

Yahya Kaptan Konusunda İşbirlikçiler de Boş Durmuyor!

Efendiler!

Rüştü Bey'in verdiği bilgilerden ayrıntılı bir şekilde söz ederek, 8 Aralık 1919 günü, Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya yazdım. Aynı gün, durumu ve Cemal Paşa'ya başvurduğumuzu anlatarak, işin izlenilmesi İstanbul'daki örgütümüz başkanlarına da bildirildi.

On dokuz gün sonra, yani 27 Aralık 1919 günü, Vasisif Bey'den geldiği anlaşılan ve altında Albay Şevket imzaları bulunan uzun bir telgrafla şu bilgi veriliyordu:

“Güvensizliğin başlıca yaratıcıları, Yahya Kaptan'la arkadaşı Kara Arslan

ve Alemdağı'nda dolaşan Sadık çeteleridir.”

Yahya Kaptan'ın birtakım şımarıklıklarından söz ettikten sonra:

“Bizi, artık bu haydudu herhangi bir olumsuz eylem yapamayacak bir duruma getirmek için girişimde bulunmak zorunda bıraktı. Öteden beri

araları iyi olmayan Küçük Arslan çetesinin gözde olması, kendisini, çeşitli araçlar, yol ve yöntemlerle suçlarını örtmeğe sürüklemiştir.

Yüzbaşı Nail, Yahya'ya karşıdır. Necati Bey'e gelince; düşük hükümet zamanında Kartal İlçesi'nce başkan seçilerek, Kuvayı Milliye adına, merkezle ilgisini kesmiş, Ulusal Örgütü kökleştirmiş, Yeniköy Rumları'nın sağa-sola sarkıntılıkları üzerine, Küçük Arslan çetesini dolaştırmaya başlamış, tarafınızdan para verilerek de desteklenmiştir.

Yahya Kaptan her şeyi sonuçsuz bırakmak için dümen çevirmektedir. Binbaşı Necati biraz idaresiz ise de cezayı hak etmiş değildir. Gebze Kaymakamı'nın bir an önce başka yere ve göreve ataması yapılarak, Rum ve Ermeni dolaplarına son verdirilmesi.”

Bu bilgiler arasında Benim bilmediğim noktalar vardı. Örneğin, Ben Küçük Arslan çetesini ve onun gözde olduğunu bilmiyordum. Bu çeteye Necati Bey aracılığıyla para verdiğimi kesinlikle anımsamıyordum. Böyle bir şey yapıyor muydu, eğer yapıyorsa kim

yapıyordu bilmiyordum. Bu karanlıkta kalmış hususlar, bir an önce aydınlatılmalıydı!

Yahya Kaptan'ın, verdiğimiz talimatlar gereğince, düşman çetelerini ortadan kaldırmaya ve hiç olmazsa onların Hıristiyan halka saldırarak, düşmanın amacını gerçekleştirmeye yönelmiş bütün girişimlerini sonuçsuz bırakmaya çalıştığını çok iyi biliyorduk. Onu bu konuda yönlendiren de Heyet-i Temsiliye'nin emir ve talimatlarıydı.

Gelelim Gebze Kaymakamı'na.

Bu şahsın niteliği şimdi ekleyeceğim belgelerle yeterince anlaşılabilir sanırım:

4 Ocak 1920 günü Tümen Komutanı Rüştü Bey'e, Vasıf Bey'in verdiği bilgiyi, olduğu gibi özetleyerek, bunun kendisince verilen bilgiyle çelişik olduğunu bildirdim.

Olayın, bir kez daha güvenilir ve inanılır kişiler aracılığıyla soruşturulmasını ve incelettirilmesini ve sonucun da kendi düşünceleriyle birlikte açık olarak bildirilmesini rica ettim. •

cengizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: Yahya Kaptan Gerçeği Aydınlanıyor!

“Millî dava ancak bu inan, bu irade ve azimle gerçekleştirilecektir. Yaşaması ve muzaffer olması gereken değersiz şahıslarımız değil, millî kurtuluşu temin edecek olan fikirlerdir.” (1919)

Mustafa Kemal Atatürk

Satır Arasında

Ömer Dedeoğlu

Türksüz Türkiye

Türk ulusu ve cumhuriyet aleyhindeki konularda her zaman işbirliği içinde olan iktidarıyla, muhalefetiyle emperyalizm maşası, Türklüğünden utanan, konformist, kompleksli, zavallı liberaller ve daimi suç ortakları dinciler ve bölücüler iyice kudurmuş durumdadır. Vatansız, kimliksiz, dilsiz, cinsiyetsiz, bayraksız, İstiklal Marşı olmayan, andı olmayan ve evet Türksüz bir Türkiye istiyorlar. Bunu da hiç gizlemiyorlar.

Mesela sözde liberallere bakalım. Liberal sol demiyorum çünkü

bu omurgasızların sol aydınlanmacılığı ile uzaktan yakından alakaları yok. Türk aydınının ulusuna karşı sorumlulukları vardır, vatanperver olmak zorundadır. Bu sorumlulukların başında da Uğur Mumcu'nun tanımıyla "ulusun çıkarlarını emperyalizme karşı" savunmak gelir. Bu aynı zamanda Atatürk milliyetçiliğinin de en yalın ve temel tanımıdır. Yani Türk aydını Atatürk milliyetçisi olmak zorundadır.

10 Kasım 1938 sabahı başlayan cumhuriyet karşıtı devrimin aşırı sağcı, bölücü, dinci bütün

unsurlarıyla ortak hareket edenlerin son sürümleri olan bu çakma sol ve liboş görevliler kendileri gibi düşünmeyen herkese ırkçı ve faşist yaftası yapıştırırlar. Gerçek faşist kendileridir. . .

Atatürk'ün devrimlerini devrimden saymayan, sırtını dönen ve sahip çıkmayanlar bunlardır. Ulus devletle sorunu olan bunlardır. Devrimin sürekliliğini anlamayan bunlardır. Anadolu'da hiçbir zaman barınamamış beyaz adamın ırkçılık illetini bu topraklara taşıyanlar yine bunlardır.

Bu unsurların ortak noktaları Türk düşmanlığıdır. "Türk yoktur" diyen mi istersiniz, "sözde Ermeni soykırımı kabul edilsin" diyen milletvekili mi istersiniz, "Türkler bu topraklara Moğolistan'dan göçtü geldi" diyen mi istersiniz.

Bizler hep buradaydık... Atatürk'ün tabiriyle "en az 7000 senelik Türk beşiği Anadolu'da" doğduk, dünyanın farklı bölgelerine dağıldık. Kimi boylar geri döndü, kimi boylar ise gittikleri yerlerde yaşayan topluluklara insanlaşmayı öğretti. Tekvin'de "bütün dünyanın dili ve sözü birdir" diye bahsi geçen dil Anadolu doğumlu, başlıca dünya dillerinin anası Türkçe'dir. Günümüzde Anadolu topraklarının dört bir yanında yapılan kazılardan bu gerçek artık kanıtlarıyla fıskırıyor. "Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir" diyen ve Türkiye'yi, Türk tarihini kurtardığı gibi başlıca sorunlarını bizzat

çözerek Türk dilini de kurtaran Ulu Önder, Cumhuriyet aracılığıyla bize bu bilinci arkeoloji, dil ve tarih araştırmaları ile tekrar kazandırdı. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk tarihinin ve Türk dilinin tüm dünyadaki kaynaklardan incelenerek Türklerin "göçebe barbarlar" olmadığını, uygarlık yaratan Anadolu yerlileri olduklarını ortaya çıkarmak için kuruldu.

Karşı devrimciler Cumhuriyeti tek tip insan yetiştirmeye çalışmakla suçlarlar. Evet, Cumhuriyet tek tip insan yetiştirmek istiyordu. Ulusun

**Tekvin'de
"bütün
dünyanın
dili ve sözü birdir"
diye bahsi geçen dil
Anadolu doğumlu,
başlıca dünya dillerinin
anası Türkçe'dir.**

çıkarlarını emperyalizme karşı savunun, vatan için tam bağımsızlık isteyen, bilim ışığında aydınlanmış, vicdanlı, çalışkan, erdemli, ahlaklı, bilge bir insan tipi idi bu. Kendi özgür iradesiyle, sorgulayarak kararlar verebilen, kendini bilen bir insan tipi idi. Atatürk, dünyanın ancak insanın kendini bilmesiyle aydınlık, adil, uygar, barbarlıktan arınmış ve sevgi dolu bir yer olabileceğinin farkındaydı. Cumhuriyetin temel

hedefi ulusa bu doğrultuda gerekli koşulları sağlamaktı.

Türk devrimi önceliği her zaman ulusun aydınlanmasına verdi ki ileride bu omurgasız hanımler ordusunun elinde oyuncak olmasın...

Genç cumhuriyetin elinde yetişmiş kadro çok kısıtlıydı. Bu yüzden temel hedefleri ilkokul öğretmeni yetiştirmek, köydeki odağı gaipden yetki aldıklarını savunan din istismarcılarının elinden alıp, akıl ve bilimin temsilcileri öğretmenlere teslim etmek ve köyleri eğitim yoluyla canlandırmak için kurulan Köy Enstitüleri, Türk devriminin en önemli atılımlarından birisiydi mesela.

Vatanımızın ve insanımızın sorunlarını çözmek için girişilen eşitlikçi ve dayanışmacı bir eğitim programıydı Enstitüler. Köye gidecek ilkokul öğretmenlerini eğitim, sağlık, tarım, inşaat bilgileriyle donatan ve köy insanının aydınlanma idealleri ile uyanmasına çalışan, başkalarının çıkarları için istismar edilmesini, köle muamelesi yapılmasını önlemek ve dinamik, ilerici bir toplum yaratmak

“Cumhuriyetin temeli kültürdür” diyen Atatürk, **Türk devrimini de şu sözlerle tanımlamıştı:** **“Uçurumun kenarında yıkık bir ülke... Türümlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içerde ve dışarda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni toplum, yeni devlet... Ve bunları başarmak için aralıksız devrimler...”**

için hayata geçirilen kurumlardı.

Bir ulusun en önemli kaynağı hiç şüphesiz bireyleridir. Bu bireyleri fire vermeden en üst

potansiyelleriyle topluma kazandır-
mak için “bozkırda açmayan çiçek
kalmasın” sloganıyla toplumca
aydınlanma ve kalkınma için yola
koyulan bu kurumlar kısa sürede
hedeflerine ulaşacağı belli olduğu
için karşı devrimci maşalar tarafın-
dan elbirliğiyle kapatıldılar.

“Cumhuriyetin temeli kültüredür”
diyen Atatürk, Türk devrimini de Şu
sözlerle tanımlamıştı: “Uçurumun
kenarında yıkık bir ülke... Türlü düş-
manlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca
süren savaş... Ondan sonra, içerde ve
dışarda saygı ile tanınan yeni vatan,
yeni toplum, yeni devlet... Ve bunları
başarmak için aralıksız devrimler...”

Bu devrimin serptiği tohumların ürünü dinamik Türk gençliğini Şimdi de Batı'nın tek tip “Z kuşadı” kalıbına sokmak istiyorlar...

Bu devrimin serptiği tohumla-
rın ürünü dinamik Türk gençliğini
Şimdi de Batı'nın tek tip “Z kuşadı”
kalıbına sokmak istiyorlar...

Bir yandan tarikat yuvalarında
çocuklarımızın kafaları kesilirken,
gencecik fidanlar intihara sürüklenir-
ken, kindar nesiller Türk'ün en
yüce değeri, bin bilimli Atatürk'ün
fotoğraflarını bıçaklarken, diğer
bir yandan da gerçek bir “Atatürk

kuşadı” yetiŐiyor. Nobel rüşvetiyle
Türk düşmanlığı yaptırılan yazar-
ların yetiŐtirdiđi değil, bu ülkenin
gerçek aydınlarının yani emekçileri-
nin, doktorlarının, öğretmenlerinin,
mimarlarının, mühendislerinin ye-
tiŐtirdiđi gençler geliyor.

Türkiye'nin en başta ekonomik
kriz, sığınmacılar ve güvenlik
gibi birçok sorunu varken yegâne
sorununu tek adam rejimi diye yan-
sıtmaya çalışan, kimlik siyasetinden
öteye gidemeyen ve hiçbir elle tu-
tuluk çözüm önerisi üretmeyen bir
helalleŐme muhalefetinden ve artık
açgözlülüğünün kölesi olmuş bir
iktidardan bu gençlerin
hiçbir beklentisi ve
umudu yok.

Ulusun çıkarlarını
savunmaya yönelik her
çıkışa hep bir ağızdan
ve en yüksek perdeden
“ırkçı, faşist” diyerek
laf yetiŐtirenler, önu-
müzdeki seçimlerde

de Türk gençliğini ve ulusunu bu
zavallı zihniyetin farklı unsurları
arasında bir tercihe mecbur bırakıp,
sömürgeci emperyalizmin bize da-
yattığı seçeneklerin arasından birini
seçmeye zorlayacaklar.

Özellikle geleceğimiz ve umu-
dumuz olan gençlerin arasında bir
uyanış var ve galiba bu gençler artık
bu tuzağa düşmeyecekler... •

omerdedeoglubd@gmail.com

*“Biz Türkler, bütün tarihimiz boyunca hürriyet ve istiklâlê
timsal olmuş bir milletiz.” Mustafa Kemal Atatürk*

Milli Mücadele Yıllarında **Ankara** (3)

Yazan: AHMET ÖZKAN

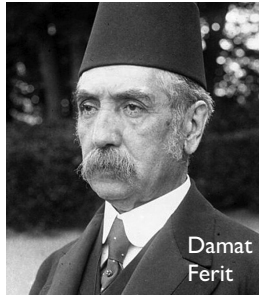
Bir önceki yazımızda meclisin açılışına kadar geldik. Meclis açılınca da iş bitmiyordu maalesef. Düşmanla uğraşmak bir yana bunun haricinde meclise karşı ayaklanmalar da oluyordu. Bu ayaklanmaların ayrıntısına inmek istersek durum şöyleydi:

İstanbul Hükümeti'nin başında bulunan Sadrazam Damat Ferit Paşa, Ankara Hükümetini yani meclisin ışığını

söndürmek için Anadolu'ya hilafet orduları teşkil ederek gönderdi. Bundan dolayı meclise karşı türlü türlü ayaklanmalar çıktı. Anado-

lu'ya Koca Kavuklu softalar gönderildi. Anadolu'yu dolaşan bu softalar halka:

"Bir elimde ferman, bir elimde kuran, göğsümde iman zat-ı şahanenin sizlere selamını getirdim. Bundan böyle

Damat
Ferit

Atatürk'ün Ankara'ya gelişi ve seymenler

padişah buyruğu ile askerlik ve vergi kalktı. Ormanları dilediğiniz şekilde kullanabilirsiniz.” sözlerini söyleyerek köylülere altın dağıtıyor ve Büyük Millet Meclisi'ne karşı ayaklandırıyordu. Ayrıca Şeyhülislam'ın fetvalarını da İngiliz uçakları Anadolu'nun köylerine atıyordu. Bu sayede cahil halkı Ankara Hükümeti'ne karşı ayaklandırıdılar. İsyanlar şu bölgelerde başlamıştı:

Atatürk Ankara'ya gelişinde (27.12.1919)

Adapazarı, Düzce, İzmit, Hendek, Bolu, Gerede, Nallıhan, Beypazarı, Konya, Iğın, Karaman, Seydişehir, Yenişehir, Koçhisar, Yozgat, Çorum

vs. gibi yerleşim yerlerinde ayaklanmalar çıkmıştır. Asilerin Bolu'dan Ankara'ya gelerek Büyük Millet Meclisi'ni dağıtacağı söylentileri çıkmıştı. Düzce'de çıkan isyanda 4000 kişilik bir kuvvet, Düzce'yi basarak hapishaneleri boşalttılar. Bunun üzerine Yarbay Mahmut Bey, üzerlerine gitti fakat pusuya düşürülerek şehit edildi. Süleyman Şefik Paşa ise hilafet ordusu kumandanı olarak İzmit'e çıktı. Geyve'yi tutan Kuvayi Milliye ile çarpıştı.^[1]

Konuyu daha fazla uzatmak istemem. Uzatırsak kapsamlı bir kitap çıkar diye düşünüyorum. Biraz daha ileriye gidersek, yani zaferin kazanıldığı günlere, Mustafa Kemal'in büyük zaferden sonra Ankara'ya gelişini buyurun beraber okuyalım:

Mustafa Kemal Atatürk'ün Ankara İstasyonu'nda karargâh olarak kullandığı binanın ilerisinde bir çift ray uzanıyordu. Karargâh ile bu ray

arasında Merasim Kıtası yer almaktaydı. Erler tığ gibiydi, özenilerek seçilmiş delikanlılardı. Merasim Kıtası'nın her iki yanını halk doldurmuştu. Genç, kız, erkek, çocuk, yaşlı dolmuştu. Halk, Hacı Bayram'a kadar uzanıyordu. Herkes Gazi Paşa'yı bekliyordu. Davullar ve zurnalar çalıyordu, gençler oynuyordu. Yaşlılar ise "Ha yavrum, ha!" diyerek el

Atatürk Ankara Vilayet Konağı kapısı önünde (27.12.1919)

çırıyordu. Bunun haricinde halk hep birlikte türküler söylüyordu. Hep bir ağızdan:

"Ankara'nın taşına bak / Gözlerimin yaşına bak / Biz Yunan'a esir olduk / Şu feleğin işine bak."

Sonunda Mustafa Kemal Paşa'nın treni istasyona geliyordu. Polatlı'dan hareket eden tren Ankara'ya gelmişti. Mustafa Kemal Paşa, trenin son vagonunun sahanlığında görününce büyük bir alkış koptu. Mustafa Kemal, trenden indikten sonra Merasim Kıtası'nı denetledi ardından karşılamaya gelen

bakanlar ve milletvekilleri ile el sıkıştı. Ardından halkın içine daldı. Mustafa Kemal Paşa, halkla birlikte İstasyon'u Taşhan'a bağlayan

toprak yolda yürümeye başladı. Bundan tam yüz gün önce, Yunan Kralı Konstantin "Ankara'ya! Ankara'ya!" çığlıkları arasında Atina'dan İzmir'e uğurlanmıştı. İzmir'de de aynı coşku ile karşılanmıştı. Aylarca Ankara'nın alınması haberini bekledi durdu fakat nafile. Ankara'nın alındığı haberini duyunca Ankara'ya gelecekti. Oysa, Ankara şimdi bir başka kişiyi karşıyordu, bu kişi Mustafa Kemal Atatürk'tü.^[2] •

1- Enver Behnan Şapolyo, Mustafa Kemal ve Birinci Büyük Millet Meclisi Tarihçesi, s. 53, 54.

2- Alptekin Müderrisoğlu, Sakarya, Bilgi Yayınevi, s. 845, 846, 847, 848.

"Milletin saltanat ve hakimiyet makamı yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisidir."

Mustafa Kemal Atatürk

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Bir Zamanların Kavramları ve Devlet Adamları

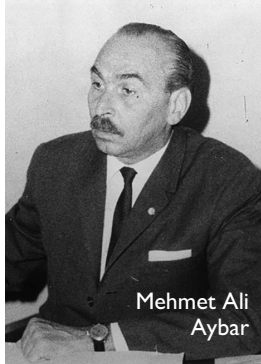
Önce, yaşları belirli bir çizginin üstündeki okurlarımızın iznini isteyerek, genç okurlarımıza bir-iki ön bilgi verelim:

Bugünlerden bakıldığında “evvel zaman içinde” denilebilecek denli uzaklarda kaldığını kabullenmek zorunda olduğumuz o unutulmaz 1960’lı yıllarda Türkiye’de, meclisteki siyasal partiler arasında bir de “sol” parti vardı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki “tarihsel iki büyük parti”nin arasında yer alan bu “sol” parti, ülkede yasaların “Bu çizgiden daha solu yasak” dediği duvarın dibinde konuşlanan, üstelik adında “işçi”

sözcüğü de bulunan, Türkiye İşçi Partisi idi.

İşte, toplumun en solundaki o partinin milletvekili seçilebilmiş ve meclise girebilmiş genel başkanı ise, gençliğinde atlet olan Mehmet Ali Aybar adında bir eski sporcu, bir eski aydın, bir yeni milletvekili ve bir yeni genel başkanı. 200 metre

Mehmet Ali
Aybar

koşuda Türkiye şampiyonu unvanı sahibi Mehmet Ali Aybar, 1936 yılında Atina’da yapılan Balkan Ülkeleri Atletizm Şampiyonası’na hem yarışmacı olarak, hem de Türkiye Ulusal Atletizm Takımı kaptanı olarak katılmıştı.

Yarışmaların yapılacağı gün »

sporcular pistte yerlerini almadan önce, ev sahibi Yunanistan'ın Başbakanı Venizelos ile özel konuğu Türkiye Başbakanı İsmet İnönü, şeref tribününde yerlerini almışlardı. Kısa bir süre sonra atletler piste çıktılar, yarış öncesi hazırlıklarını tamamladılar ama... Nedense yarışa bir türlü başlayamıyorlardı. Çünkü Türkiye Ulusal Takımı, "yarışa katılmayı" kabul etmiyordu.

Takımımızın kaptanı Mehmet Ali Aybar, "Bu konudaki kararımızı size geçen yıl bildirmiştik" diye çıkışıyor. Görevlilere ve şöyle sürdürüyordu sözlerini: "Bu hakemin geçen yıl nasıl taraf tuttuğuna hepimiz tanık olduk. Takımımız, rahatlıkla alabileceği yarışı, onun taraflı tutumu nedeniyle kaybetmişti ve biz de size, bu hakemin bundan böyle görev alacağı hiçbir yarışmaya katılmayacağımızı, daha o zaman bildirmiştik."

Ev sahibi Yunan görevliler, geçen yılda olanların, geçen yılla geçip gittiğini anlatmaya çalışıp, geçen yılın şampiyonasındaki bu olayı unutmamasını ve takımını yarışlardan çekmemesini bir kez, üç kez, beş kez rica üstüne rica ediyorlar, Kaptan Mehmet Ali Aybar da bir kez, üç kez, beş kez dayatıyor, Nuh da demiyor, peygamber de demiyor, yalnızca "O hakem" diyordu.

"O hakem var ya, o hakem..." diyordu. "O hakemin görev alacağı hiçbir yarışa katılmayacağımızı geçen yıl açık açık ilan etmiş, bu konudaki kararımızı değiştirmeyeceğimizi size kesin olarak bildirmiştik."

Kaptan Mehmet Ali Aybar, bunları söyledikten sonra kararını bir kez daha yineliyordu: "Kararımız kesindir: O hakemin yöneteceği bir yarışa, Türkiye Ulusal Takımı asla katılmayacaktır."

Ev sahibi görevliler, kendi elle-riyle görevlendirdikleri bir hakemi, yarışacak takımlardan biri itiraz ediyor diye görevden alamıyordu. O hakem görevden alınmadığı için de, yarışacak takımlardan biri, hem de Türkiye Ulusal Takımı yarışmaya katılmıyordu. Ortada kilitlenmiş bir durum vardı. Ve bu kilitlenmiş durum, en kısa sürede çözüme kavuşturulması gereken bir müşkül durum yaratıyordu.

Yunanlar o gün, galiba ilk ve son kez Atatürk'ün izinden gittiler, onun bir sözünü dinlediler. Müşküllerinin hallinde onlar da İsmet Paşa'ya başvurdular. Şeref tribününde, kendi Başbakanları Venizelos'un yanındaki Türkiye Başbakanı İsmet İnönü'ye, Türkçesi "Kurtar bizi İsmet Paşa" anlamına gelen yakarışlarını ilettiler.

İnönü, kendi kulağına dek gelebilen bu tatsız duruma, "paşaca" el koydu. Türk kafilesi başkanı Burhan Felek'i yanına çağırtdı ve ona buyruğunu verdi. Burhan Felek, yarış pistine indi ve hâlâ umutla hakemin değiştirileceğini bekleyen Kaptan Mehmet Ali Aybar'ın yanına gitti, Başbakanın buyruğunu bildirdi:

"Muhterem Başvekilimiz İsmet İnönü Hazretleri sureti mahsusada emrediyorlar" dedi. "Yarışmalardan çekilmeyeceksiniz. Koşacaksınız."

Mehmet Ali Aybar, biraz deli-

kanlılığının verdiği cesaretle, birçok da sporculuğunun verdiği özgürlükle kafile başkanı Felek'e de karşı çıktı:

“Muhterem Başvekilimiz hükümette ya da mecliste yapsın başvekilliğini” dedi. “Burası spor sahasıdır. Burada onun hükmü değil, takım kaptanının hükmü geçer. Takım kaptanı da, hakem değiştirilmediği takdirde takımını yarışlardan çekmeye karar vermiştir. Muhterem Başvekilimize hürmetlerimle arz ederim...”

Yunan görevliler, *“Dediğim dedik, çaldığım düdüğü”* deyip, dediklerini yapıp, “o hakem”i yarışmadan çekmeyince, Mehmet Ali Aybar da *“Dediğim dedik, çaldığım düdüğü”* deyip, o da dediğini yaptı ve... Türkiye Ulusal Atletizm Takımı'nı geri çekti, yarışmaya sokmadı.

“Bu olaydan on yıl sonra, Türkiye’de çok partili yaşam başladı” diye sürdürdü anlatmasını Mehmet Ali

Aybar. *“Ben o yıllarda üniversitede asistandım. Ahmet Emin Yalman’ın Vatan gazetesinde de zaman zaman yazılarım yayımlanıyordu.”*

Yazılarımda ise, dönemin Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’ye çok ağır eleştirilerde bulunuyordum.”

Genel Başkanı olduğu Türkiye İşçi Partisi (TİP), 1965 seçime-

ri sonunda onbeş milletvekiliyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girince Mehmet Ali Aybar, tüm sevinci yanısıra yüreğinde bir de ürperti duyduğunu söyledi: *“Meclis’te İsmet İnönü’yle karşılaşırsam ve o da yirmi yıl önce Vatan gazetesinde kendisi aleyhine yazdığım yazıları anımsar da bana sitem ederse...”* diye geçirmiş içinden. Sonra da, yine kendi kendine teselli bulmuş:

“Yirmi yıl geçti aradan” diye bir düşünce daha geçirmiş içinden. *“Neler geldi, neler geçti başından bu arada... Benim yazılarımı da, beni de nereden hatırlayacak İsmet Paşa?..”*

İsmet İnönü, Alparslan Türkeş, Osman Bölükbaşı ve Mehmet Ali Aybar aynı karede (1966)

TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, bunları düşündüğü günlerden birinde, TBMM Başkanından bir davetiye almış.

“Başkan, yeni milletvekillerinin birbirleriyle tanışmalarını sağlamak amacıyla meclis binasında bir davet veriyordu ve çok önemli mazareti olanların dışında tüm üyelerin katılmalarını istiyordu” dedi. *“Bir*

milletvekili olarak, hatta bir parti-nin genel başkanı olarak bu davete katılmamam düşünülemezdi.”

Tüm milletvekilleri gibi o da katılmış o akşam meclis başkanının davetine. “Davette partili arkadaş-larım bir ara yanıma geldiler ve beni İsmet İnönü’ye takdim edip, kendisi-ye tanıştırmak istediler.” dedi.

Bu tanışmadan biraz tedirginlik duyduğunu saklamadı Mehmet Ali Aybar.

“İsmet İnönü’nün yanına giderken, açıkça söyleyeyim, Vatan gazetesinde yirmi yıl önce yazdığım yazılarım geldi aklıma bir kez daha” dedi. Sonra yine kendi kendini teselli etmeye çalışmış: “Ben de piyeyi deve yapıyorum” demiş. “Yirmi yıl önceki yazılarımı nerdeeen anımsayacak? Adımı bile anımsarsa şaşarım...”

Mehmet Ali Aybar içinden bunları düşünme düşünme arkadaşlarıyla birlikte İsmet İnönü’nün yanına gitmiş. Bu bölümden sonrasını hece hece Mehmet Ali Aybar’dan dinleyelim: “Arkadaşlar beni İsmet Paşa’ya takdim ettiler: ‘Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, Sayın Paşam’ dediler.

İsmet İnönü gözlerini hafifçe kıstı, yüzüme dikkatle baktı, sağ elini sol omzumun üstüne koydu ve sert bir ses tonuyla bana şöyle dedi: ‘1936’da Atina’da niçin koşma-dın?’”

Mehmet Ali Aybar bu anısını anlattıktan sonra ekledi: “Devletine sahip çıkan, tam bir devlet adamıydı, İsmet Paşa” dedi. “Tümüyle haklı

olduğumuza inandığım bir nedenden ötürü 1936 yılındaki şampiyonada takımımızı yarışmaya sokmamıştım. Kendisi, yarışmaya katılmamız ve koşmamız için ülkemizin Başbakanı olarak emir vermişti. Fakat ben, onun emrini bile dinlememiş, takımımızı yarışmalardan çekmiştim. O ise Başbakanının sözünü dinlemeyen beni bir türlü bağışlamamıştı.”

Kişide, İstanbul’un Bebek koyu-na uçak penceresinden bakıyormuş-çasına bir duygu oluşturan yüksek konumdaki evinde Mehmet Ali Aybar bu anısını anlattıktan sonra bir kez daha yineledi: “Devletine sahip çıkan, tam bir devlet adamıydı, İsmet İnönü” dedi. “Üzerinden otuz yıla yakın bir süre geçtikten sonra bile bana o gün orada, otuz yıl önceki davranışımın hesabını soruyordu, o devlet adamı kimliğiyle. Devlet adamlığı işte budur, devlete sahip çıkmak işte budur...”

***

Devlet adamlığı, devlete sahip çıkmak, devlete ters düşen bir davranış ve devlet adına hesap sormak...

Bugünlerden bakıldığında “Evvel zaman içinde” diyebileceğimiz denli uzaklarda kalan günlerimizin, bugün bir bölümümüze yabancı gelebilecek kavramlarından birkaçını ve olayla-rından birini sunduk size.

Bir de masal dünyasının kah-ramanlarının oldukları denli bizim bugünkü dünyamızın çok çok uzaklarındaki devlet adamlarımızdan ikisini andık, bir gariplik, bir sahip-siz kalmışlık duygusuyla... •

Gelibolu Katili: Keskin Nişancı

Billy Sing

2

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

Ertesi sabah Billy ve gözetlemeci mevzilerine girdiler. Billy yerleşirken, gözetlemeci teleskobu ile taramasına başladı. Birdenbire hareketine son vererek nişancıya bir hedef yakaladığını fısıldadı. Sing teleskobu alarak gözetlemecinin gösterdiği noktaya baktığında Feci Abdül'ün yüzü ve tüfek namlusunu gördü. Dikkatle tüfeğini alan Sing son bir denetim yaparak hiçbir şeyin pozisyonlarını belli etmemesini

sağladı, sonra dikkatle mazgal kaşağını kaldırarak silahı dikkatle ileri uzattı. Türk de Sing'i görmüş ve kendi atış işlemine başlamıştı. Tüfeği omuzuna yerleştirirken, Abdül nefes olarak Sing'e nişan aldı. O anda bir mermi Türk'ü gözlerinin arasından vurdu.

Muhtemelen, bu olağanüstü düellodan sonra Türkler Billy'i tekrar keşfettiler. Bu defa kendi adamlarını harcamaya hazır olamadıkları için

kişisel olmayan fakat daha etkin ağır topçuya başvurdular. İlk atış hemen hemen iğne ucu hassasiyetindeydi. Atış Billy'nin mevziine yakın düşmüştü. Sing ve meslektaşları kaçtılar. Saniyeler sonra diğer bir mermi tam mevziye düşerek tamamıyla tahrip etti.

Çin kökenli Avustralyalı keskin nişancı William (Billy) Edward Sing'in Avustralya Clermont'taki heykeli.

Sing'in zaman zaman gösterdiği merhametsizliğin yanında, günlük çalışmasını kuşatan meşum bir mizah da vardı. Bu durum, bir vesileyle General Birdwood, Avustralyalının gözetlemeciliğini yaptığında gün yüzüne çıkmıştı.

Rüzgârlı bir gündü ve bu hava, uzun menzilli tüfek nişancılığına pek yardımcı olmuyordu. Sing, bir Türk hedefine ateş ettiğinde, ani bir kısa süreli esinti ile mermi sapaarak hedeften kaçmıştı. Billy tekrar nişan almak için esintinin durmasını bekledi. İkinci mermi bir Türk askerini siper dışına devirmişti.

Rüzgârlı şartlar için tatmin edici bir çalışmadı. Bir üstünlük imâsı ve kasıtsız bir espri ile, poker suratlı nişancı generale, bu son ölümü rekor sayısına eklemeyeceğini çünkü bir başka Türk'e nişan almış olduğunu söyledi.

Billy'nin yaptığı yorum, onun ukalâlıkla profesyonellik arasında gidip gelen belirsiz bir yönünün altını çiziyordu. Öldürdüğü Türkleri kaydetme şekli bunu belli etmektedir. Anlatıldığına göre resmi kayıt sadece bir Türk'ün düşüğünün ya bir çavuş veya bir subay tarafından görülmesi ile güncelleniyordu. Eğer hakem, diğer

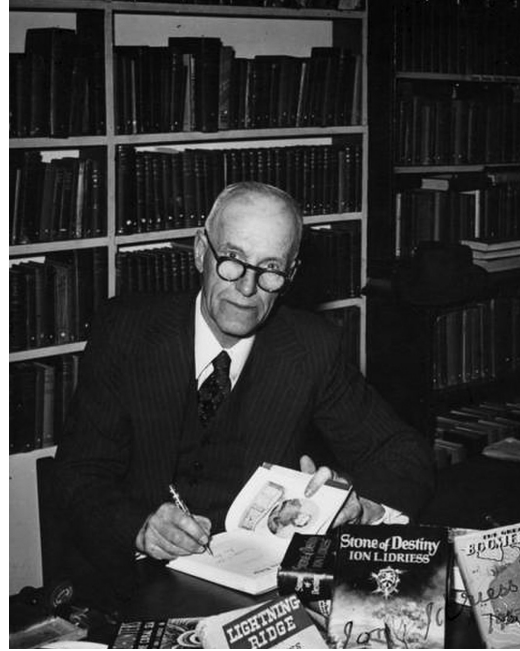
bir hedef Türk'ün düşüğünü parmağı ile işaret ederse, geride Beşinci Hafif Süvari Karargâhı'ndaki sayı kaydeden yazıcı, resmi sayı kâğıdını buna göre düzeltiyordu. Ancak, bu durum Sing'in nişan mevziinde mümkün olduğu kadar az hareket olması gerektiğine göre, pratik görünmemektedir. Ayrıca ne Billy ne de gözetleyici, her yeni hedefe ateş hazır olduklarında, uygun rütbeli bir ordu mensubu çağırabilecek pozisyonda değillerdi. Sing'in kendisinden başka birisinin isabeti teyit etmiş olması daha makul görünmektedir. Birçok vakada bu kişi Billy ile o sırada çalışmakta olan adamdı.

Sonunda Billy'nin istisnai nişancılık becerisi resmen tanınmaya başladı.

23 Ekim 1915'te General Birdwood, Billy'nin 201 Türk'ü öldürmekte gösterdiği performans konusunda takdirlerini ilan eden bir emir yayımladı. General açıkça, daha yüksek olan ama daha az resmi olan sayıdan mutluydu. Acaba hangi tutku Billy Sing'i 1915 yaz ve sonbaharında daha ve daha çok öldürmeye götürmüştü? Muhakkak ki Avustralya yüksek komutanlığının desteği, Billy'nin önüne hiçbir resmi engel çıkarmamıştı. Sing'in isabetliliği hemen hemen en yüksek onayı almıştı. Bu tabii ki, genç Avustralya'nın kendi kahramanlarını aradığı ve dünyanın dikkatine getirdiği bir zamandı. Billy Sing keskin nişancılık yeteneğinin yarattığı ulusal kahramanlık rolünü rahatlıkla benimsedi. Onun Gelibolu'daki başarılarıyla ilgili raporlar Londra ve

Billy Sing keskin nişancılık yeteneğinin yarattığı ulusal kahramanlık rolünü rahatlıkla benimsedi.

Onun Gelibolu'daki başarılarıyla ilgili raporlar Londra ve Amerika gazetelerinde görülmüştü.

Gelibolu'da iki kez yaralanan Ion Jack Idriess, ilerleyen yıllarda pek çok kitap yazdı.

Amerika gazetelerinde görülmüştü.

1916'a gelindiğinde Anzak birliklerinin sonuncuları, Gelibolu'daki tahliyeden sonra Mısır kumları üzerinde yeniden gruplanıyorlardı. Şubat'ta, müttefik kuvvetler komutanı Sör Ian Hamilton, yazılarında Sing'den de bahsediyordu. 10 Mart'ta, Sing'e bir nişancı olarak üstün cesareti nedeniyle Mümtaz Görev Madalyası verildi.

Haziran'da Avustralya İmparatorluk Kuvvetleri, (hafif süvari alaylarının büyük kısmı hariç) ya Mısır'dan ayrılmış ya da Fransa ve Belçika'daki uzak savaş alanlarındaki büyük lige katılmak üzere

Billy Sing (solda) 1915 yılında Mısır'da, komutanı General Sör William Riddell Birdwood (sağda) ile birlikte. (Kaynak: *Australian War Memorial*)

yola çıkma aşamasındalardı. Sing Ağustos'ta 31. Piyade Taburu'na katılarak gemi ile İngiltere'ye gitti. İlave eğitimden sonra Fransa'ya gönderildi. Sonraki 19 ay boyunca yaralanmalar Sing'in sık sık cepheye ve cephe dışına gitmesine neden oldu. Aynı zamanda Gelibolu'daki eski hastalık ve yaralarının tekrarlayan etkilerinden çok çekiyordu. Nekahat döneminde, bir deniz kuvvetleri aşçısının 21 yaşındaki kızı olan garson Elizabeth Stewart'la İskoçya'ya yaptığı seyahatte karşılaştı. 29 Haziran 1917'de Edinburgh'ta evlendiler.

Sing'in Fransa'daki taburunda nişancılık görevlerine devam edip etmediği pek açık değildir. Nişancılar orada görev yapıyordu, ancak topçunun ağır şekilde kullanılması nişancıların sınırlı ölçekte kullanıldığı anlamına geliyordu. Ancak Sing'in ordu kayıtları, her ne görev yapıyorsa yapsın, Almanlara karşı

sık sık tehlikeli faaliyetlerde bulunduğu konusunda imalar taşımaktadır. Yine, onun bir asker olarak değeri Müttefik Yüksek Komutanlığı'nca kabul edilmişti. Ekim 1917'de Kolordu Komutanı takdирini 'Sing'in son harekâtta ki kah-

ramanca hizmeti' diye açıklanmıştı. Bu olay muhtemelen Eylül 1917 sonlarında Polygon Wood mevkinde, Billy Avustralyalılar arasında kayıplara neden olan Alman nişancılarını elimine etmeyi başaran bir savaş devriye kolunu yönetirken olmuştu.

Alman nişancılarını tanımlama konusundaki çalışması nedeniyle Sing askeri madalya için önerilmiş fakat bu hiçbir zaman onaylanmamıştı. Ancak 1918 başlarında Polygon Wood Harekâtı'nın muhtemel bir sonucu olabilecek şekilde Belçika Savaş Haçı madalyası almıştı.

Temmuz'da Sing, Avustralya'ya giden bir asker taşıyıcı gemisine denizaltı muhafızı olarak gönderildi. Clermont'u büyük macerası için terk etmesinden beri neredeyse dört yıl olmuştu.

Billy ve Elizabeth Sing 1918 sonları veya 1919 başlarında

Prosperine'e vardıklarında kasaba halkı ayağa kalktı. Kasaba bandosu öncülüğünde büyük bir tören, çifte tren istasyonlarından belediye binasına kadar refakat etti, kasaba ileri gelenleri hoş geldin konuşmaları yaptılar.

Herhalde Edinburg'un yeşil tepeleri ve tarihi kültüründen Clermont'un madencilik bölgesindeki toz ve kaba hayata geçiş Elizabeth Sing için travmatik olmuştur. O ve Billy bölgeye geldikten birkaç yıl sonra sahnedeki kayboluşunun nedeni bu olabilir.

Savaş sonrası konuşu sönünce, Billy Clermont'a döndü. Miclelere altın madeninde bir imtiyaz aldı. 1942'de bölgeden ayrılarak Brisbane'a geldi. Kız kardeşi Beatrice'in söylediğine

Billy'nin Gelibolu şöhreti her yıl ölen artan sayıdaki Anzak'la beraber hafızalarda soldu.

göre şehirde yaşamak daha ucuzdu. Aralık'ta Sing Brisbane'da yaşıyor ve işçilik yapıyordu. Bu durum kötü sağlığına pek yardımcı olmuyordu. Sing inatçıydı ve hiç doktora

görünmüyordu. Billy'nin Gelibolu şöhreti her yıl ölen artan sayıdaki Anzak'la beraber hafızalarda soldu.

İngilizler tarafından Billy Sing'e verilen altın madalya. Madalyanın arkasına "Prestid by C. O'Malley To W.E. Sing. For Work Done Gallipoli" ifadesi kazınmıştır. (Kaynak: Australian War Memorial)

19 Mayıs 1943 günü William Edward (Billy) Sing, Westend'deki evindeki odasında yalnız olarak öldü. Odasında bulunan beş şilin, işyeri ücretinden alacağı altı pound, on şilinden başka Billy'den kalan tek değerli şey muhtemelen Miclelere imtiyazındaki yirmi pound değerindeki kulübeydi. Bu, bir zamanlar bütün bir ordu ve ulus tarafından adı bilinen bir adamın hayatı için acıklı bir dipnottu.

Korkunç Abdül, Çanakkale Savaşı sırasında Gelibolu cephesinde Türk ve Alman askerlerini canından bezdiren Billy Sing (William Edward Sing) isimli keskin nişancıyı öldürmesi için cepheye gönderilen Türk keskin nişancıydı. Asıl kimliği kesin olarak bilinmemektedir. Anzaklar tarafından kendisine "Abdul the Terrible" lakabı takılmıştır. Kişinin Türk kayıtlarında adına rastlanmamış fakat İngiliz harp kayıtlarında lakabı Korkunç Abdül ve Türk keskin nişancısı olarak kendisinden bahsedilmiştir. •

Kaynak: **Koray Oben**

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Forum (Lat.)

- a-Döküm
- b-Bağlaşım
- c-Engel
- d-Söz meydanı

2- Rekolte (İta.)

- a-Toplam ürün
- b-Tırmanış
- c-Ara kazanç
- d-Canlandırma

3- Ekoloji (Fr.)

- a-Denetimsel
- b-İş bilimi
- c-Maliye
- d-Çevre bilimi

4- Semptom (Fr.)

- a-Kısıtlayıcı
- b-Gösteri
- c-Belirti
- d-Seslendirme

5- Forex (İng.)

- a-Yabancı para
- b-İlke söz
- c-Kısa koşu
- d-Nicelik

6- Sübvansiyon (Fr.)

- a-Adım, basamak
- b-Koruma
- c-Destekleme
- d-Sabit fikir

7- Lokalize (Fr.)

- a-Yelpaze
- b-Yerel
- c-Sınırlandırılmış
- d-Serbestlik

8- Anomali (Fr.)

- a-İmleç
- b-Aykırılık
- c-Ölçüt, kıstas
- d-Alışkan

9- Ofans (Fr.)

- a-Kiralama
- b-Uygun değer
- c-Pasveren
- d-Atak, Hücum

10- Stres (İng.)

- a-Çevirge
- b-Ruhsal gerilim
- c-İyimserlik
- d-Baskı

11- Remiks (İng.)

- a-Mecaz
- b-Karmaca
- c-Bindirim
- d-Durgunluk

12- Filtre (Fr.)

- a-Destekleme
- b-Durdurucu
- c-Süzgeç, süzek
- d-Sergilik

13- Kompetitif (Fr.)

- a-Yansıtıcı
- b-Rekabetçi
- c-Süreç
- d-Yazıcı

14- Aranjör (Fr.)

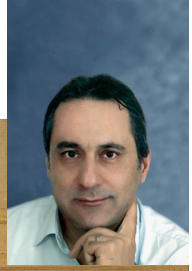
- a-Serseri, hayta
- b-Gösterge
- c-Düzenleyici
- d-Gözde

15- Devalüasyon (Fr.)

- a-Değer düşürme
- b-Biçimlenme
- c-Bitki varlığı
- d-Kurmaca

(Lat.) Latince, (İta.) İtalyanca, (Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce

Yanırdar:
151.
sayfada

İsveç, 314 Yıl Sonra Yine Türklere Muhtaç Oldu

Ukrayna-Rusya savaşı, bugüne dek tarafsızlık statüsünü koruyan 2 İskandinav ülkesi İsveç ve Finlandiya'yı da endişelendirdi. Rusya ile 1300 km kara sınırı bulunan Finlandiya'nın ardından, yaklaşık 200 yıldır hiçbir askeri ittifakta yer almayan İsveç de NATO'ya üye olmak için harekete geçti. »

Osmanlı İmparatorluğu'nda
İsveç Kralı XII. Charles,
Gustaf Brusewitz (1812-1899)

İsveç hükümeti, NATO üyeliğini görüşmek için diplomatlardan oluşan bir heyeti Türkiye'ye göndermeye karar verdi.

Bilindiği üzere NATO'ya kabul edilmek için ittifak üyelerinin tamamının onayı gerekiyor. İşte tam da bu noktada Türkiye'nin önemi bir kez daha ortaya çıktı. Her iki ülke

Teröristleri topraklarında ağırlayan, onlara silah ve para desteği veren, Türkiye'ye ağır eleştiriler yönelten İsveç, bunu yaparken de diplomatik dili bir kenara bırakarak, emreden, tepeden bakan bir üslup kullanır.

özellikle de İsveç, Türkiye karşıtı terör örgütlerine verdiği destek ile biliniyor.

Özgürlük savaşçısı diye tanımladıkları teröristleri topraklarında ağırlayan, onlara silah ve para desteği veren, her fırsatta Türkiye'ye ağır eleştiriler yönelten İsveç, bunu yaparken de diplomatik dili bir kenara bırakarak, emreden, tepeden bakan bir üslup kullanır.

Ermeni iddialarını tanıyarak soykırım iftiracıları arasında katılan İsveç, ayrıca ülkesinde barındırdığı Hristiyan Süryani ve Keldani gruplara da özel bir önem vermiştir. İsveç, yeni bir soykırım daha uyduarak, Türkiye'yi Süryanilere soykırım yapmakla suçlamış, bu iftirayı da yasa ile kabul etmiştir.

İşte bu İsveç şimdi hiç tahmin etmediği bir duruma düşmenin sıkıntısını yaşıyor. Türkiye

karşıtlığında sınır tanımayan İsveç, NATO'ya üye olabilmek için Türkiye'nin onayına muhtaç hale gelmiştir.

İsveçlilerin, Türklere karşı Avrupa'nın en mağrur, şımarık, saygısız halklarından biri olduğunu söyleyenler pek de abartmış sayılmazlar. Tamamı öyle değilse de büyük bir kesimi maalesef böyledir. O ülkede yaşayan vatandaşlarımız ne demek istediğimi çok iyi bilirler.

İsveçlilerin en büyük korkusu ise Ruslardır. Ama gelin görün ki, başları ne zaman Ruslarla derde girse hep Türklere muhtaç olmuşlardır.

İsveç kralı 12. Karl, tarihimizde daha çok Demirbaş Şarl adıyla bilinir. Kendisine Demirbaş lakabının takılmasının nedeni olarak ise iki ayrı değerlendirme vardır. Birincisine göre, Osmanlıya sığınırken kafasında bulunan demir miğferden dolayı Demirbaş denilmiştir. İkinci değerlendirme ise Türklere sığındığı 5 yıl boyunca ülkesine dönme konusunda hiç acele etmemesi hatta daha fazla kalmak istemesi nedeniyle Demirbaş lakabı uygun görülmüştür.

İsveç tarihinde önemli bir yeri olan 12. Karl, daha 15 yaşındayken, 1698 yılında tahta geçmiş ve hükümdarlığının başından itibaren, yakın çevresinin de telkinleriyle Rus çarlığını tarih sahnesinden silmeyi hedef olarak önüne koymuştu.

Rus Çarı Deli Petro ise bir çocuk kralın yönettiği ülkeyi yenmenin kolay olacağını düşünerek 1700 yılında İsveç'e saldırdı. Ama Ruslar

hiç beklemedikleri bir yenilgiye uğradılar.

Bu büyük zaferden cesaret alan İsveç Kralı, 1707 yılında Rusya'ya savaş açtı. Başlarda önemli ilerlemeler sağlayan İsveç ordusu, 1709 yılında hem de Ukrayna seferinde Poltava yakınlarında, Çar Deli Petro'nun komutasındaki 50 bin kişilik Rus ordusuna yenildi.

İsveç, 25 bin kişilik ordusundan 7 bin askeri kaybetti. Savaşta yaralanan Demirbaş Şarl, yanındaki 18 bin askerle Osmanlı Devleti'ne ait Özi Kalesi'ne giderek, kale komutanı Abdurrahman Paşa'ya sığındı. İsveç ordusunu izleyen Rusların Osmanlı topraklarına girmesini

İsveç
Kralı
12. Karl

İsveç'in Ruslara karşı yenilgisiyle sonuçlanan Poltova Savaşı

istemeyen Abdurrahman Paşa ise kralı kabul etti, ama İsveçli askerlerin kaleye gelmesine izin vermedi.

İsveç Kralı, Abdurrahman Paşa ile görüşmesinde, “Uzunca bir süredir Osmanlı Devleti ile ilişkiler kurmak için İstanbul’u elçiler göndermeyi düşünüyordum, ama kader elçi olarak beni yani kralı karşınıza çıkardı” demiştir.

Durumu İstanbul’a bildiren Abdurrahman Paşa’ya, Padişah 3. Ahmet, İsveç Kralı’nı ve askerlerinin küçük bir bölümünü kabul edebileceği yanıtını verdi. İsveç ordusundan 2 bin askere sığınma izni verilirken, geri kalanlar Ruslara teslim oldu.

İsveç Kralı ve askerleri Padişah

3. Ahmet’in emriyle o dönem Osmanlı toprağı olan bugünkü Moldavya’nın sınırları içinde kalan Bender kentinde ve daha sonra Edirne’de toplam 5 yıl misafir edildi. Ancak bu yıllarda Rus Çarı Deli Petro, İstanbul’a birçok kez heyet göndererek, İsveç Kralının kendi-

Padişah III. Ahmet ve Rus Çarı Deli Petro

lerine teslim edilmesini istedi. Deli Petro’nun giderek artan baskısı, daha sonra Osmanlı’ya savaş ilan etme tehditlerine dönüştü. Nitekim 1711 yılında Prut yakınlarında iki

Osmanlı-Rus Prut Savaşı (1711)

ordu karşı karşıya geldi. Prut Savaşı olarak adlandırılan savaşta Baltacı Mehmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Rusları bozguna uğrattı. Rusları tarihten silme şansının doğduğunu gören İsveç Kralı, Osmanlılara Çar Deli Petro ile anlaşma yapılmamasını, böyle bir fırsatın bir daha gelmeyeceğini anlatmaya çalıştı. Ancak Baltacı Mehmet Paşa, Deli Petro ile anlaşma yaparak, Rusların zaman kazanmasının önünü açtı. Yeniden toparlanan Ruslar ise anlaşma kapsamında Osmanlı ordusuna teslim etmeleri gereken kaleleri ve toprakları vermediler. İsveç Kralının haklı çıktığı görülünce padişah, Baltacı Mehmet Paşa'yı görevden aldı.

Bu gelişmelerin ardından İsveç Kralı artık ülkesine dönebileceğini bildirmiş, ama yol güvenliğinin sağlanamadığını gerekçe göstererek kalmaya devam etmişti.

Osmanlı Devleti, bir süre daha kalmaya niyetli olan İsveç Kralını Edirne'ye getirdi. Kral, Edirne'ye gitmesi gerektiği konusunda ikna edilmeye çalışılırken, istenmeyen bazı tatsız olayların yaşandığını da hatırlatmak gerekiyor. Edirne'de 1 yıl ikamet eden Kral, Bender'deki askerlerine haber göndererek, İsveç'e dönmek için hazır olmalarını emretti. Ama bu Rusları aldatmaya yönelik bir haberdir, çünkü dönüş yolundaki yaklaşık 2500 İsveç askerinin arasında Kral yoktu.

İsveç Kralı ise 5 yılın sonunda, Rusların olası saldırısı da dikkate alınarak, 600 Osmanlı askerinin koruması altında ve çok değerli hediyeler verilerek Erdel üzerinden geçecek şekilde ülkesine doğru yola çıkmıştı.

Hemen hatırlatalım, bazı İsveç kaynakları, Türk askerlerin geri dönmediğini İsveç'in güney

kesimindeki birkaç kasabada yerleştiğini savunur. Söz konusu Osmanlı askerlerinin önemli bir bölümü yaklaşık 3 ay kaldıkları İsveç'ten ayrılıp, Polonya üzerinden Osmanlı topraklarına dönmüştür. Yaklaşık 50 Osmanlı askeri ise hastalıkları nedeniyle o dönemde köy olan Askersund bölgesinde bırakılmıştır. Daha sonra bu askerlerden haber alınamamıştır.

İsveç Kralı 12. Karl ile Rus Çarı Deli Petro arasındaki bu savaş Avrupa'da görüş ayrılıklarına neden olmuştur. Fransa ve İspanya'da önde gelen din adamları ve kiliseler, Papa 11. Clemens'a mektuplar yazarak, Hristiyan İsveç Kralının Müslüman Osmanlı'ya sığınmasının Hristiyanlar için utanç olduğunu belirtip, müdahale etmesini istemişlerdir. Papa, Mayıs 1711'de Avrupa'daki piskoposlara gönderdiği mesajda, "Protestan ve Ortodoks iki hükümdar arasındaki anlamsız savaşa Katolik kilisesi müdahale etmeyecektir" sözleriyle mezhep farklılıklarını ortaya koymuştur.

12. Karl, Osmanlı topraklarında geçirdiği yıllarda kendisine sunulan kahveyi çok beğenmişti. Öyle ki tam bir kahve tiryakisi olan İsveç Kralı ülkesine dönüşünde yanında çuvallar dolusu kahve götürmüştü. İsveç'in kahve ile tanışması da Kral Şarl sayesinde olmuştu.

İsveç Kralı, misafirlik yıllarında Türk mutfağıyla da tanışmış, en çok da köfte ve lahana dolmasını sevmiştir. Ayrıca Padişah 3. Ahmet'in,

saray aşçılarından birini gönderip özellikle baklavaya sunulmasını istediği baklavaya büyük ilgi göstermiştir. Sofrasında her zaman baklava olmasını istemiştir. İsveç Kralı, İstanbul'dan gönderilen aşçının, kendi aşçılarına Türk yemeklerini öğretmesini de talep etmiştir. Nitekim ülkesine döndüğünde aşçıları öğrendikleri Türk yemeklerini menüye dahil etmişlerdir. İşte o yemekler bugün de İsveç mutfağında yer almaya devam etmektedir.

Günümüzde bazı İsveçli yetkililer ve tarihçiler, Osmanlı Devleti'nin Demirbaş Şarl'a, misafirliği sırasındaki masraflarının tahsil edilmesi için bir belge imzalatıldığını savunurlar. Oysa Osmanlı asla böyle bir talepte bulunmamış, tam tersine İsveç Kralı, maiyeti ve askerlerinden oluşan bu büyük kalabalığı korumanın, beslemenin, ihtiyaçlarını gidermenin çok masraflı olduğunu dile getirmiş, kayıtlara bu yönde notlar düşmüştür. Kendi borçlu hissettiğini her defasında söylemiş, masrafları mutlaka ödeyeceğini ifade etmiştir. Zaten İsveç Kralı ülkesine dönüşünde İstanbul'a çok cüzi sayılabilecek bir miktarda altın göndermiştir.

Buradaki yaman çelişki ise geçmişte Türkler, Rusların elinden kurtardıkları İsveç Kralı'nı 5 yıl misafir ederken, İsveçlilerin ise günümüzde Türkiye'nin canına kasteden teröristleri uzun yıllardır, besleyip, silahlandırıp, destekleyip üstümüze salmalarındır. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

Gözün Sözü
Cemal Tahsin

Yazıyoor!

G ünümüzde, omuzlarına asıp koltuklarının altına sıkıştırdıkları üzerleri kabartma harfli gazete sayfaları basılmış gri mukavva içindeki gazetelerden birini ellerinde sallayarak meydanlarda, caddelerde “Yazıyor! Yazıyooor!” diye bağırıp koşuşan çocukları, gazetelerin ilk baskılarını diğer kentlere ulaştırmak için gece yollar-

yayımlanan rapora göre, çocuk işçi olarak çalıştırılan çocukların sayısı son dört yılda 8,4 milyon artarak, dünya çapında 160 milyona ulaşmış durumdur.

Kâğıda basılan gazeteler ortaya çıkıp yaygınlaştığı 17. yüzyıldan başlayarak günlük yaşamın vazgeçilmezleriydi. Henüz kurumamış mürekkeplerinin elleri, dikkat edilmezse

Yazıyooor!

da birbirleri ile delicesine yarışan üstleri üçgen branda kaplı kamyonları hatırlayan kaç kişi kaldık bilmiyorum...

Geçen yüzyılın başlarından ikinci yarısının ortalarına kadar dünyanın hemen hemen tüm gelişmiş kentlerinin meydanlarında, caddelerinde ve sokaklarında koltuklarına sıkıştırdıkları gazeteleri “Yazıyooor! Yazıyooor!” diye bağırıp üç beş kuruş kazanmak için çırpınan çocuk gazetecilerle simgeleşen çocuk işçiler sorunu dünyanın her yanında acımasızca devam ediyor. Uluslararası Çalışma Örgütü ve UNICEF tarafından geçtiğimiz yıl

üst başları boyayan gazeteler. 18. yüzyıldan itibaren matbaa makineleri ve baskı teknikleri gelişerek dakikada yüzlerce gazete basılabildiği,

baskı maliyetleri azaldığı; haberleşme hız kazanıp kolaylaştığı için gazeteler hem ucuzlanmış, hem de içerik

...çocuk işçi olarak çalıştırılan çocukların sayısı son dört yılda 8,4 milyon artarak dünya çapında 160 milyona ulaşmış durumdur.

bakımından zenginleşmiş; gazete okuma alışkanlığı da giderek daha da artmış. Önceleri sadece mahkeme kararları, resmi haberler, duyurular ve doğum, evlilik, ölüm gibi haberlerden ve çeşitli ilânlardan oluşan gazetelerin içerikleri Amerikan Bağımsızlık Savaşı ve Fransız İhtilâli ile farklılaşmış; politika, eleştiri, görüş ve düşüncelere yer verilmeye başlanınca da işin rengi değişivermiş.

Acta Diurna / Günlük Olaylar

1789 yılında “Eşitlik, Kardeşlik, Özgürlük” diye ayaklanan Fransa’da on, on beş yıl sonra gazetelerin işlevinin “Hükümetin kararlarını desteklemek, hükümetin yasakladığı konulara değinmemek” olduğunu söyleyen Napolyon ve benzeri yöneticiler tarafından hiç de hoş karşılanmamış bu dönüşüm. Basına sansür uygulamak da böylece çıkmış ortaya dense de pek öyle değil. Tarihi araştırmalar gazetelere sansürün, MÖ 131 yılında,

yani günümüzden 2153 yıl önce Roma’da ortaya çıktığını söylüyor. Cumhuriyet döneminde çıkan ve dünyanın ilk gazetesi olduğu kabul edilen taş levhadan ibaret bu gazetenin adı: Acta Diurna / Günlük Olaylar. Yasal tartışmaların sonuçlarını ve mahkeme kararlarını, daha sonra resmi haberler ile duyuruları; savaş, önemli doğum, evlilik ve ölüm haberlerini içeren ve MÖ 59 yılına kadar sadece eyalet valilerine gönderilen, Konsül Julius Caesar

Tarihi araştırmalar gazetelere sansürün, MÖ 131 yılında, yani günümüzden 2153 yıl önce Roma’da ortaya çıktığını söylüyor.

tarafından içeriği halkla paylaşılan bu gazeteye uygulanmış sansür ilk defa Julius Caesar’ın ölümünden sonra senato tarafından.

Acta Diurna, ilk gazete olarak tanımlansa da senato tarafından yayımlandığı için doğru tanım: ilk resmi gazete olduğu. Bunun bir benzeri de 593

yılından başlayarak ağaç oyma tekniği ile baskı yapılan Çin’de Tang Hanedanı döneminde gerçekleşmiş. Bu nedenle bugünkü anlamda ilk gazete 1609 yılında Strasbourg’da Johan Carolus tarafından haftalık olarak yayımlanan Avisa Relation oder Zeitung.* Bizde, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yayımlanan ilk haftalık Türkçe gazete de devletin resmi gazetesi, 11 Kasım

1831 yılında yayın hayatına başlayan Takvim-i Vakayi. İlk bağımsız gazete de Ağâh Efendi ile İbrâhîm Şinasi'nin 28 Haziran 1862 günü İstanbul'da yayımlamaya başladıkları Tasvîr-i Efkâr. Daha sonra da Takvim-i Vekayi, Ceride-i Havadis ve Tercüman-ı Ahval...

Ilk yayımlanan tüm gazeteler gibi bizde de halkı devletin yaptığı yararlı işleri duyurmak için yayımlanmış. Giderek kamuoyundan gizlenen olay ve uygulamaları halkla paylaşmaya başladıklarında, Abdülaziz döneminde, 1867 yılında yayımlanan Sansür Kararnamesi ile yürürlüğe girmiş basında sansür. Tahtan indirilme korkusuyla uykuları kaçan II. Abdülhamid döneminde de zirveye ulaşmış. Korkusu giderek öyle bir artmış ki sansür gazeteleri aşip insanları günlük yaşamlarına, okullarda okutulan ders kitaplarına yönelik yasaklara dönüşmüştü. Ama fısıltı gazetesini sansürlemek mümkün olamamış. II. Meşrutiyet ilân edilip 33 yıl süren istibdat dönemi sona erdiğinde de 24 Temmuz 1908 günü gazeteciler sansür memurlarını içeriye almama, basılmadan önce gazetelerinde yer alacak haber ve yazıları Sansür Kuruluna göndermemeye karar vermişler.

Cumhuriyetin ilk iki yılında özgün olan basın, Şeyh Said

Yakın tarihimizden sansür uygulanmış bir gazete sayfası

İşyani nedeniyle 1927 yılında çıkarılan Tahrir-i Sükûn Kanunu (Huzuru Sağlanması Yasası) ile kontrol altına alınmış; 1929 yılında kaldırılan bu yasa sonrasında 1938 yılında çıkarılan ve gazetecilik mesleğini zapturapt altına alan Basın Birliği Kanunu 1946 yılında yürürlükten kalkınca da 24 Temmuz günü, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin 1948 yılında aldığı kararla Basın Bayramı olarak ilan edilmiş.

Edilmiş, edilmiş ama gazetelerin kapatıldığı, yasaklanan haber ve yazıların olduğu yerlerin boş bırakıldığı, yeterli kağıt verilmediği için

İsmet İnönü başında yapılandı

BEK KAHVESİ

AKHİSARDA

Namık Gedik'in cevabı

GAZETECİLERİN TELİĞİ

İNÖNÜ YARALANIYOR

bir iki sayfa yayımlandığı 1950'li yıllarda, yine hortlamıştı sansür. 1961 Anayasası'nda "Basın hürdür; sansür edilemez. Devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır," hükmü gereğince uygulanmadığı için gazeteciler ve Basın Bayramı olan 24 Temmuz günü 1971 yılından başlayarak "Basın Özgürlüğü için Mücadele Günü" olarak anılmakta.

Ne yazık gazete haberlerinin doğru olduğuna inanılan zamanlar çok gerilerde kaldı. Sadece bizde değil bütün dünyada! Tarafsız, özgür yayın yapanların sayıları giderek azalanlar dışında gazeteler, iktidara karşı ve iktidardan yana olanlar diye ikiye ayrıldılar. Kanımca ülkemizde bunun başlıca nedeni: gazete sahiplerinin gazetecilik dışında, gazetecilikle ilgisi olmayan işlerden ticari kazanç sağlama uğruna yürütme ile aralarını bozmayıp hoş tutup, nabza göre şerbet verme gayretleri. Yürürlükteki anayasamızın Bu nedenle şu veya

Ne yazık gazete haberlerinin doğru olduğuna inanılan zamanlar çok gerilerde kaldı. Sadece bizde değil bütün dünyada!

bu nedenle gerçeği gizleyen, saptıran, yalan haber yapanlar, kim olurlarsa olsunlar halkın doğru haber alma özgürlüğünü engelledikleri, halkı yanlış yönlendirdikleri için anayasal suç işlemektedirler. Radyo, televizyon icat edildikten sonra basılı basının yanı sıra halkların haber kaynakları çeşitlendiği için bu durum bu kuruluşlar için de geçerli. Bunun engellenebilmesi için de öncelikle yazılı, sözlü,

görsel basın kuruluşu sahiplerinin bu işlerin dışında kazanç elde edilebilecek işler yapmalarının yasal olarak engellenmesi gerek.

Çünkü: omuzlarına asıp koltuklarının altına sıkıştırdıkları üzerleri kabartma

harfli gazete sayfaları basılmış gri mukavva içindeki gazetelerden birini ellerinde sallayarak meydanlarda, caddelerde "Yazıyor! Yazıyooor!" diye bağırıp koşuşan çocuklar gibi gazetecilik namusu da -gerçek, yürekli gazeteciler hariç- oldukça gerilerde kaldı. •

tekinozertembd@gmail.com

*Avisa Relation oder Zeitung: Bilgilendirme İlişkisi yada Gazete

"Basın, milletin müşterek sesidir. Bir milleti aydınlatma ve irşatta, bir millete muhtaç olduğu fikrî gıdayı vermekte, hulâsa bir milletin hedefi saadet olan müşterek bir istikamette yürümesini teminde, basın başlı başına bir kuvvet, bir mektep, bir rehberdir." (1922)

Mustafa Kemal Atatürk

Arayış
Vahap Candan

İktisadi Buhran Vergisi

Uzun süren savaşlar sonunda kaynak sıkıntısı yaşayan Alman İmparatoru Büyük Frederick açığı kapatmak için yeni vergiler koymaya karar vermiş. Sarayın ileri gelenlerini yanına çağırmiş. Toplantıda hazır bulunanlar, her zaman olduğu gibi mevcut vergilerin artırılmasını önermiş ancak imparator kabul etmemiş.

“Öyle bir vergi kalemi

yaratmalıyız ki halk bırakın karşı çıkmayı; seve seve bu vergiyi ödesin” talimatı vermiş.

Üst düzey bir yöneticilerden biri hemen yeni bir vergi çeşidi önerisi getirmiş:

“Majesteleri, herkesin akıl derecesine göre ek vergi alalım. Takdir buyurursunuz ki hiç bir insan, benim aklım kıt ya da akılsızım demez. Az akıllıyım diyenden az; »

çok akıllıym diyenden çok vergi alacağız diyelim. Herkes kendisinin çok akıllı olduğunu düşünür.”

İmparator, yeni öneriyi sakince ve can kulağıyla dinledikten sonra, alaycı bir güllümsemeyle; “*Çok akıllıca, memnun oldum; ödül olarak seni tüm vergilerden muaf tutuyorum*” demiş.

Üst düzey yönetici yanındaki yardımcısına şöyle fısıldamış:

“Önerdiğim fikirle çok akıllı olduğumu kanıtlamak istemiştim fakat imparator, beni tüm vergilerden muaf tutarak, aklımın olmadığını kibarca söylemiş oldu.”

Her devlet, kendinden beklenen hizmetleri yerine getirmek için iktisadi şartlara göre vergi toplar, yenisini ihdas ya da eskisini iptal eder; miktarını azaltır veya çoğaltır. Tarihe baktığımızda şimdi bize ilginç gelebilecek bazı vergi türlerinin konulduğunu görüyoruz. Nakit vergiler olduğu gibi, aynî ya da çalışma usulüyle ödenen vergi türleri vardı. Örneğin bizde de yaklaşık 100 yıl uygulanan yol vergisi 1863 yılında Fransa’dan uyarlanmıştı. O yıllarda Avrupa ülkelerinin hemen hepsinde “yol vergisi” alınıyordu. Parası olan para; olmayan ise belirli bir süre yol inşaatlarında çalışarak ödüyordu vergi borcunu. Yol vergisi yükümlülüğü 1952 yılına kadar devam etti Türkiye’de. Cumhuriyetimiz kurulduktan kısa bir süre sonra 1924’te “aşar vergisi” kaldırıldı. Önemli bir vergi kalemiydi. Osmanlı döneminde 1/10 oranında

alınan bir vergi türüydü, Cumhuriyeti kuran irade, aşar vergisini kaldırdı fakat yol vergisine dokunmadı. Ülkenin inşası için insan gücüne ihtiyaç vardı. Ki, yol yapımında kullanılacak iş makinaları yoktu. Yoksul Türk halkı yol inşaatlarında çalışarak ödedi yol vergisi borcunu.

Orta Anadolu’da anlatılan bir halk hikayesine göre, Tanzimat Devri’nde borç ödemek ve ekonomik sıkıntıyı atlatmak üzere taşra yöneticilerine bir talimat göndermiş hükümet. Her vilayet ve mutasarrıflığın, yerel bazda toplayabileceği vergilerin ne olabileceğinin yazılıp İstanbul’a gönderilmesi buyurulmuş. Hikayeye göre bir mutasarrıflıktan şöyle cevap gönderilmiş:

Hasan Dağı arpalıktır, eğer sabaan yürürse,

Her dereye bir değirmen, eğer suyu gelirse,

Her kümeden birer tavuk, eğer köylü verirse,

Pek şahane bu gidiş, eğer sonu gelirse...

Yeni vergi türlerinin konulmasında iktisadi krizlerin yanı sıra doğal afet ve savaşların yarattığı tahribatı ortadan kaldırmak amacı da vardır. Ülkemizde en son 1999’da yaşadığımız iki büyük depremde sonra ÖTV gibi yeni vergiler ihdas edildi. Fakat bu ilk değildi. Cumhuriyet devrinde ilk olağanüstü vergi 1929-33 yıllarında yaşanan dünya iktisat krizinde meydana getirildi. Adı “İktisadi Buhran Vergisi” idi. Prof. Dr. Bilsay Kuruç’a göre;

“1923’ten sonraki yıllar bütçe disiplininin, kamu gelirlerinin kurumlaşmaya başladığı yıllar” olmuştur. Cumhuriyeti kuran kadro “denk bütçe” esaslı iktisadi planlamalar yapıyordu. Başlıca gelirler; tütün, tuz, şeker, petrol, kibrit, alkollü içkiden alınan vergilerdi. Bir de PTT’den kaynak gelirdi hazineye. Maliye Bakanı Abdülhalik Renda 1927’de yaptığı bir konuşmada “Ürettiğimizden fazla tüketmeyeceğiz” şeklinde özetleyebileceğimiz konuşmasında “denk bütçe” ilkesine verdikleri öneme şöyle değinmişti:

Prof. Dr. Bilsay Kuruç’a göre; “1923’ten sonraki yıllar bütçe disiplininin, kamu gelirlerinin kurumlaşmaya başladığı yıllar” olmuştur.

“Bizim çalışma ilkemiz şudur: Daima denk bir bütçe ile idare olunmak ve gelirlerimizden fazla harcamamak, borçlarımızı tamamıyla ve muntazaman ödemek...”

Bütçe açığı (cari açık) demek yine halktan istemek demektir. 1929’da ABD’de başlayan iktisadi kriz hızla tüm dünyaya yayıldı. Kuruluşunun üzerinden 6 yıl gibi çok kısa bir zaman geçen Türkiye’de de döviz ve altın alımına yöneldi parası olanlar. Hatta iktisat tarihçilerine göre; iktisadi zayıflığı nedeniyle

Türkiye, gelişmiş ülkelerden daha önce hissetmişti buhranı. “İktisadi Buhran Vergisi” hazırlanma sürecinde olduğu gibi, uygulandığı yıllarda hep tartışıldı, eleştirildi.

Örneğin Refik Şevket (İnce) Bey’e göre; “çalışanlara yüklenen bu yükü patronlar da paylaşmalı “idi” Yoksa halk arasında ikilik olur, eşitsizlik düşüncesi ve hoşnutsuzluk doğabilirdi.⁽¹⁾ Onlara göre; Osmanlı devletinin çöküş nedenlerinden biri de “aşırı derecede borçlanmaya gidilmesi ve borçları kapatmak için yeniden borç alınarak memleketin iflasa sürüklenmesi” idi. 1881’de borçların tahsili için “Düyûn-ı Umumiye” idaresi kurulmuştu. Adeta paralel bir maliye bakanlığı gibi faaliyet gösteren Düyûn-ı Umumiye İdaresi, ülkenin tuz, tütün, alkol gibi tekel ürünlerinden doğrudan vergi alıyordu.

Osmanlı İmparatorluğu’nun maliyesini yönetme, vergi koyma ya da kaldırma, vergi oranlarını değiştirme gibi hükümlerlik haklarının bir bölümünü eline almıştı. 1912 yılında Maliye Bakanlığı’nda 5500 memur çalışırken, “Düyûn-ı Umumiye” İdaresi’nde 9000 memur görev yapıyordu.

İktisat tarihçilerine göre, vergi oranlarının artırılması ve yeni ihdas edilen “İktisadi Buhran Vergisi” ile beklendiği kadar vergi toplanamadı. Çünkü vergi oranı yükseldikçe, iç

Düyûn-ı Umumiye Genel Direktörü M. Pissard

pazar daraldı, esnaf daha da sıkıntıya girdi. Ve hükümet yine de vergilerde indirim gitmedi. Bu husus, cumhuriyeti kuran kadronun borçlanmaya; özellikle dış borçlanmaya sınırsız derecede karşı olmalarından kaynaklandı. Tahvil senetleri yoluyla iç borçlanmaya gidiliyordu. Kupür değerleri düşük tutulduğu için orta halli vatandaşlar da alabiliyordu. Küçük kupürlerle tahvil senedi satımına 1935-36'lara kadar devam edildi. Dışarıdan borç alınmadı. Dışarıya borçlanmamanın yanı sıra; denk bütçe ve (1930'dan itibaren) Türk Lirasının değerinin korunması konusunda, 1924'te başlayan disiplinden de zerre sapılmadı. 1936 yılında Fransa bile %25-35'lik değişken oranla milli parasını devalüe etmesine rağmen Cumhuriyet Merkez Bankası aynı yola başvurmadı. Yerli Malı Haftası'nı küçümseyen ve hatta alay eden iktisatçı ve siyasi büyüklerimizin affına sığınarak arz

edelim; 1929 iktisadi bunalımında liberal ekonominin kalbi İngiltere'de "Yerli Malı" (Buy British) kampanyaları başlatıldı. Yerli malı tüketimi konusu 1924'ten itibaren bizde de teşvik edilmeye başlanmıştı. Başbakan İnönü'nün 1929 yılında "...

yerli üretimin önemini vurguladığı konuşma ve aynı yıl Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin kurulması; özellikle 1930'lu yıllarda yerli mallarının kullanımı farklı bir toplumsal bilinç yarattı. Bu artarak devam edecek ve 1946'da okullarda "Yerli Malı Haftası" kutlanmaya başlanacaktı..." (2)

Cumhuriyet kurulurken ana ilkelere belli olmuştu. Denk bütçe; yani borçlanmamak ve milli paranın değerini korumak. 1936-37'ye kadar küçük tahvillerle iç borçlanmalara gidildi. Söz konusu borçlanmayla halktan toplanan paralar ve vergi gelirleriyle sanayi ve alt yapı yatırımları yapıldı. Demiryolu, su işleri ve sağlık harcamalarını gözü önüne alınca düşünmeden edemiyor insan. 1937'ye geldiğinde 2 bin km demiryolu inşa edilmiş, tren Erzurum'a yaklaşmıştı. Sıtma ve diğer salgın hastalıklarla yapılan

harcamalar demiryollarına harcanandan az değildi. Büyük bir başarıydı. Nitekim dış basında da bu başarıyı anlatan makaleleler yayımlandı. Başarı; yokluk içinde yaşayan fedakar Türk milletinin başarıysdı. Yine aynı dönemde işletmeye açılan fabrikaları da hatırlatmaya yerimiz yok. Gerek de yok. Zaten herkes biliyor!!!

Dönemin gazetelerine göz gezdirince, 1929 İktisadi Krizi sonucu ABD, İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinde enflasyon ve işsizliğin arttığını, büyük protesto gösterileri yaşandığını görürüz. Enflasyon ve işsizlikle birlikte stokçuluk ve karaborsacılığın arttığını da. Bu dönem gelişmiş ülkelerin ekonomi politikalarını büyük ölçüde değiştirdi. Örneğin, liberal ekonominin merkezi olan İngiltere, uzun yıllar sürdürdüğü serbest ticaret politikasında değişiklik yaptı; yüksek gümrük vergileri uygulamaya başladı. Gümrük vergilerini yükselterek hem gelir sağlamış ve hem de kendi üreticisini korumuş oldu. Diğer Avrupa ülkeleri de aynı politikaya yöneldiler. Kriz ayrıca, yeni gelir kaynaklarının temin edilmesini gerektirdi. Pek çok Avrupa ülkesi bir yandan mevcut vergileri artırırken, diğer yandan da yeni vergi türleri yaratarak, maliyeve kaynak sağladı. Konulan yeni vergilerin adları ne olursa olsun, hepsi de

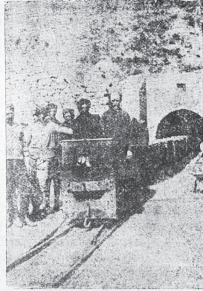
Sanayi Sahasında Atılan Büyük Bir Adım

Bozöyük Magnezit Fabrikası On İki Şubatta Faaliyete Geçiyor

Bozöyük (Husus) — Şubatta on ikinci gününden itibaren Bozöyük yeni bir faaliyete sahne olacaktır. Bir müddetden beri istasyonun mukabil tarafında ve (60) metro mesafede yeni bir fabrika yapılmıştır ki bu müesses, magnezit istihsal edecektir. Bilhassa birçok işsizlere iş temin edeceği için ayrı ve büyük bir hususiyeti vardır. Ve mütakamz halkı bundan dolayı pek ziyade memnuniyet göstermektedir.

Bu yeni istihsal işine başlanmak suretile memleketto iptidai madde temin edilmek gibi başka bir fayda daha hâsil olacaktır. Diğer taraftan ileride magnezit ihracı da mümkün olacaktır.

KEMAL

Bozöyük magnezit fabrikası

10 Şubat 1932 Cumhuriyet Gzt.

22 Nisan 1932 Cumhuriyet

Fevzi Paşa - Diyarbakır Demiryolu İnşaatına tahsis edilmiş olan

0/2 İKRAMİYELİ ve 0/5 FAİZLİ 1933 İSTİKRARIZ

İhraç fiyatı: 95

Her adet 188.258 lirah 600 adet seneli İKRAMİYE

TEMİNATI: Diyarbu Ümumiye İhtiyarında Tahsisat

İKRAMİYE ve Senelik müttebatat. CUMHURİYET MERKEZ BANKASINCA ödenecektir.

Büyük Boranlar: HER SENE: 2 adet 30.000 lirah, 2 adet 15.000 " 6 adet 3.000 "

İfa müddeti: 20 sene

KAYIT MUAMELESİ 30 NİSANA KADAR

TÜRKİYE İŞ BANKASI ŞUBELERİNDE

Kaydi kolaylaştırmak için TAKSİTLİ veya AVANS ŞEKLİNDE satış yapılır. (1932)

Laureatlar herhalde istiyorlar

SEYİRSEFAN

İZMİR

SEYİR

MUSTAFA CEMAL YAPILAN İZMİR (1932) BURSA

fiilen "İktisadi Buhran Vergisi" idi.

1929'da başlayıp 1933'te sona erdiği söylenen iktisadi bunalımdan en çok

Fevzi Paşa-Diyarbakır Demiryolu inşaatı için iç borçlanma yapıldığına dair bir banka duyurusu (Cumhuriyet Gzt. 22.3.1933)

Almanya ve Türkiye'nin etkilendiğini belirtir iktisat tarihçileri. İki ülke de 1. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmıştı. Almanya, savaş tazminatları ödemekteydi. Türkiye ise Osmanlı'dan kalan "Düvün-ı Umumiye" borçlarını ödüyordu. Üstelik yaklaşık üç yıl süren Kurtuluş Savaşı'nda varını yığını harcamıştı. Türk halkı yokluk ve çaresizlik içindeydi. Ülkeyi ayağa kaldırmak için kaynağa ihtiyaç olmasına rağmen köylünün belini büken "aşar vergisi" 1924'te kaldırıldı. 1926 yılında kazanç (gelir) vergisi, veraset ve intikal vergisi gibi yeni vergiler

Türkiye Osmanlı'dan kalan "Düvün-ı Umumiye" borçlarını ödüyordu. Üstelik yaklaşık üç yıl süren Kurtuluş Savaşı'nda varını yığını harcamıştı. Türk halkı yokluk ve çaresizlik içindeydi.

yürürlüğe konuldu. Ayrıca "...hem yerli sanayinin korunması hem de büyük ölçekli işletmelerin teşvik edilmesi amacıyla vergi muafiyeti gibi birtakım mali araçlardan da istifade

edildi. Diğer yandan bu dönemde Ticaret ve Sanayi Odaları (1925) ile Âli İktisat Meclisi (1927) gibi iktisat ve maliye politikalarını yönlendirme potansiyeline sahip kurumlar oluştu. Bu kurumların özellikle vergi yükünün dağılımı konusunda etkili bir rol üstlendikleri bilinmektedir..."⁽³⁾

1929 bunalımında Türkiye de vergi politikalarında Avrupa ülkelerinin başvurduğu tedbirlerin benzerine başvurdu. Biri geçici, 13 maddelik İktisadi Buhran Vergisi Kanunu 1 Aralık 1931'de Resmî

Gazete'de yayımlandı. Kanunun maddelerinden anlaşılıyor ki bu vergi köylüye değil, kamu ya da özel sektörde (haftalık ya da aylık maaşlı çalışanlara yönelikti. Geçici konulan İktisadi Buhran Vergisi 1950 yılına kadar geçerliliğini korudu. • bdvahapcandan@gmail.com

(1) Bilsay KURUÇ; "Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi" Bilgi Üni.Yay.2012,1st.

(2) Bilsay KURUÇ; Age, s.310

(3) Şahin Yeşilyurt "Atatürk Arş.Merkezi

Der. Yıl 2021, Cilt 37, Sayı 104, 221 - 260, 01.11.2021

(4) <https://hukukbook.com/iktisadi-buhran-vergisi-kanunu/> (5) Cevdet TEKE; "II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin İlaşe Tedbirleri: İhtikarla Mücadele" http://patddjournal.com/Makaleler696196276_8%20C%20CEVDET.pdf

• Ekonomisi zayıf bir ulus, yoksulluktan ve düşkünlükten kurtulamaz; güçlü bir uygarlığa, kalkınma ve mutluluğa kavuşamaz; toplumsal ve siyasal yıkımlardan kaçamaz.

• Tam bağımsızlık, ancak mali bağımsızlık ile mümkündür. Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan yoksun olunca, o devletin bütün hayat ışıklarında bağımsızlık felç olur.

M. Kemal Atatürk

Türkiye ve Enerji Güvenliği

2

Ülkemizin enerjide dışa bağımlılığın ayrıntısında, bir diğer sorun karşımıza çıkmaktadır. Başta doğal gaz olmak üzere (%45), ham petrol ve petrol ürünlerinde (%24) ve taş kömüründe (%39) Rusya Federasyonu'na yüksek oranlardaki bağımlılığımız, ülkemizi birçok açıdan kırılgan yapmaktadır. Özellikle de inşaatı tüm tepkilere ve sakıncalarına karşın ısrarla sürdürülen Akkuyu Nükleer Güç Santrali tamamlanabilir ve işletmeye alırsa, Rusya'ya bağımlılığımız

çok daha kronik hale gelecektir. TBMM'den geçirilen anlaşma ile inşaatı, zenginleştirilmiş yakıt sağlanması, işletmesi ve yakıt muamelesi %100 Rusya'nın Rosatom şirketine verilmiş olan bu santral, ülkemizi enerjide Rusya'ya daha da bağımlı yapacaktır. Bu aşırı bağımlılık oranları, bağımlı olduğumuz ülkeler, mevcut dış politikamız ve bağlı olduğumuz "ittifaklar" dikkate alındığında, uluslararası ilişkilerimiz açısından da giderek büyüyen bir risk oluşturmaktadır. Zira bir

yandan NATO üyesi olan, diğer yandan ise petrol, doğal gaz, kömür ve nükleerde yüksek oranlarda Rusya'ya bağımlı olan Türkiye'nin doğrudan ya da örtülü olarak (her iki taraftan kaynaklanan) baskılarla karşı karşıya kalması olasılığı hayli yüksektir.

Nitekim S-400'ler, F-35'ler, Libya, Irak, Suriye'deki karşıtlıklar, tam anlamıyla bu enerji güvenliği - ekonomik güvenlik- ulusal güvenlik etkileşiminin, çok çarpıcı bir örneği olarak sürekli gündemimizdedir.

Türkiye, diğer etkenlerin yanı sıra Rusya - Ukrayna çatışmasının daha da alevlendirdiği petrol, doğal gaz ve kömür fiyat artışları nedeniyle, hızla artan enerji ithalat faturasının tehdidi ile karşı karşıyadır. Öte yandan çatışmanın Karadeniz'e uzanan boyutunda, Türk Boğazları'nın ulusal çıkarlarımızı esirgeyecek biçimde ve Montrö'ye uygun olarak kontrolünün sürdürülmesi, büyük bir sorumluluk ve diplomatik ehliyet gerektirmektedir.

Bir yandan ABD ve NATO, diğer yandan Rusya Federasyonu, taktik ve stratejik hamlelerinde, Türkiye'yi kendi çıkarları doğrultusunda yanlarına çekmeye çalışmaktadırlar. Çatışmaların yayılması durumunda, Karadeniz'deki doğal gaz arama faaliyetlerinin olumsuz etkilenmesi, yüksek bir olasılıktır.

Rusya'ya uygulanan ambargoların, Akkuyu Nükleer Güç Santrali

inşasını, en azından geciktirmesi de diğer bir olasılıktır.

Enerji Güvenliği ve Yenilenebilir Kaynaklarımız

Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığı azaltabilmesi ve hatta bağımsız olabilmesi için en önemli potansiyeli, zengin yenilenebilir enerji kaynaklarıdır. Türkiye'nin 2021 sonunda, elektrikte kurulu gücü yaklaşık 99,820 MW'tır ve yaklaşık 330 milyar kilowatt-saat

Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığı azaltabilmesi ve hatta bağımsız olabilmesi için en önemli potansiyeli, zengin yenilenebilir enerji kaynaklarıdır.

elektrik tüketmiştir. REPA'ya göre rüzgâr potansiyelimiz 48.000 MW'tır. Buna karşın, bu zengin potansiyelin henüz sadece %21,7'si (10.428 MW) değerlendirilmektedir. Mevcut teknolojiyle, rüzgârdan yaklaşık 134 milyar kW-saat elektrik elde edilebilecekken, 2021 yılı üretimi sadece 30,98 milyar kW-sattır. Rüzgâr için %21 oranı, sadece karasal potansiyel içindir. Ayrıca, Türkiye'nin toplam açık deniz rüzgâr potansiyeli 50 metreden daha az derinlikte 18.000 MW sabit, 50 - 1,000 metre derinlikte de 57.000 MW olmak üzere toplamda yaklaşık 75.000 MW'tır.

Ülkemiz, güneş potansiyeli açısından da son derece şanslı olmasına karşın, bu potansiyelin de sadece %3,6'sı devreye alınabilmiştir. GEPA'ya (Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası) göre Türkiye'de, yılda 380 milyar kilowat-saat elektrik üretebilecek kapasite mevcuttur. 2021 yılı sonunda güneşten elde edilen 13.821 milyar kW-saat elektrik, toplam tüketimin %3,6'sıdır. Hızla ilerleyen teknoloji ve düşen maliyetler gerek rüzgârdan ve gerekse güneşten elde edilebilecek güvenilir elektrik miktarını arttıracaktır.

Bunların yanında, biyo-yakıt, jeotermal gibi kaynaklarımızın henüz devreye alınmamış potansiyelleri, önümüzdeki on yıllarda hem kendine daha fazla yetebilen hem de daha az dışa bağımlı bir ülke olabilmesine olanak verebilecek zenginliktedir. Ayrıca enerjinin, üretiminden tüketimine kadar olan zincirde, daha verimli kullanılması (konutlar, ulaştırma, sanayi, santraller, daha az enerji yoğun sektörler) halinde, %25 daha az enerji harcayarak, hedeflenen büyüme oranları (GSH) gerçekleştirilebilir. Böylece hem daha az enerji harcarak ekonomik tasarruf sağlanmış,

hem de ekosisteme verilen zarar (salımlar) azaltılmış olacaktır. Enerji karışımında, ekosistemi tehdit eden kaynaklar yerine; mümkün

Ülkemiz, güneş potansiyeli açısından da son derece şanslı olmasına karşın, bu potansiyelin de sadece %3,6'sı devreye alınabilmiştir.

olan en temiz teknoloji ve politikalarla, yenilenebilir kaynakların yer alması temin edilmelidir. Üretilen elektriğin yanı sıra açığa çıkan ısının da etkin kullanılması için, ko-jenerasyon ve tri-jenerasyonun teşvik edilmesi, sürdürülebilir enerji politikasının diğer köşe taşlarıdır. Bir diğer önemli husus, yenilenebilir kaynakların da ekosisteme (fosil yakıtlar kadar değilse de) olumsuz etkilerinin varlığıdır. Üretim yöntemi ve kullanılacak enerji kaynağı nedensizli "çevre dostu" olursa olsun, elektrik üretme gereksesi; santral çevresinde yaşayan insanların

istekleri dışında onların yaşamsal haklarının sınırlandırılmasını, ortadan kaldırılmasını haklı kılamaz. Yöre halkının mutabakatı alınırken, elde edilecek üretimin, yöre insanına doğrudan katkısını sağlayacak yaklaşımların öne çıkarılması gereklidir.

Yenilenebilir enerji kaynakları potansiyeli bakımından önemli avantajı olan ülkemizin, bu kaynakları kullanılabilir enerjiye dönüştürecek ekipmanları yerli üretebilme kapasitesini de hızla artırması bir diğer gerekliliktir. Aksi durumda, bu alanda da dışa bağımlılık söz konusu olacaktır.

Uzun vadede “temiz enerjiye” dönüşümün kazananlarını; teknolojik yenilikler (inovasyon) ve maliyetler belirleyecektir.

Sonsöz Yerine

Dünya, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ağırlıklı

olacağı; enerji verimliliği, sürdürülebilirlik, talep tarafı yönetimi gibi kavramlara dayalı bir geleceğe yol almaktadır. Bu dönüşüm, bir geçiş süreci içerecektir. Geçiş sürecinde; salımlarının önlenmesi, fosil yakıtlarda karbon tutma ve kullanma teknolojileri, gaz hidratlar, kojen ve trijen uygulamalar, her sektörde verimliliğin artırılması, daha az enerji yoğun sektörler ağırlık gibi alt başlıklar öne çıkmaktadır. Bu süreç, akıl ve bilimin ışığında, ehliyetle, ulusal ve kamusal bir duyarlılıkla izlenmeli, teknolojiler geliştirilmeli ve yönetilmelidir.

Uzun vadede ise “temiz enerjiye” dönüşümün kazananlarını; teknolojik yenilikler (inovasyon) ve maliyetler belirleyecektir. Bunların her ikisine de sahip devletler (aktörler), 4 temel biçimde belirleyici olacaklardır:

- 1) Temiz enerji için küresel standartları belirleme gücü,
- 2) Temiz enerji arz zincirini kontrol gücü,
- 3) Yeni teknolojilerin gereksinim duyduğu ekipmanı düşük maliyetle üretebilme gücü,

4) Düşük karbonlu yakıtları üretme ve ihraç kapasitesi (hidrojen ve amonyak gibi). Her ikisine de sahip olamayan devletler ise ithalatçı

ülkeler olarak kırılğan konumda kalacaklardır.

Gelişmekte olan teknolojiler ve alternatif kaynaklar konusu, politikamızın bir diğer sütunu olarak planlanmalıdır:

Depolama teknolojileri (Li-ion bataryalar, pompaj depolamalı hidroelektrik, basınçlı hava ile enerji depolama, volan - flywheel, ısı enerji depolama, süper kapasitörler, süper iletken manyetik enerji depolama, NaS/sodyum sülfür bataryalar, redoks bataryalar...), bor ürünleri (örnek: Borofen), hidrojen (griden, yeşile), amonyum, vb ... alanlara yönelik AR-GE ve eğitim faaliyetleri, yeni sisteme dönüşümün yapı taşlarıdır.

Bu sürecin dinamiklerini doğru kavrayan; eğitimden kurumsal yapılanmaya, böylesi bir geleceğe göre biçimlendirilen yeni bir enerji

politikası oluşturulmalıdır. Sadece stratejik kaynaklara sahip olmanın değil; bunların işlenmesinin, teknolojilerinin geliştirilmesinin, depolanmasının ve ticaretinin bütünlüğe biçimde planlanması ve uygulanması, geleceğin "kazananlarını" belirleyecektir. Yeni ve yenilenebilir kaynakların egemen olacağı yeni dünya düzeninin yeni jeopolitiğini doğru okuyarak, fosil yakıtlardan yeni ve yenilenebilir kaynaklara geçişin gerektirdiği adımlar, gecikmeksizin atılmalıdır.

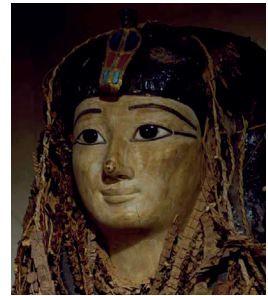
Enerji kaynakları ve beşerî kaynaklar açısından potansiyeli yüksek bir ülke olan Türkiye, daha bağımsız, daha güvenli ve sürdürülebilir bir enerji geleceğini mutlaka sağlayacaktır. •

necdetpamirbd@gmail.com

4- Akkuyu Nükleer Güç Santrali işletmeye alınrsa, nükleerde %100 bağımlılık

Mısır Firavununun Mumyası 3.500 Yıl Sonra Dijital Olarak Açıldı

I. Amenhotep'in mumyası, bilim insanları tarafından dijital olarak açıldı ve mezar eşyalarından dişlerine kadar tüm detayları ortaya çıktı. MÖ 1525 ile 1504 yılları arasında Mısır'ı yöneten I. Amenhotep'in lahiti Radyolog Sahar Saleem, Amenhotep'in fiziksel olarak babasına benzediğini söylüyor. Kral firavun I. Amenhotep'in mumyalanmış bedeni Bugüne değin sargıları açılmayan birkaç kraliyet mumyasından biri. 3B bilgisayarlı tomografi (BT) tarama teknolojisini kullanarak elde edilen sonuçlar benzersiz ve büyüleyici. Bulgular, firavunun görünüşü ve birlikte gömüldüğü mücevherlerin cömertliği hakkında ayrıntılı bilgi veriyor. Saleem, "Amenhotep'in öldüğünde yaklaşık 35 yaşında olduğunu gösterdik. Yaklaşık 169 cm boyundaydı, sünnetliydi ve güzel dişleri vardı. Sargılarının içinde 30 tılsım ve altın boncuklu benzersiz bir altın kuşak takıyordu." diyor. Amenhotep, 18. hanedanın ikinci kralıydı ve babası Ahmose'nin ölümünden sonra tahta çıktı.

Durak
Op. Dr. Murat Molu

GÜLME MİZAH VE İRÖNİ

Gülmek eylemi
insana özgü bir davranış
biçimidir.
Mizah gülmeyi
sağlayan sanat türüdür,
kökeninde eğlence ve
hoşgörü yer alır.

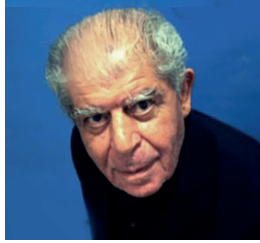
İnsanın mizacından gelen bu özellik, ince zekâ, mantık ve yaratıcı eylem gerektirir. İroni ise dolaylı olarak, eleştirel mizah yapma yöntemi, söylenenin tersi ile yapılan ince alay ve hicvidir. Latife ve nükte denince, zarif anekdot niteliğinde yapılan kısa mizah türü anlaşılır. Şiir, fıkra, kukla, karikatür ve taşlama farklı mizah türleridir.

Ferit Öngören, "Türk Mizahı ve Hicvi" adlı kitabında

Antik Anadolu döneminde, Sinoplu

Diyojen'den ve Noel Baba'dan bahsediyor. Selçuklu mizahında, Dede Korkut hikayeleri, Keloğlan masalları ve Nasreddin Hoca fıkralarına yer veriyor. Osmanlı döneminde ise, Hacivat-Karagöz ikilisinin bir Ortaçağ mizahı olarak, lonca örgütlenmeleri içerisinde geliştiğine vurgu yapıyor. Karagöz halkın ve onun kültürünün temsilcisi iken, Hacivat dönemin aydın tipini canlandırmaktadır.

Abdülhamid'in düşürülüp, Meşrutiyet'in ilanı sonrası İstanbul'da otuz beşi aşkın mizah dergisi

Ferit Öngören ve "Türk Mizahı ve Hicvi" adlı kitabı

yayımlanmaya başlar.

Yazara göre, Kurtuluş Savaşı sırasındaki mizahı ise Ankara ve İstanbul hükümetleri biçimlendirmişlerdir.

Yeni harflerle Cumhuriyet mizahı, yeniden doğmuştur, 1946-1950 arasında en etkili yıllarını yaşamıştır. Cafer Zorlu, Ramiz, Nehar Tüblek, Tan Oral, Aziz Nesin, Rifat Ilgaz, Semih Balçoğlu, Turhan Selçuk, Oğuz ve Tekin Aral kardeşler Cumhuriyet tarihimizin mizahında köşe taşlarıdır.

Hayvanların ve bitkilerin güldüklerini göremeyiz. İnsanlar dışındaki canlılar gülmeyi unutmuş değildir; zaten yaratılışlarında böyle bir özellik yoktur. Karikatürlerde gülümseyen ya da sırttan hayvanları görmemiz, sabahları bazı çiçeklerin açması, yapraklarının canlanması, ayçiçeklerinin güneşe yüzlerini dönmeleri bize gülümsüyorlar hissini verebilir. Ama her ne olursa olsun, bütün bunlar gerçekleri değiştirmez.

Gülen canlı sadece insandır, gülmeyi unutan da.

Gallup araştırma şirketinin

yaptığı ankette, “Dün gülümsediniz ya da kahkaha attınız mı?” sorusuna en çok Türkler “Hayır” demiş.

Gündüz Vassaf, “Ne Yapabiliriz? Geleceğe Kartpostallar” kitabında, gülmeyen toplumların patolojik ruh halinin kötümserliği tetiklediğinden ve umudu öldürdüğünden söz ediyor.

Gülmek sağlık göstergesidir, gülmeyi unutmamanın ve gülememenin sebebinin ise beyin fonksiyonlarındaki arızadan olduğu bilim adamlarınca doğrulanmıştır.

Gülmek sağlık göstergesidir, gülmeyi unutmamanın ve gülememenin sebebinin ise beyin fonksiyonlarındaki arızadan olduğu bilim adamlarınca doğrulanmıştır.

Nazi kamplarındaki insanları gülmenin kurtardığı söylenir. Ufaklık bir tebessüm insan ilişkilerinde mucizeler yaratabilir.

Goerge Orwell’in, “Her espri küçük bir devrimdir.” sözü, büyük bir ironi içeriyor.

Günümüzde insanların birbirlerine gülümsemesini bırakın, göz

göze gelmek istememeleri sosyal bir fobinin, yaranın belirtileridir.

Henri Bergson, “Gülme” kitabında gülmeyi, bir çeşit sosyal jest olarak nitelendiriyor. Ruhun önüne geçen bir beden jestleriyle ve mimiklerle, esprili sözlerle bile komik olabilmekte. Yazara göre, bir fikri aktarma araçları o kadar farklı ve çeşitlidir ki, dil için içine girdiğinde mi-zahı yapan ki-

şi, en basit şaklabanlıktan, mizahın ve ironinin en yüksek biçimlerine uzanacak kadar farklı kimliklere bürünebilir.

Neşe içerisinde olmak ve bu

“neşeyi yeşermeye bırakmak”, neşe ile yaşanan mutluluğu ise “çekip giderken çıkardığı güürültüden tanımak”, ne hoş olsa gerek.

Anadolu’da Nasrettin Hoca’sız mizah olamayacağına göre, bir fıkraya ile sözlerimize tebessüm katalım:

Hoca sıcak ve kurak bir yaz günü misafir olduğu komşu köyde, yağmur duasına davet edilmiş. “Ol-maz ben gelemem” demiş, “Niye?” diye soranlara, “Ben başka köyde-nim.” diyerek cevap vermiş.

Hayatın kıyısında değil, içeri-sinde yüzünüzde gülümsemenin hiç eksik olmadığı, neşe ve yaşama sevinci ile var olmanız dilekleri ile, unutmayalım neşe bir güçtür; Dalay Lama’nın sözünü tutalım ve onu hep “ekip yetiştirelim.” •

muratmolubd@gmail.com

■ Murat Molu’nun seslendirdiği; Ferit Öngören’in “Türk Mizahı ve Hicvi” adlı kitabından alıntı

<https://www.drtulinmolu.com/drmuratmolu/4.mp4>

FIKRA

Yeni kaymakam köyleri ziyaret etmeye karar vermiş. En yakın ve büyük olandan başlamış. Köy muhtarını, heyeti toplamış.

Ne yapmalı, kaymakamı nasıl karşılaşmalı? Bir dizi tartışmadan sonra karar defterine şu yazılmış:

- 1- Kaymakamın gelişi şerefine ziyafet verilmesine
- 2- Beş koyun kesilmesine, iki kazan pilav, iki kazan hoşaf yapılmasına
- 3- Dört kasa lokum dağıtılmasına
- 4- Köy kasasında para olmadığı için ziyafetin iptal edilmesine.

AFORİZMALAR

■ “Hayatınızda düzenli ve tertipli olun. Böylece işinizde orijinal olursunuz.”

Gustave Flaubert

■ “Erdemli davranışlar tanrılar tarafından sevildiği için mi erdemlidir, yoksa erdemli oldukları için mi tanrılar tarafından sevilirler?”

Platon

■ “Bir düşmanı başışlamak, bir dostu başışlamaktan daha kolaydır.”

William Blake

■ “İyi savaş hiçbir zaman olmadı, kötü barış da öyle.”

Benjamin Franklin

■ “Bildiğim tek şey var; nazik olmak.”

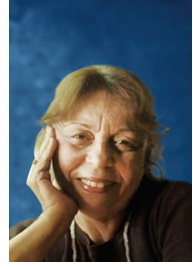
Kurt Vonnegut

Hayvanlar ve Biz

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Tarih boyunca insanlar alemi pek çok alanda modern bilimsel gelişmeler, icatlar b abında hayvanlar aleminden yardım almıştır. Konumuz bu, ama önce bilhassa şehir insanları ve hayvanlar arasında son yıllarda gelişen birlikte yaşama tutkusundan başlayalım.

Aslında bu insanlar tarafından tek taraflı bir aşk olabilir. Çünkü insanların son yıllarda özellikle apartmanların doğal şartlarından hayli uzak köpek düşkünlüğü “Olmaz olsun bu sevgi!” dedirten cinsten.

Kurtlar, “doberman”lar, “golden retriever”ler, “husky”ler kentsel dönüşüm ziguratlarında, bahçesiz evlerde ne kadar mutlu olabilirler ki? Hazır mamalar, günde hepi topu bir defa tuvalet molası gezmeleri onları mutlu ediyor mu acaba? Zavalı kediler köpeklerin kanatları olsaydı dururlar mıydı acaba bu şartlarda?

Öte yandan artık şehrin ortasında karada yaşayan, kedi mamalarını turtıklayan, deniz üstünde uçmayı unutmuş martılar kayalıklarda t nemiyorlar, otoparklarda arabaların  st ndeler ve rakipleri kargalarla zaman zaman amansız kavgadalar.

Hayvanlar aleminin başı insan sevgisiyle dertte. Halbuki insanlık pek çok gelişmeyi kahraman hayvanlara borçlu. »

Üstelik aptal filan da değiller, 2000 kelimeyi anlayan, işaret dilinde ise 1000 işaret verebilen, San Francisco doğumlu goril Koko 1971 doğumlu. İletişim kurmakla kalmıyor çok da esprili... 2001'de ziyaretine gelen Robin Williams'ın gözlüklerini alıp deniyor. Teyp çalabiliyor.

Robin Williams ve Goril Koko

İnsanlar ve hayvanlar arası iletişim, sevgi ve anlaşmanın simgesi oluyor Koko; bir nevi PR'cı. Ve fakat 46 yaşında uykusunda sizlere ömür.

Yeri doldurabildi mi, bilmiyorum. Ama insanlığa hizmeti var.

Gelelim kuşlar ve askeriye ile ortak çalışmalarına. ABD işaretleşme kolordusunun I. Dünya Savaşı sırasında görevlendirdiği 600 kuşu varmış. Fransa'ya uçup dururlarmış ve mesaj taşıyan bu kuşlar arasında adı Cher Ami olan

gerçekten bir kahraman. Fransa'nın Verdun şehrinin Amerikalıların bulunduğu tarafından mesaj taşıyor. Ne yazık ki son seferinde düşman tarafından göğüs ve bacağından vuruluyor ve buna rağmen uçuşuna devam ediyor. Binbaşı Charles S. Whittlesey'in kayıp taburu onun sayesinde bulunuyor ve tam 194 hayat kurtarıyor.

Cher Ami Fransız Cesaret Madalyası sahibi bir kuş. Yaralı haliyle ABD'ye dönerek görevini tamamlıyor ve New Jersey'de hastanede aldığı yaralar nedeniyle ölüyor. Ben bundan daha acıklı bir kuş hikayesi duymadım. İnanın o kadar duygulandım ki bir kuşun insanların hayatını kurtarmasına söyleyecek söz bulamıyorum. Savaşlar insanlığın bittiği an olmalı.

Dolly ise pek çok tartışmaların odağında bir hayvan; malûm klonlanmış bir koyundu. Edinburgh Üniversitesi'nden çıkma bir yavru. Genetik mazisi hayli karışık. Anne

Dolly

ve babasından alınanlar başka bir taşıyıcıda birleşiyor. 1996'da olan bu olay sonrası taşıyıcının genetik özelliklerini almadığı görülüyor. Yani hücreleri kopyalamanın mümkün olduğu test edilmiş oluyor.

İsmi şarkıcı Dolly Parton'dan alan Dolly normal bir evlilik hayatı sürmüştü hatta eşi David'den 6 çocuk sahibi olmuş. Bu alanda pek çok başarılı gelişmenin öznesi klonlanma deyince elbette Dolly ismi tarihe geçmiş durumda.

Gelelim Jimmy'e... O bir at. Tennessee'de esir doğan 19. yy veterineri William Key çocukluğundan itibaren hayvanlara yakın. Günlerden bir gün bir Arap atı alıyor, bu at Standardbred adlı attan bir tay doğuruyor. Bu karışımından müthiş bir yarış atı doğacağını umuyor William. Lakin tay sağa sola yalpalayıp, sendeleyince umutları suya

düşüyor. Hatta ona kasabanın meşhur bir ayyaşının adına ithafen "Jimmy" adını veriyor. Zamanla Jimmy köpekleri taklit etmeye, yerlerde yuvarlanmaya başlıyor, atılan sopaları getirmeye başlıyor. Bir gün sahibinin hanımının "Elma ister misin?" sorusunu başını "evet" anlamında

sallayarak karşılık verince bu atta özel bir hoşluk olduğunu seziyorlar.

Menajerleri onlara sahne gösterisi hazırlıyor ve William, Jim ile yollara düşüyor. Jim'e bir sözcük söyleniyor at derhal taklidini yapıyor. Kamçı, kötü muamele yok... Güzellikle öğretilen her şeyi kapıyor Jimmy.

Veteriner William Key ve Jimmy

Jane Goodall da güzellikle iş görenlerden. Dünyaca ünlü bir antropolog. Ama asıl şöhret ve bilimsel başarılarını David Greybeard adlı şempanzeye borçlu.

Jane Goodall ve şempanzelerinden biriyle

Tanzanya'daki Gombe Stream National Park'ta yaşayan şempanze, Jane'e balık avlamak için nasıl olta yaptığını gösterdiğinde alet edevat yapma becerisinin sadece insanlara mahsus olmadığını bilim dünyası keşfediyor.

Ayrıca bir domuz nasıl yenir onu da gösteriyor. Yani şempanzeler sadece meyve ve yaprak yerler diye bir kural yok. Antropologla şempanze arasındaki samimiyet ilerledikçe diğer şempanzeler de katılıyor gruba ve araştırma daha da kapsamlı bir hâl alıyor. Ailece görüşüyorlar mı, bir fikrim yok.

Smokey Bear adıyla maruf boz ayı efsanesi, yangından kaçmak için ağaca tırmanan bir bebek ayının

patilerindeki yanıklardan sonra kurtarılp Orman İşletmesi'nin simgesi olması ve yaralarının iyileştirmesine dayanıyor. 1950 yıllarında başlayan ilgi, şöhretli ayının 1976'da Washington Ulusal Hayvanat Bahçesi'nde vefatıyla bitmiyor, günümüzde de sürüyor.

Balto ise 1925'te difteri salgımından kırılan Alaska'daki Nome şehrindeki insanları kurtaran kahraman köpek.

Nasıl mı? 674 millik mesafeyi 6 günde başını çektiği köpeklerle aşım ilaç yetiştiriyor. Köpekler hayat kurtarıyor. Filmi filan

da çevrilmiş.

Velhasıl, insan dünyadaki en akıllı yaratık ama bazı hayvanların da insanlardan geri kalan yanı yok.

Balto'nun doldurulmuş bedeni Cleveland Doğa Tarihi Müzesi'nde sergileniyor.

Akıl ölçümü, kişisel farkındalık, kontrol ve hafıza kriterlerine göre ölçülmesi nedeniyle -epey gri bir alan

Kargaların cenaze töreni

da olsa- deneyler bazı gerçekleri işaret ediyor.

Kuzgunların mesela son derece tuhaf sosyal davranışları arasında cenaze törenleri, kendilerine kazık atan insanları unutmamaları, gelecekle ilgili plan yapabilmeleri şayan-ı hayret.

Şempanzelerin dişleri karıştırmak için kürdan benzeri otları kullanmaları, yaralarına bazı böcekleri ezerek merhem yapmaları, ağaçlara taş atmak suretiyle diğer maymunlarla iletişim kurmaları saptanmış.

Ya domuzlara ne demeli?

Bazı psikolojik testler zekâ konusunda yunuslarla aşık attıklarını gösteriyor. Uzun süre beğenilerini hafızalarında tutabiliyorlar. Yiyecek seçiminde mesela “onu yemem, bunu isterim” gibilerden seçim yapabiliyorlar!

İnsanların acılarıyla empati kurabildikleri de konuşulanlar arasında. Kendilerini salam, sosis yapan insanlarla nasıl bir empatidir anlamış değilim. İnsanların onlarla kuramadığı empatiyi onlar kurabiliyormuş.

Gelelim sekiz kollu ahtapotlara:

Beyin yoğunluğu vücut ölçülerine göre en fazla olan canlı. Bir de

yedek beyinleri var. Yani beyin iki tane. Onunla da bitmiyor; her kolda birer mini beyin varmış. Algıları müthiş, kendini kamufle etmek için rengini hemen değiştirebiliyor bilişsel yetenekleri hayret verici lakin sekiz koldaki zekâ, yakalanıp vura vura öldürülmelerini ve meze olmalarını önleyemiyor. Acaba insanın merhametsizliği mi yenen?

Okyanuslardaki dev ahtapotlar insanları yüzlerinden hatırlamış; balıkçıların ağlarından ıstakoz çalarlarmış. Akvaryum tankından kaçan ahtapot bile var.

Filler ise hafızaları ile ünlüler, ve ortak akılla hareket edebilen varlıklar.

İnsanların akıllarını kullanamamalarından perişan olmuş bir haldeyim. Benim gibi hissedenerle insanlardan ümit kesmeden hayvanlar aleminde biraz gezinelim istedim.

Cumhuriyetimiz akıllı, aklını kullanan, ahlâkî nesillerle payidar kalacak, “negatif seleksiyon” bize göre değil.

Sevgi ve saygıyla efendim. •

necefugurlu@gmail.com

Bir Zamanlar Amerika

Avrupalıların Mississippi'yi Keşfi,
(Resam: William H. Powell-1847)

Yazan: OLCAY BAĞIR

528'de İspanyol işgalci komutan Francisco Pizarro'nun Tumbes'e gönderdiği biri beyaz biri siyah iki adamın öyküsü, Amerika yerlileriyle ilgili ilginç

öykülerden biridir sadece. Akgün Akova'nın "Elimi Tut Yeter" kitabında yazdıklarına göre, gözünü altın ve gümüş bürümüş olan Alanso de Molina ve onun Afrikalı kölesini gören Kızılderililerden biri, gece renkli adamın gerçek rengini görmek için, derisini kuru mısır koçanlarıyla ovalamaya kalkar. Çünkü daha önce hiç siyah derili biri görmemişlerdir. Hatta Kızılderililer kara derili Afrikalıyı "temizlemek" amacıyla kazana atmak

isterler!

Kızılderililer daha önce horoz da görmemiştir. Molina'nın yanında getirdiği kafeslerden birinde, iç parçalayan bir sesle öten horozu acıyarak ve şaşkınlıkla bakarak "Ne istiyor?" diye sormaları da bundandır.

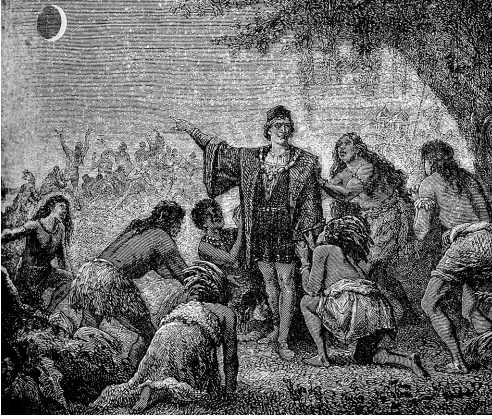
Yine yeni kıtaya giden ilk denizcilerin anlattığına göre Kızılderililer, dev gemilerden indirilen sandalları gördükleri zaman, onları gemilerin küçük kızları sanmışlar ve gemilerin sandalları doğurup emzirdiklerini

Alanso de Molina

düşünmüşler.

1504'te Jamaika'ya çıktığında, yerlileri kendidilerine yiyecek vermeye ikna edemeyen Kristof Kolomb'un, o sırada oluşan bir ay tutulmasını fırsat bilerek Ay'ı kendisinin yok ettiğine onları inandırmayı ve yerlilerin de onun çok güçlü biri olduğuna inanarak istediklerini yapmaları da yine benzer bir hikâyedir.

Kolomb ve Ay tutulması

Kolomb'un bu yeni kıtayı kan gölüne çevirmesinden ve yerli kültürü biçmesinden sonra yerli dilleri de tükenmeye ve konuşulmaya başlanıyor zamanla. Ama işgalcilerin kayıtlarından bazı sözcükler çıkar. Belki de yeryüzünün en şiirsel dilinin arta kalanlarıdır bunlar. Kolomb ve sonrasında gelen sömürgeci denizcilerin Amerika kıtasını talan ettiği yıllarda, aynı kıtada Guarolar'ın gökyüzüne "yukarıdaki deniz", gökkuşağına "yılan gerdanlık" dediklerini Kolomb biliyor muydu acaba?

Amazon'un gerçek sahiplerinden olan bu topluluk; yıldırımına "yağmurun ışığı", baykuşa "karalık gecenin efendisi", insanın dostuna "öteki yüreğim", ruha "yürek güneşi", bastona da "sürekli torun" diyordu.

Yeni kıtayı Hristiyanlaştırmak için akın akın Avrupa'dan Amerika kıtasına gelen rahiplerden Vicent de Valverde, bir yerli kabilesinin

meşhurlarından bir elinde İncil değerinde haç tutarak tanrının bunlarda olduğunu, bunların dışındaki her şeyin anlamsız olduğunu haykırır. Çevirmen çevirir rahibin dediklerini. Kabile şefi Atahualpa, bunu kendisine kimin söylediğini sorar rahibe. "Kutsal kitap İncil söylüyor" der rahip. Atahualpa, "Ver bana da söyleyin" der ve İncil'i rahibin elinden alır.

Atahualpa, İncil'i evirip çevirir, onu konuşurmak için salları ve kulağına bastırır. Sonra da tüm kabile halkına dönerek şöyle der:

"Hiçbir şey demiyor, boş bu!.." •

"Beyaz adamlar bize hatırlayamayacağım kadar çok söz verdiler. Bir teki dışında tutmadılar sözlerini:

Topraklarımızı alacaklarını söylediler ve aldılar."

Kızılgerenli Büyük Şef
Kırmızı Bulut

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

Arkeolojinin Anadolu'su

“Anadolu'daki şimdiye kadar dokunulmamış yüzlerce büyük Hitit, Urartu, Mittani yerleşim yerleri bize gizlerini açtıkları zaman dünyamız bambaşka bir dünya olacaktır. Tarih görüşümüz her geçen gün değişikliğe uğruyor ya, çok değişektir. İnsanoğlunun günümüzdeki aptallıkları, bütün varını savaş için insanları öldürmeye harcama çabaları sanırım uzun sürmeyecektir. (...) Düşünelim ki, binlerce tablet okunmuş, onlarca Gılgamış, Kumarbi, İlyada çıkmış. Yeni heykeller, seramikler, nakışlar, oyuncaklar, kabartmalar, evler... Kim bilir o zaman insanlığımız, kültürümüz ne kadar zenginleşecek.” -Yaşar Kemal

Arkeoloji geçmişin maddi kalıntılarını bulup çıkararak insan topluluklarının nasıl geliştiğini, hangi uygarlık verilerini ortaya koyduklarını inceleme bilimidir.

Sonraki kuşaklar, eskilerin bıraktığı yapıtlarla her dönemde yakından ilgilenmişlerdir: Anadolu'da tarih boyunca pek çok farklı uygarlık yaşamış, yeniler eskilerin bıraktıklarından yararlanmaya çalışmıştır. Büyük yapıların sütunları, mermerler yeni yapılarda kullanılmıştır. Toprak altındaki değerli gömüler iştah kabartmıştır. Bağnazlık nedeniyle dinsel duvar resimlerinin, çıplak yontuların zarar görmesi neredeyse sıradan olaylardandır.

Eski kentleri, kalıntıları gezip görmek isteyenler de tarih boyunca hiç eksik olmamıştır.

Fatih'in Troya'yı ziyareti, Babinger'in "Fatih Sultan Mehmet ve Zamani" kitabında şöyle anlatılmıştır: "Troya harabelerini, efsanevi Akhilleus tepesini ve Ajax tepesini ziyaret etti. Dönemin tarihçilerinin âdetine uyan Kritovulos, Fatih'in orada yaptığını iddia ettiği bir konuşmayı verir: Fatih bu konuşmada Troyalı kahramanları över ve Yunanlıları -Makedonları, Selaniklileri

ve Moralıları- muhteşem Ilium'u yok ettikleri için eleştirir. Ama bu insanların torunlarını, atalarının 'Asya halklarına' karşı işlediği suçlardan ötürü kendisinin cezalandırıldığını söyler. (...) Mehmed'in çıktığı neredeyse bütün seferlerde, yanına aldığı maiyetinde İtalyan Hümanistler'in bulunduğu kesindir. Bu uzmanlar ona bu kez Homeros'un destanlarındaki kahramanları ve Troya'nın ihtişamını anlatmışlardı."

Kanuni döneminde padişahla görüşmek üzere Viyana'dan Amasya'ya uzun bir yolculuk yapan kurulda görevli Alman Hans Dernschwam, Anadolu'da karşılaştığı eski yapıtları -çizimlerini de vererek- uzun uzun anlatmış, Yunanca, Latince yazıtları günlüğüne geçirmiştir.

Dernschwam örneğin İzmit'te

gördüğü "çok güzel işlenmiş figürleri bulunan büyük mermer sütunları" şöyle anlatıyor:

"Çok büyük oldukları için burada satamıyor, gemilere yükleyip İstanbul'a da yollayamıyorlar. Mimarın tarifine üzerine büyük mermerleri biçkiveinde kesip padişahın yaptıracığı cami ve yapılarda kullanılacak duruma getiriyorlar."

Franz Babinger'in "Fatih Sultan Mehmet ve Zamani" adlı kitabı

Bozüyük yakınında bir mezarlıkta üzerinde kartal resmi bulunan mermer taş görüp defterine resmini çiziyor. Taşlara oyulmuş yazılarla karşılaşıncı, kazıyı temizledikten sonra aynen defterine geçiriyor. Ankara'da gezdiği Augustus tapınağıyla ilgili ayrıntılı bilgi veriyor, planını çiziyor.

Çorum'daki Elvan Çelebi mescidini, dervişlerin tekkesini anlatırken mermer

sütunlar yine gündeme geliyor:

“Memleketin her tarafında çok güzel, fakat kırılmış sütun ve mermerlere rastlanmakta. Hele bu sütunlarda büst veya resim varsa o kısımlar kırılıp tahrip ediliyor.”

Hans Dernschwam:

“Memleketin her tarafında çok güzel, fakat kırılmış sütun ve mermerlere rastlanmakta. Hele bu sütunlarda büst veya resim varsa o kısımlar kırılıp tahrip ediliyor.”

Fransız mimar, arkeolog Charles Texier Bayındırlık müfettişliği göreviyle Fransız hükümeti tarafından Anadolu'ya gönderilmişti. 1833-1837 yıllarında burada

inceleme gezileri yaptı. Halk yaşamaına ilişkin dikkatli gözlemlerinin yanı sıra eski uygarlıkların kalıntılarıyla arkeolojik buluntular konusundaki inceleme ve değerlendirmelerini Türkçeye “Küçük Asya” adıyla çevrilen 3 ciltlik yapıtında konu edindi.

Gravürlerle çizimlerin zenginleştirildiği yapıtta ilk kez o, Hititler'in başşehri Hatusaş'ı (Boğazköy) -topoğrafik haritasını vererek- resimlemiş,

açıkhava tapınağı Yazılıkaya'yı bulup bilim dünyasına tanıtmıştır.

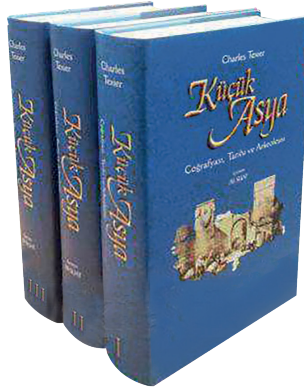
Anadolu'da eski uygarlıkların kalıntlarına gezgin ve gözlemci olarak yönelen dikkatler 19. yüzyılda arkeoloji çalışmalarına dönüştü.

1857-1858 yıllarında İngilizler Halikarnassos, Hanaytepe, Didyma'da kazılara başladı.

Alman Heinrich Schliemann'ın Hisarlık Tepe'de (Troia) düzensiz aralıklarla 1870'te başlayıp aralıklarla 20 yıl süren kazıları, “Priamos Hazinesi” diye anılan çok değerli buluntuyu elde etmesi nedeniyle arkeoloji

dünyasında büyük yankılar yarattı.

Anadolu'da saraydan alınan resmi izinle gerçekleştirilen, birçok yerde de kaçak kazılarla elde edilen buluntular yabancı ülkelere

Charles Texier'in Küçük Asya adlı 3 ciltlik eseri

taşınıyor, bunların bir bölümü müzelerde sergilenirken büyük bir bölümü de satılarak elden ele dolaşıyordu.

Araştırmacı yazar Yük. İnş. Müh. Yaşar Yılmaz, 20 yıl süreyle 10 ülkede 50'yi aşkın müze ve özel koleksiyonu inceleyerek Anadolu'dan kaçırılmış arkeolojik ürünleri resimlemiş, elde ettiği bilgilere "Anadolu'nun Gözyaşları" isimli kitabında yer vermiştir.

Yılmaz, Anadolu'dan kaçırılan yapıtların 150 bini bulunduğunu ileri sürmektedir. Şu açıklamaları dikkat çekicidir:

"Almanlar 1860'lı yıllarda Bergama'daki kazılarına başlamışlar. Bergama kazılarını bir arkeoloğun başkanlığında değil, inşaat mühendisi olan Carl Humann yönetiminde yürüttüler. 20 yılı

aşkın bir süre bu kazıyı bir meslektaşım olan mühendis Humann yönetti. Bir arkeolog olsaydı bu kadar acımasız bir soygunu yapmazdı diye düşünüyorum. Çünkü bir arkeolog ne de olsa tarihi esere saygı göstererek daha ağır bir kazı yapardı."

"Anadolu'nun Gözyaşları" yazarı başka ülkelere kaçırılan yapıtlarla ilgili olarak da şu bilgileri veriyor:

"Fransızların Assos'tan (Behramkale) götürdüğü eserler Louvre Müzesi'nde, İngilizlerin Ksantos'tan (Kınık) taşıdığı eserler British Museum'da oldukça geniş salonlarda sergileniyor. Efes'ten Avusturyalıların götürdüğü 45 metrelik mermer Parlar Anıtı, Trysa Anıtı ki bu, boyu 211 metre olan kbartma bir anıttır, bunlar Viyana'da sergileniyor."

Cumhuriyet döneminde, "Vatan ne Türkiye'dir Türklere,

ne Türkistan - Vatan büyük ve mukaddes bir ülkedir Turan"

diyen anlayış, yaşama alanı olarak artık sınırlanarak "Türkiye" toprağına bağlanmıştır. Siyaset anlayışında olduğu gibi kültür değerleri üzerinde de "Milli Misak" (Ulusal Ant) görüşüne bağlı kalınarak ancak Anadolu (Türkiye) toprağı üzerindeki hakların korunmasına,

Yaşar Yılmaz'ın Anadolu'nun Gözyaşları adlı eseri

değerlerin savunulmasına özen gösterilmiştir.

Prof. Fuat Köprülü 1923'te "Türkiye Tarihi" yapıtını yayımlamıştır. Charles Texier'nin "Küçük Asya" (Anadolu) kitabının 1923-1924 tarihli Türkçe çevirisi, TBMM Hükümeti Maarif Nezareti'nin (MEB) 2 no'lu yapıtı olmuştur.

Arkeoloji kazılarının devlet denetiminde yapılmasına, Türk gençlerinin arkeoloji öğrenimi için devletçe yurt dışına gönderilmesine bu yeni aydınlanma döneminde girişilmiştir.

"Tarih araştırmalarında arkeoloji ve antropoloji başta gelir; tarih bu bilimlerin çıkardığı belgelere dayandıkça sağlam temelli olur",

"Çağdaş uygarlığı anlayabilmek, kavrayabilmek, dünyadaki eski uygarlıkları, insanlığın ilk uygarlıklarını doğru

tanıyabilmekle mümkündür." diyen Atatürk'ün 1931 yılında Konya'da müze ve eski yapıtları inceledikten sonra Başbakan İnönü'ye gönderdiği telgrafta konuya verdiği önem açık bir biçimde yansır:

"Acele ve önemlidir.

Son inceleme gezimde türlü yerlerdeki müzeleri, eski sanat eserlerini de gözden geçirdim:

1. İstanbul'dan başka Bursa, İzmir, Antalya, Adana ve Konya'daki müzeleri gördüm. Bunlarda şimdiye kadar bulunabilen bazı eserler muhafaza olunmakta ve kısmen de uzmanların yardımı ile sınıflandırılmaktadır. Ancak, memleketimizin, hemen her yanında benzersiz defineler halinde yatmakta olan eski uygarlık yapıtlarının ileride tarafımızdan meydana çıkarılarak bilimsel bir surette korunması ve sınıflandırılması ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan anıtların korunmaları için müze müdürlüklerinde ve kazı işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji uzmanlarına kesinlikle gerek vardır. Bunun için Maarifçe dışarıya öğrenime gönderilecek öğrencilerden bir bölümünün bu alana ayrılmasının uygun olacağı düşüncesindeyim.

Atatürk: Türk uygarlığının gerçek başyapıtları değerinde (...) özellikle Karatay Medresesi, Alaattin Camisi, Sahip Ata Medrese Cami ve Türbesi, Sırçalı Mescit ve İnce Minare, derhal ve acele olarak tamire muhtaç bir durumdadırlar.

2. Konya'da yüzyıllarca devam etmiş ihmaller nedeniyle büyük bir yıkım içinde bulunmalarına rağmen sekiz yüzyıl önceki Türk uygarlığının gerçek başyapıtları değerinde birtakım yapıtlar vardır. Bunlardan

özellikle Karatay Medresesi, Alaattin Camisi, Sahip Ata Medrese Camii ve Türbesi, Sırcalı Mescit ve İnce Minare, derhal ve acele olarak tamire muhtaç bir durumdadırlar. Bu onarımın gecikmesi, bu yapıtların bütünüyle çökmesine yol açacağından, önce içinde asker bulunanların boşaltılmasını, tümünün uzmanlar gözetiminde tamirinin sağlanmasını rica ederim.” -K. Atatürk

Türk Tarih Kurumu'nun çalışma taslağında da “Arkeolojik ve antropolojik araştırmalar ve kazılar yapmak için yurt içinde ve dışındaki önemli buluntu yerlerine uzmanlar gönderilmesi; olanaklara göre küçük çapta kazılara başlanması; bütün bunların yapılabilmesi için hükümet otoritelerinin yardımcı olması...” öngörülmekteydi.

Yurt dışına arkeoloji öğrenimi için gönderilen ilk kuşaktan Ekrem Akurgal, Sedat Alp, Jale İnan ile onları izleyenler yeni öğrenciler yetiştirdiler.

Hamit Zübeyr Koşay, Remzi Oğuz Arık, Bahadır Alkım, Oktay Akşit, Kemal Balkan, Emin Bilgiç Halet Çambel, Arif Müfit Mansel, Tahsin Özgüç, Kerim Erim, Yusuf Boysal, Veli Sevin, Altan Çilingiroğlu, Muhibbe Darga, Afif Erzen gibi adları burada ancak sınırlı bir biçimde anılabilen bilim insanları yurdun dört yanındaki kazılarla Anadolu'nun en eski tarihini, yeraltına gömülmüş zenginliklerini ortaya çıkardılar.

Bugün Türkiye üniversitelerinde

arkeoloji bölümlerinin sayısı 40'ın üzerindedir. Ancak mezun olanlar kendi alanlarında çalışmadıkları için başka mesleklere yönelmektedir. Zorunlu 6 öğrenci sınırına ulaşılamadığı için 2018-2021 yılları öğrenci alımını durduran bölümler bulunduğu açıklanmıştır. Ankara, İstanbul, İzmir, Çanakkale ve Antalya'da bulunan üniversitelerin dışında bazı üniversitelerde verilen arkeoloji eğitiminin kalitesinin mutlaka yükseltilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.

Arkeoloji çalışmaları Anadolu toprağının uygarlık tarihindeki 10 bin yıllık gelişmelerini aydınlığa kavuşturmuştur. Çatalhöyük, Hacılar, son yıllarda Göbeklitepe Anadolu uygarlıklarının en eski köklerine ışık tutmaktadır. Hitit, Hatti, Troya, Urartu, Frigya, Karya, Likya, Hellen uygarlıklarının kalıntılarını yalnızca turizm alanı olarak görüp değerlendirmek başlıbaşına bir yanlışlık olur. Bu birikim yeni kuşakların düşüncesini, yaşamını da zenginleştirmelidir. Anadolu'nun eski tarihinden beslenen sanat yapıtları çoğalmalıdır. Müzelerde sergilenen eşya güncel modayı besleyebilmelidir. TV kanallarında müzelerle, kazı alanlarıyla ilgili yayınlar hiç denecek kadar azdır. Hediyeelik eşya, ev eşyası yapan ustalar Anadolu'da yaşamış en eski atalarımızın bize bıraktığı ürünlerden de örnek olarak yararlanabilmelidir. Bütün bunlar bu toprağın gerçek sahipleri olduğumuzun kanıtları olacaktır.

konurertopbd@gmail.com

Bende Kalanlar

Demir Aytaç

En az bilinen, en önemli romanlarından biri:

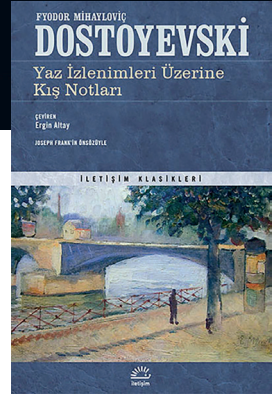
Dostoyevski'nin YAZ İZLENİMLERİ ÜZERİNE KIŞ NOTLARI

Dostoyevski romanları arasında, Avrupa ile ilk tanışmasını ve izlenimlerini kaleme aldığı Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları en az bilinen ve okunanıdır!

Halbuki yazarın bu eseri çok önemlidir. Prof. Susan McReynolds şöyle diyor: “1863'teki Dostoyevski bizim bugün bildiğimiz Dostoyevski değildi; onunla ilişkilendirdiğimiz fikirlerin birçoğu daha billurlaşmamıştı. Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları'nı okumanın bir diğer yararı, Dostoyevski diye bildiğimiz o kültürel abidenin, yontulmasına kısa bir bakış sağlamasıdır. Geriye dönük, zaman ve mekân üzerinden büyük patlamaya

bakmamıza imkân veren bir nevi teleskop gibidir.”

Dostoyevski hayranlarının bile az bildiği bu roman; aynı zamanda daha sonra yazacağı ünlü kitabı Yeraltından Notlar'ın bir tür ön hazırlığıdır. Bu iki kitabı yazılış sırasıyla peş peşe okumak, zamanın Dostoyevski'sini anlamada gerçek değerini bulacaktır. Hatta, tam bir çalışma yapılmak istenirse Rus »

yazar Fonvizin'in Avrupa seyahatini anlattığı seyahatnamesiyle başlamak, sonra Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları'nı okumak ve bu süreci Yeraltından Notlar ile tamamlamak en doğru yol haritası olacaktır

Dostoyevski, insanları, davranışlarını hapis yıllarında çok iyi tanımış ve insan doğasının iyimser olmadığına bizzat şahit olmuş ve dini duyguları derinleşmiştir.

Yalancı infazdan, hapiste pran-galı geçen yıllardan sonra (kitap olarak bir tek İncil'i okumasına izin vardı) Dostoyevski değişmişti. 1860 yılında yayınlanan Ölüler Evinden Notlar'da bu sürgün yıllarını, karışlaştığı sıkıntıları ve değişim sürecine sebep olan olayları güzel bir kurguyla anlatır. Dostoyevski artık o eski saf, iyimser ve romantik birey değildi. İnsanları, davranışlarını hapis yıllarında çok iyi tanımış ve insan doğasının iyimser olmadığına bizzat şahit olmuş ve dini duyguları derinleşmiştir.

Sürgün yıllarından sonra, Dostoyevski 1862 sonbaharında Petersburg'a döndü. O dönem, Rusya'da aydınlanmacı görüşün arka planında radikal devrimci demokrasi görüşü, muhafazakârlık ve dini ütopyacılık birbirine karşıt olarak

konumlanmıştı. Dostoyevski, Vremya'nın yayın yönetmeni ve başyazarı olarak edebiyat dünyasında tekrar eski ününe kavuşmuştu. 1862 yılında, "kırk yaşına geldiğinde yurtdışına çıkabilmeyi başarmış", çok uzun zamandır arzuladığı Avrupa seyahatine çıkmış ve okurlardan gelen talep üzerine 1863 yılında Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları, Vremya'da yayımlanmıştır.

Northwestern Üniversitesi'nin Rus edebiyatı ve dili konusunda dünyaca ünlü Profesörü Susan McReynolds'a kulak verelim yine: "Bu iki kitap (Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları ve Yeraltından Notlar), ayrı ayrı, tüm zamanların en sevdiğim metinlerden ikisidir ve ikisi yazarın öngördüğü gibi beraber okunduğu zaman, olağanüstü güzellikle iç görüşünün benzersiz bir karışımını oluşturmaktadır. Aslında burada baştan belirteyim, bu metinlerin her biri çağdaş Batı edebiyatının muhtemelen en derin, en zengin ve en isabetli sayfalarını içeriyor. Öyle derinliğe sahip sayfalar var ki satır satır okumamız, hatta bazı satırlar üzerinde, hakkını tam verebilmek için belki günlerce durmamız gerekir. Her iki metnin bazı bölümleri şiirsel bir nitelik bile kazanıyor. Yenilikçi güzelliğe; umutsuzluğun ve ruhsal çaresizliğin rahatsız edici ve akıldan çıkmayan bir güzelliğe yüceltilmesi sonucu ortaya çıkabilen estetik haza kulak verelim. Dostoyevski bu tür simyacıların

ilklerinden ve genel kanaate göre hâlâ en usta isimdir.”

Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları'nı yıllar evvel okumuştum. Bu son okuyuşumda, bu eserin değerini, önemini daha iyi anladım. Ve işin ilginç yanı, yıllar evvel altını çizmiş olduğum satırların, bu sefer hiçbirinin altını çizmedim. Çok daha farklı satırlara odaklandım! Bu eseri daha iyi mi anladığımı gösterir, yoksa bendeki gelişimi mi işaret eder, bilemedim.

Bence, Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları'nın en önemli bölümü, üçüncü bölümüdür. “Tamamıyla Gereksiz Bölüm” dediği bu bölümde, Dostoyevski'nin bundan sonraki eserlerinde göreceğimiz konuların ipuçları bir şekilde okuyucuya verilmiştir. Burada yirmili yaşlardaki yazar yerine, Sibiryaya tecrübesini yaşamış, dört sene İncil'den başka hiçbir şey okuyamamış ve daha olgunlaşmış, Avrupa görmüş, Rus halkının değerlerini daha iyi anlayabilmiş, dini duyguları ağır basan bir yazar vardır karşımızda.

Yine McReynolds'a göre: “Bu metni bilmek, okuyucuya, daha sonra karşılaşacağı her şeyi nitelendiren duygusal evrende ve fikir coğrafyasında bir zemin hazırlayacaktır. Aynı Yeraltından Notlar gibi, Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları sadece Dostoyevski için değil, Batı modernitesi için de temel bir metindir; yirminci yüzyılın önemli kültürel / entelektüel atılımları olarak gördüğümüz

unsurların birçoğu burada dile getirilmiştir.” çok önemlidir.

Dostoyevski, Fonvizin, Karamzin, Tolstoy gibi seyahat geleneğini yerine getirmek istiyor ve “kendi gözleriyle göreceğini asla kitaplardan öğrenemeyeceğine” inanıyordu. Bu düşünceyle, 7 Haziran 1862 tarihinde, 10 hafta sürecek bir Avrupa yolculuğuna çıktı. Söylendiği ve inanıldığı üzere Avrupa kutsal harikaların diyarıydı. Seyahatin notları ve izlenimlerini 1863 yılında ve bir yıl sonra da Yeraltından Notlar'ı yayımladı.

Ünlü yazarın büyük Avrupa turuna çıktığı herkes tarafından biliniyordu. “Dostlar, birkaç aydır Avrupa'dan izlenimlerimi betimlemem için acele etmemi söylüyor-sunuz. Ben de sonunda anlattım.” diyecektir. Biyografik bir metin olan Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları, Dostoyevski'nin alışık olduğumuz uzun romanlarına benzemez. Yazar romanın başından itibaren biz okuyucularına dostlarım diye hitap eder.

Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları, her şeyden önce Rusların Avrupa ile olan ilişkisini ve bu ilişkideki ikircikli tutumlarını, kendini Avrupa karşısında beğenmeme, hatta giderek kendinden nefret etme duygusunu anlatmaktadır.

Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları, her şeyden önce Rusların Avrupa ile olan ilişkisini ve bu ilişkideki ikircikli tutumlarını, kendini Avrupa karşısında beğenmeme, hatta giderek kendinden nefret etme duygusunu anlatmaktadır. Batı hayranları gözleri kapalı Avrupa sevdalısı olmuşlardır. Bu hayranlığın yarattığı savrulmayı paylaşır Dostoyevski. Batı'nın bu hayran kalınan vitrindeki yüzünün arka perdesi ve arkadaki kirliliği sergilemektedir. Egoizmi, faşizmi, özgürlük söylemlerinin arkasında nasıl bir özgürlüğün gasp edilmekte olduğu gözler önüne serer.

Vagonda seyahat eden Ken Fonvizin'in "Fransızların mantığı yoktur, olmasını da kendisi için büyük bir talihsizlik addeder" cümlesi aklına gelir. Bu satırların eğlenerek ancak haz duyarak ve mutlu olarak yazılmış olduğunu düşünür ve Dostoyevski Rus insanının içindeki kasırgayı hiç çekinmeden, açık açık dile getirir: "Fonvizin'den sonra en az üç-dört kuşak olarak bizler de onun yazdıklarını okurken bir o kadar mutlu olmuştuzdur. Yabancıları bu şekilde yerli yerine oturtan cümleler bugün bile tarif edilemez bir haz verir. Elbette derin bir gizlilikle hatta bazen kişi bu tür laflardan haz aldığını kendinden bile gizler. Bu hazda, geçmişte yaşanan kötü şeylerden dolayı

alınmaya çalışılan bir intikam sezilir. Elbette bu iyi bir duygu değildir ama ben neredeyse hepimizin içinde bir miktar mevcut olduğuna inanıyorum."

Dostoyevski Batı karşısında Rusları yüceltmez. Hatta kendi milletini de ahlaken kusurlu bulur, bunu açık açık beyan eder. Ancak ona göre Ruslar bu kusurlarının, çöküntülerinin farkındadırlar. Yani kusuru gören bir bilinç Rusya'da hâlâ vardır. Oysa Avrupa hepten kayıp bir bilinçtir. Dostoyevski'ye göre Avrupa kendini değerlendirebilecek bir vicdan kriterini tamamen

Günün sonunda Dostoyevski seküler eğitim görmüş bir mühendistir. Batıya ve bilime karşı değildir.

kaybetmiştir. Bunun sebebi de insanı özgür bırakacağını beyan eden aydınlanmanın, vahiy yerine sadece, tek başına bilimi ikame etmesidir. Günün sonunda Dostoyevski seküler eğitim görmüş bir mühendistir. Batıya ve bilime karşı değildir. Onun karşı geldiği nokta; biricik bir

varlık olan insanının tek bir yöntemle, sadece akılla izah edilmeye çalışılmasıdır. İnsan artık bir değer varlığı değil, özçakar peşinde koşan olgusal bir varlık olmuştur. Bu olgusallıkta bireyi nesneleştirmiştir.

Onun içindir ki kitabın başında karaciğer konusunu ironi yapar. (Bu karaciğer rahatsızlığı daha sonra Yeraltından Notlar'da da işlenecek.) Karaciğerinin rahatsızlığına rağmen hareket eden bir özne olmayı tercih ediyor. İki gün hastalıklı bir şekilde seyahat ediyor. Hatta hastalığını artıracak koşullarda seyahatine devam ediyor. Hasta ama doktora gitmiyor. Doktora inanmadığından değil! Varsın daha çok hastalanayım diyor. Bu karşı durmayı, rasyonelitenin akıntısına karşı direnmeyi, insanın varoluşuna daha çok yakıştırıyor! Ve "iyi ama tabiatın hâkimi olan insan bu kadar mı kendi karaciğerinin kölesi olur, bu nasıl bir zavallılık" diye ironi yaparken bize mesajını veriyor.

Yazara göre Rusya'daki sorunların bir nedeni de halkla aydın sınıf arasındaki yabancılaşma sorununda saklıdır. Batıcılar kendi değerlerini göklere çıkartırken Slavcılar ise çağdaş dünyanın kazanımlarını görmezden gelmektedirler.

Yazara göre Avrupa medeniyetinin simgesi Fransız Devrimidir ve bu devrimin ilkeleri eşitlik, kardeşlik ve özgürlüktür. Ama yazara göre bu ilkeler gerçekleşmemiştir. Özgürlük parayla ölçülmekte, eşitlik yasalar önünde kalmıştır, kardeşlik de zaten Batı insanında yoktur.

Kardeşlik paylaşmayı gerektirir, oysa Batılılar istediklerini savaşarak almaktan yanadır.

Dostoyevski Batı'da gelişen bireysellikten çok farklı bir bireysellik düşünür. Ona göre insanın mutlu olmasında, kişilik sahibi olmasında bireysellik önemlidir. Ona göre bireysellik ve kardeşlik ve fedakârlık birbiriyle çelişmeyen olgulardır. Toplumsallıkla bireysellik arasında yazara göre çok ince bir bağ vardır. Birey toplum uğruna yaşarken ve çabalarken kişisel çıkar beklentisine girerse bu bağ hemen kopar.

Dostoyevski Paris'ten sonra Londra'ya geçer. Burada cumartesi geceleri yarım milyon erkek ve kadın işçi, çocuklarıyla birlikte şehrin her tarafına bir deniz gibi yayılmakta ve sabaha kadar içmektedirler. Bir hafta boyunca ağır işlerde lanetler okuyarak kazandıklarını bu şekilde harcamaktadırlar, (sistem bir hafta çalış bir gün dinlen, 11 ay çalış 1 ay dinlen üzerine kurulmuştur). Herkes bir an önce bilincini yitirecek kadar sarhoş olmakta, acele etmektedir. Bilinç kaybı burada dünyanın dayanılmazlığına karşı bir seçenek olarak sunulmaktadır. Başka gideceği bir yer yoktur. (Bilincin acı vermesini Dostoyevski Yeraltından Notlar'da işleyecek.) Yeraltı sözcüğünü de Dostoyevski ilk defa bu kitapta Londra gecelerinde sokakları anlatırken kullanmıştır: "(...) beşeri şölenden kovulmuş milyonlarca insan büyük kardeşleri tarafından itildikleri yeraltı

karanlığında birbirleriyle itişip kışarak el yordamıyla bazı kapıları bulup çalıyor ve o karanlık yeraltında boğulup gitmemek için bir çıkışı arıyor.” Bu satırlarda okuyucu Dostoyevski'nin ne kadar hassas bir kalbe sahip olduğunu, ne kadar iyi bir sosyolog ve bir psikolog olduğunu bilincine varmakta, onu okumanın mutluluğuna, heyecanına ulaşabilmektedir.

Dostoyevski Londra'da düzenlenen Dünya Fuarı'nın ana pavyonu Kristal Sarayı da ziyaret eder. Fuarın ne kadar etkileyici olduğunu anlatır. Aslında, Dostoyevski için Kristal Saray acıların “düşünülemez olduğu; acılardan şüphelenildiği” bir yerdir. Kristal Saray “inkârdır ve insanın hiçbir şüphenin olmayacağı bir kristal saray ne işe yarar?”

Aslında Dostoyevski Londra satırlarında modernizmin ruhunu anlatmaktadır. Sistematik bilinç kaybına işaret etmektedir. Kristal Saray teknolojinin sergisidir. İlahi bir saray şeklindedir. Bilimin nereye vardığını simgelemekte, fuar modern bir mabet halini almakta ve sergilenen gücün etrafında insanlar neredeyse tavaf etmektedirler: “Halk her yerde halktır ama burada her şey o kadar devasa ve parlaktı ki önceden sadece sezdiğiniz bir şeyi sanki artık elle tutabiliyordunuz. Burada gördüğünüz artık halkın kendisi değil de sistematik, itaatkâr ve teşvik edilen bir bilinç kabıydı.”

Kristal Saray anlatımının arka planında, felsefe hocam Sadık

Acar'ın dikkatimi çektiği üzere saraydan yuva olamayacağı, kristalin ise çok kırılğan olduğunun duygusunu da paylaşmak mümkündür.

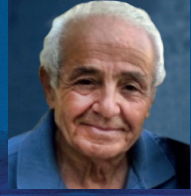
Bir toplumun geneliyle ilgili, bir haftalık bir ziyarette genelleme yapmanın doğru olmayacağını bilen, İngilizce bilmediğini paylaşan ve bu seyahatinde Rusya'dan sadece Herzen ile görüşen, onun fikirlerinin de etkisinde kalan Dostoyevski, Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları'nda “beni doğru anlayın” der. “Özçıklar rasyonel kılındı”, diyerek devam eder: “Beni doğru anlayın: İradi olarak, tamamıyla bilinçli ve hiç kimse tarafından zorlanmadan başkaları için kendini feda etmek, kendi benliğinden vazgeçmek bence şahsi iradenin en yüksek derecede özgür olduğunun, bireyin kendi benliği üzerinde en yüksek derecede güç ve kontrol sahibi olduğunun göstergesidir. Yüksek derecede gelişmiş olan, kendi benliğine sahip olma hakkında tamamıyla emin olan ve kendisi için hiçbir korku duymayan birey, kendi benliğinden ayrı ve farklı hiçbir şey yapmaz yani diğerleri de kendisi gibi hak sahibi ve mutlu bireyler olsun diye her şeyini herkesle paylaşmaktan ve kendini topluma adamaktan asla imtina etmez. Bu doğanın yasaasıdır; her insanın doğal olarak buna yönelmesi tabiidir.”

Bu satırlar Dostoyevski'nin son eseri Karamazov Kardeşler'de Pe-der Zosima'da bedenselleşecektir. •

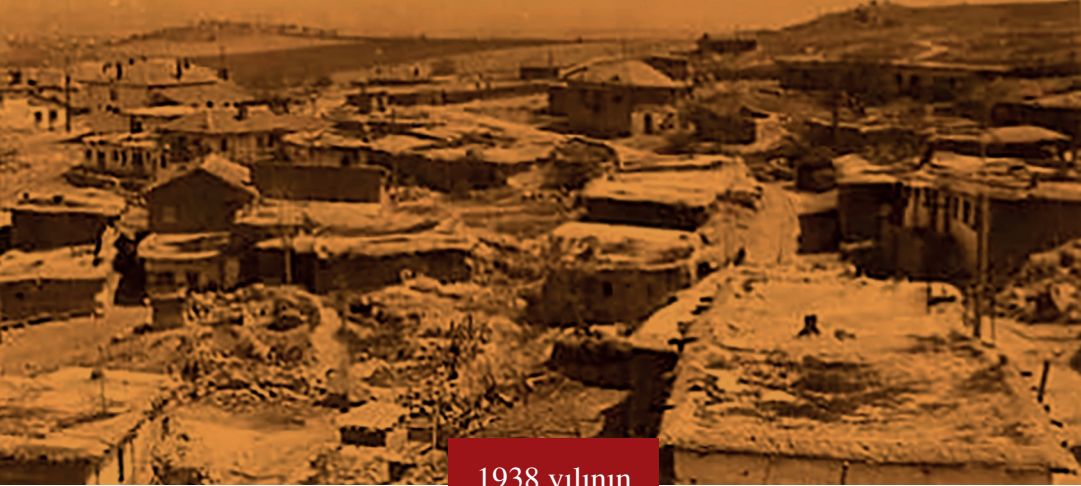
demiraytacbd@gmail.com

Boz Urbalı KöyKahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

Bozkırın Canı

1938 yılının
son aylarında
yaşanmıştır.

Günlerden pazartesiydi. Mevsim koşullarına göre güzelce bir hava yaşıyordu Ankaralılar. İçinde Tonguç'la birlikte üç kişinin daha olduğu otomobil Ayaş yolu üzerinde ilerliyordu. Hedeflerinde Eryaman Köyü vardı. Arabada bulunan Asım Kültür'e¹ Ankara bozkırında

yolculuk etmek oldukça değişik gelmişti. Kültür, bir Ege insanıydı. Orada doğmuş büyümüştü. "Kültür" adında aylık bir dergi çıkarıyordu. Yazılarıyla "eğitmen hareketini" desteleyenlerdendi. Ege'nin yeşillikler içindeki renkli doğasından, masmavi denizinden sonra bozkırın sarı

çıplaklığını, bomboş kel tepelerini çok yadırgamıştı. Dağlarda yer yer henüz erimemiş kar parçaları vardı. Uzaktan hareketsiz gibi görünen koyun sürülerine yaklaştıklarında sürünün köpekleri, büyük bir hızla koşarak otomobile saldırıyorlardı. Fakat hızla geçip giden otomobile yetişemedi yorgunluktan bitkin düşüp geri dönüyorlardı sürülerine. Otomobilin camından bakıldığında doğa bir ırmak gibi akıp gidiyordu yanlarından.

Ankara'dan çıkmalı bir saat kadar olmuştu. Arabayı ana yoldan ayıran şoför: *"Bundan sonrasını tabana kuvvet gitmek zorunda kalabiliriz, yol çok çamur."* diye söyledi.

Arabadan inerek yolun durumunu incelediler. Durum şoförün kaygılandığı kadar değildi. Ufak bir su birikintisini geçebilirlerse köye rahatça ulaşabilirlerdi. Öyle de oldu. Beş dakika sonra köyün ilk evlerine merhaba demişlerdi.

Asım Kültür dışında arabadakilerin Eryaman'a daha önceden gelmişlikleri vardı. Ama Asım Bey'in salt Eryaman'a değil, bir bozkır köyüne de ilk gelişi idi. Ağaçsız, susuz, helâsız bir Anadolu köyünü ilk görüşüydü. Ona göre köyle doğa arasında her açıdan büyük bir uyum vardı. Birer toprak yığınınından ibaret olan evlerin insana birer göz gibi bakan pencereleri

olmasa onların ev olduğunu anlamak olanaksızdı. Köyün kenarında, köy evlerinden uzakça bir yerde, üzeri kiremitli, badanalı okul binası hemen göze çarpıyordu.

Onları okulun önünde otuz beş yaşlarında, üzerinde kahverengi kumaştan giysisi olan ayaklarına lastikli pontuf giymiş, orta boylu, kırmızı saçlı genç bir adam karşıladı. Durgun ama neşeli bir tavırla sıkı ellerini. El sıkışından da belliydi, bu genç kendine güven duyan birisiydi.

İsmail Hakkı
Tonguç eğitimci
bir köy
ilkokulunda

Okul geniş bir düzlüğün ortasında idi. Bahçenin dört tarafına ağaçlar dikilmişti. Gelecek yıl ağaç dikilmek üzere kazılmış çukurlar göze çarpıyordu. Görünüşe göre köydeki tek yeşillik okuldaydı.

Asım Bey, eğitimci bir köy okuluna ilk kez geldiği için gördüğü her şeyi yoğun bir dikkatle izliyordu. Dış kapıdan girince duvara

dayalı yeni bir pulluk çekti dikkatini. Bahçeye bakan pencerelerin önlerinde üç beş karanfil saksısı dizilmişti. Dershane de ilk dikkat çeken şey, temizlik ve düzendi. Öyle eşyalarla dolu bir şehir okuluna elbet benzemiyordu. Ama her şey yerli yerinde ve belki de hastalık derecesinde bir titizliğin izlerini taşıyordu. Bir köy okulunda bulabilecek küçük, basit araçlar burada da vardı. Bir de duvarlarda asılı olan sağlık öğütü içerikli levhalar göze çarpıyordu.

İsmail Hakkı Tonguç öğrencilerle. Solda, gözlüklü, ilköğretim şube müdürü Ferit Oğuz Bayır

Tonguç, eğitime, tanıdık bir edayla fısıldadı:

“Neler yaptığını, nasıl çalıştığını görmek isteyenler var. Talebelerini ve gece kursunda okuttuğun gençleri toplayabilir misin?”

Eryaman dediğin ne ki, küçücük bir köy. Öğitmen hemen dışarı çıktı, az sonra içeri girdi. Beş dakika sonra da okul öğrencileriyle köyün gençleri okula damlamaya başladılar. On dakika geçmeden sınıf normal öğrenci sayısına kavuşmuştu.

Tonguç, öğrencilere;

“Söyleyeceğimi yazmak isteyenler ellerini kaldırsınlar.” dedi.

Sayılı saniyeler sonunda tüm ellerin havada olduğu görüldü.

Tonguç tahtaya kaldırdığı çocuktan, söylemiş olduğu, *“Eryaman,*

Ayaş'la Ankara arasında bir köydür.” tümcesini yazmasını istedi. Çocuk, şaşılacak bir doğrulukla; tüm noktalama işaretlerini doğru bir şekilde kullanarak yazdı tümceyi. Ardından kaldırdığı çocuklar da aynı başarıyı gösterdiler. Bir başka çocuğa zihinden çarpma işlemi gerektiren basit bir problem sordu:

“Söyle bakayım evladım, altı koyunun kaç ayağı vardır?”

Çocuk biraz da sorunun basitliğine şaşırılmış gibi verdi sorunun yanıtını.

“Senin adın ne bakayım?”

“Zelha.”

“Zeliha sen yumurta yiyor musun?”

“Yiyom, öğretmenim.”

“Haftada kaç tane?”

“İki tane.”

“Peki sizin evde kaç kişi yaşıyor?”

"Anam, babam, üç gardaşım, iki de ebem ile dedem, etdiii, etdi sekiz."

"Öyleyse söyle bakalım. Sizin evde herkes senin kadar yumurta yerse, bir haftada kaç yumurta yenir?"

"On dört tane öğretmenim."

"Niçin on dört, hence on altı olmalı."

"Abim, yumurta sevmiyö ki, heç yemiyo."

Öğrencilerle birlikte konukların da yüzünü bir gülüşmenin izleri kapladı.

Asım Bey, gördüklerinden, duyduklarından hoşnuttu. Ankara bozkırlarında bir şeylerin değişmekte olduğu gün gibi ortadaydı.

Asım Bey, gördüklerinden, duyduklarından hoşnuttu. Ankara bozkırlarında bir şeylerin değişmekte olduğu gün gibi ortadaydı. Tonguç kime ne sorduysa olumlu yanıtlar alıyordu. Ama o yetinmiyor, sorduğuca soruyordu:

"Şimdi kitaplarınızı çıkarın!"

Çıkardılar.

"Şu sayfayı okur musun?"

Okudular.

"Ne anladığını anlatır mısın?"

Anlattılar.

"Şarkı türkü söylüyor musunuz?"

Söylediler.

"Marş da biliyor musunuz?"

Biliyorlardı. Gümbür gümbür söylüyorlardı üstelik. Yetinmedi Tonguç.

"Yavrurum, sen öne çık!" dedi.

Çocuk öne çıktı.

"Şimdi derste öğrendiğiniz bir marş sen söyleteceksin. Siz de söylerken kendi bildiğiniz gibi değil, sesinizi arkadaşınızın sesine uydurarak söyleyeceksiniz. Yalnız kızlar şu tarafa geçsin, erkekler de şu tarafa."

Sınıfta kısa süren bir hareketlilik oldu.

"Arkadaşınız sağ koluyla işaret ettiğinde sağ taraftakiler söyleyecek, sol taraftakiler susacak. Sol taraftakilere işaret ettiğinde soldakiler söyleyecek, sağdakiler susacak."

Parça söylendi, birbiriyle zıt kız ve erkek sesleri şaşılacak derecede birbirine uyumlu çıktı, sanki önceden üzerinden

defalarca geçilmiş gibi. Önemsiz birkaç küçük hata ile Onuncu Yıl Marşı iki sesli olarak söylendi.

Acıkmış da güzel bir yemek yemiş insanların doyunluğuyla çıktılar derslikten.

Eğitmenin ne zaman işaret verdiğini hiç biri anlayamadan çocuklar bahçede koşmaya başladılar. Bir süre sonra her çocuk gidip bir fidanın yanına dikeldi. Bu çok etkileyici bir görünümdü. Her çocuk, düz bir hat üzerine dizilmiş olan fidanlardan birinin yanında duruyor, sağ eliyle fidanı tutuyordu. Tuttukları

fidanlar kendi diktikleri, yetişmesinden sorumlu oldukları, kendileri gibi yetişme çağında genç ağaçlardı. Bu durum, üçer adım arayla dizilmiş, silahına dayanmış duran bir mangayı anımsatıyordu. Çocuklar,

çavuş eğitmenin, asker disipliniyle yetişmiş öğrenci erleri gibi, fidanlarının başında vatan bekleyen Mehmetçikleri andırıyorlardı. Her çocuğun elindeki silah, bu kurak ve çorak bozkırı yenecek, yeşillendirecek, yemişlendirecek en etkili araçtı. Eğitmenin öğrencileriyle diktığı bu fidanlar, gelecekte bozkırın canı olacaktı.

Tonguç, Asım Bey'in kulağına

eğilerek ona şunu söyledi:

“Asım Bey, bu köyün en üzücü tarafı hiçbir evde helâ olmamasıydı. Eğitmen köye, sadece kitabı, ağacı, fidanı, çiçeği, suyu değil, helâyı da soktu. Bu köy ömründe ilk defa

eğitmen sayesinde tabiatın ortasında nereyi uygun bulursa oraya değil, bir helâ deliğine boşaltım yapmayı öğrendi.”

Köylüler, otomobilin yanına kadar onlara eşlik ettiler.

“Ayağınıza sağlık, yine gelin,

başımız üstünde yeriniz var.” diye uğurladılar. •

cemalturkmenbd@gmail.com

(Mehmet Kepenek, Basında Köy Enstitüleri, 2001, s. 105-110)

1. İzmir'de ve Ege Bölgesi'nin çeşitli illerinde öğretmenlik ve ilköğretim müfettişliği yapmış olan Asım İsmet Kültür, İzmir Halkevi Başkanlığından sonra uzun yıllar Yeni Asır'da köşe yazarlığı yapmıştır. Yazılarını kendi çıkardığı Kültür dergisiyle birlikte İlk Öğretim Gazetesi, Köye Doğru gibi zamanın eğitim ve kültür dergilerinde de yayımlayan Asım İsmet, döneminin aydın eğitimci ve yayıncılardan biridir.

Öyle Gerekıyor

Hâkim, kaza yaparak birkaç kişinin ölümüne yol açan bir şoförün ehliyetini iptal edince, şoför:

“Aman hakim bey,” diye sızlanmış.

“Benim yaşayabilmem için şoförlük yapmam gerekıyor.”

Hâkim cevap vermiş:

“Başkalarının yaşaması için de sizin şoförlük yapmamanız gerekıyor.”

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Aşağıdakilerden hangisi meyve şekeri-
ridir?

- a-Laktoz
- b-Galaktoz
- c-Sakkaroz
- d-Fruktoz

2-Kanın pıhtılaşmasını
sağlayan aşağıdakiler-
den hangisidir?

- a-Lökosit
- b-Eritrosit
- c-Trombosit
- d-Bazofil

3-Patatesin içinde
ağırlıklı olarak bulu-
nan madde hangisidir?

- a-Beta Karoten
- b-Nişasta
- c-Magnezyum
- d-Kalsiyum

4-Aşağıdakilerden
hangisi kimyasal bir
tepkimde ortaya
çıkan enerjiyi,elektrik
enerjisine çevirir?

- a-Pil
- b-Fener
- c-Ampul
- d-Voltaj

5-Hücre bölünmesine
ne ad verilir?

- a-Agrion
- b-Çerde
- c-Mitoz / Mayoz
- d-Glover

6-“Transistör nedir?

- a-Su regülatötü
- b-Isı tesisat elemanı
- c-Su tesisat elemanı
- d-Elektronik devre elemanı

7-Tek bir sanatçının
tek bir çalgı ile verdiği
konsere ne denir?

- a-Düet
- b-Resital
- c-Kuartet
- d-Sonat

8-Bir dönem ülke-
mizde de sevilen ve
haftalarca gösterimde
kalan ünlü “Avare
“filmi hangi ülke sine-
masına aittir?

- a-Hindistan
- b-Pakistan
- c-Fas
- d-Mısır

9-Müzik eserlerini
seslendiren topluluğa
ne ad verilir?

- a-Diyagon
- b-Koro
- c-Şapel
- d-Kominyon

10-Aydın ve bazı
yıldızların dolayındaki
“ışık çevresi”anlamına
gelen kelime hangi-
sidir?

- a-Arkun
- b-Aynıfer
- c-Ayman
- d-Ayla

11-Tarihi değeri
olduğu için korunan ,
özel alanlara verilen
ad nedir?

- a-Sit Alanı
- b-Mit Alanı
- c-Ulusal Park
- d-Kit Alanı

12-Çok ucuz anla-
mına gelen kelime
hangisidir?

- a-Müzayede
- b-Mezat
- c-Bağa
- d-Kelepir

Yanıtlar:
151.
sayfada

Popülizm Çalışmalarının Soykütüğü

1964 yılında Amerika Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi yargıçlarından Potter, pornografi için, onu tanımlayamam ama gördüğüm zaman anlarım demişti. Günümüzün en çok kullanılan siyaset kavramı popülizm de benzer bir akıbeti paylaşıyor.

Popülizm yeni bir şey değildir. 19. yüzyılda demokratikleşme süreciyle ortaya çıkmıştır. Günümüzde

yeni olan, tezahürlerinin yoğunluğu ve her yere yayılmış olmasıdır. Bugün popülizmin çekimine kapılan akademik ilgi öncelikle siyasidir. Sadece müesses nizamdan ve yerleşik siyasi partilerden duyulan bıkkınlığın belirtisi olarak değil, »

yıllarca gelir ve siyasi nüfuzlarından kayıplar yaşamış sıradan çoğunluğun meşru iktidar çağrısı olarak düşünülüyor. Bu ilgiye rağmen, kavram hâlâ analitik bir araçtan ziyade polemik bir araç olarak kullanılıyor. Batı dünyası siyasi incelemelerinde, özellikle 2016 Brexit referandumundan bu yana her türlü muhalif hareketi adlandırmak için bu kavram kullanılıyor. Yabancı düşmanı milliyetçilerden, neoliberal iktisat politikalarını eleştirenlere varıncaya kadar herkesi etiketlemek için kullanılıyor.

Kendileri yönetimde olmayan ama yöneticileri eleştiren herkesi kapsayan bir terime dönüştü. Bu yazı siyaset bilimi yazınında bir gezinti yaparak, popülizmin izini sürecektir.

Popülizm teriminin ilk kullanımı 19. yüzyılda, Atlantik'in iki yakasında da görüldü. Demokrasinin modern dönem tarihçesinde, "halk" sadece siyasi otoritenin kaynağı olarak değil, hükümet yetkililerini iktidardan düşürmeye kabil bir birleşik yapı olarak da ortaya çıktı. Bu yapı, demokrasinin meşrulaşmasını sağlarken, popülizme giden yolu da döşedi. Sıklıkla, aşağılayıcı bir terim olarak kullanılsa da, ilk çıktığında olumsuz bir anlamı yoktu. Amerika'da Halk Partisi ve Rus Narodniki

hareketleri ile başlatılır tarihçesi. Ama bir üçüncü temeli daha vardır. Fransa'da bulanjist (Boulangiste) hareketi, General Georges Boulanger 3. Fransız Cumhuriyetinin ana kahramanı olmuştur. Bu üç kökenin ortak noktası, gerçek sıradan kentli olmayan halkı söylemlerinin merkezine almalarıdır. Demokratik siyasetin başka türlü (temsili demokrasi kast edilerek) yapılabileceğini savunarak, müesses nizamı muhalefet etmişlerdir. Güçlü bir milliyetçilik bu üç oluşuma eşlik etmiştir.

20. yüzyıl başında, popülizm Latin Amerika siyasetini tanımlamak için belirir. Siyaset bilimciler, özellikle 1940 ve 50'leri, popülizmin klasik dönemi olarak adlandırırlar.

20. yüzyıl başında, popülizm Latin Amerika siyasetini tanımlamak için belirir. Siyaset bilimciler, özellikle 1940 ve 50'leri, popülizmin klasik dönemi olarak adlandırırlar. Latin Amerika çok ciddi bir iktisadi düşüş ve eşlik eden bir meşruiyet krizi yaşamıştı. İktisadi zorluklar, köyden kente yoğun göç, artan siyasal ve toplumsal talepleri su yüzüne çıkarmış ve popülist liderlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu liderler, radikal söylemlerle, sosyal ve siyasal olarak dışlanmış grupları heterojen sınıf

ittifaklarında bir araya getirmişlerdir. Arjantin’de Peron, Brezilya’da Vargas, Peru’da Torre, Ekavator’da İbarra, Kolombiya’da Gaitan en önemli populist liderler olmuşlardır. 1950’lerde modern popülizm Avrupa’da yine Fransa’da Poujadism hareketi ile ortaya çıkmıştır. Vergi karşıtı bir hareket olarak başlayan bu hareket, esnaf ve küçük işletme sahiplerinin sözcülüğü ile müesses nizama karşı güçlü bir ses olmuştur. Meclise soktuğu milletvekillerinden biri de Jean Marie LePen’dir.

yaklaşımını geliştiren E. Shils, yöneticilerinden daha iyi olduklarını savunan halkın, seçkinlere karşı duydukları hıncın ideolojisi olarak betimler. Aynı dönemlerde Kornhauser gibi araştırmacılar, popülizmi kitle toplumunun yükselişini göstermek için kullanır.

968 yılında, London School of Economics’te düzenlenen bir konferansta ilk defa olarak karşılaştırmalı çalışmalar ortaya çıkar ve popülizm kavramının kendisi

üstünden düşününü-
nülüp çalışılmaya başlanır. 1960’lara kadar akademik yazın kavramı tek ve belirli ülke çalışmaları için kullanılmıştır. LSE konferansı, popülizmin bir ideoloji olarak jenerik tanımının yapılması için bir ilk adım

oldu.

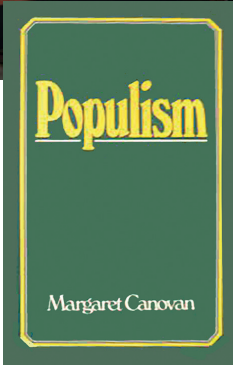
1980’de Margaret Canovan çığır açan bir kitap yayımlar. Burada yedili bir tipoloji geliştirir: çiftçi popülizmi, köylü popülizmi, entelektüel popülizmi, populist diktatörlük, populist

demokrasi, gerici popülizm, siyasetçi popülizmi. Bu yeni çalışma dalgası ile popülizm ve demokrasi arasındaki ilişkiler araştırma konularının içinde yer almaya başladı.

1950 -1970 arasında, popülizm hakkında ilk ciddi akademik incelemeler başlamıştır. Kavram, bir siyasi söylem tipi, bir ideoloji, bir liderlik stili, bir toplumsal hareket, bir siyasi strateji veya siyasi rahatsızlıkların belirtisi olarak incelenmiştir.

Öncelikle popülizm kavramı toplumsal sorunları göstermek için kullanılmaya başlandı. Sosyal bilimlerdeki “Merkez -Çevre İlişkisi”

Siyasal haritanın sol tarafından, radikal popülist projelerin yükselmesi ile 2000'lerde yeni bir dalga başladı. 1990'lardan bu yana Avrupa'da araştırmacılar, popülistlerin seçim başarılarına ve popülist partilerin dirençliliklerine odaklanmıştır. Bu tip partilerin çoğalması, materyalizm ötesi değerlerin yaygınlaştığı sessiz devrimin sonucu olarak görülüyor. Bunlar kimlik siyasetleri ile tetiklenmişlerdir. Yeşiller gibi çok kültürlülüğü savunmaktan, radikal sağ partilerin milliyetçiliğine kadar çeşitli tonlarda serpilmişlerdir. Daha yakın tarihli çalışmalar, iktidardaki popülist parti incelemelerine odaklanmıştır. 2008 küresel ekonomik krizi, özellikle sol popülist hareketleri öne çıkartmıştır. Yunanistan'daki SYRIZA ve İspanya'daki PODEMOS incelemelerin temel örnekleri olmuş ve kapsayıcı popülizm kavramını gündeme getirmiştir.

Popülizm çalışmalarına tarihsel olarak baktığımızda üç adet kavramsal yaklaşım görüyoruz: fikirsel yaklaşım, siyasi-stratejik (örgütsel) yaklaşım ve toplumsal-kültürel yaklaşım. Her üç yaklaşım da, popülizmin özel bir anlayışını öne sürer ve ampirik incelemeler için farklı yollar sunar. Fikirsel yaklaşım, kavramı, siyasi söylem üzerinden tanımlamaya çalışır. Popülizm, bir dil, bir özdeşleştirme -tanınma kipi, siyasi çerçeve ya da siyasi tarz olarak tanımlanır. Ve popülizm fikirler etrafında ve özellikle halk ve seçkinlere yönelik

fikirler etrafında değerlendirilir. Çalışmaların çoğunluğu genel bir popülizm kavramındansa, özgün bir tipine yönelir. Otoriter popülizm, yurttaş popülizmi, başkanlık popülizmi, yabancı düşmanlığı popülizmi gibi sıfatlar eşliğinde kullanılır. Bu da aslında bir ideoloji olarak zayıf kaldığını, kuramcılarının başka ideolojiler ile harmanlama yapmak durumunda olduğunu gösterir.

Siyasi stratejik yaklaşım, kavramı, önderin takipçileri ile doğrudan ilişki kurduğu belirli bir tip seferberlik tipi olarak tanımlar. Önderin önemini yadsımazlar ama Amerika'daki Tea Party gibi ödersiz hareketleri de incelerler. Üçüncü yaklaşım, kültürel yaklaşım, tavır, davranış, konuşma ve giyinme şekilleri, seçilen sözcükler, zevkler gibi toplumsal kültürel boyut ile, siyasi liderlik biçimleri ve karar alma süreçleri gibi siyasi-kültürel boyutları inceler.

Günümüzde popülist rejimler tüm küreyi sarmış, önceleri "sağ siyaset" ile bağdaştırılırken, "sol siyaset" için de bir yol olmuştur. Artık bu gerçeklikten kaçamayacağımız için, odağımızı ne yaptığımıza çevirecek, meseleyi daha iyi görebiliriz.

Özellikle temsili demokrasinin kurum ve süreçlerini nasıl değiştirdiğini incelememiz, popülizm ve demokrasi arasında olumlu ve ileri bir rota çizme ve siyaseti daha kapsayıcı bir hale getirme olanağı sunar. •

barbarosenecbd@gmail.com

Anka

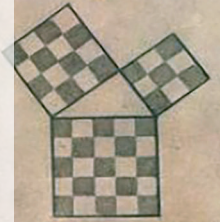
Berk Yüksel

Pisagor ve Pisagorculuk

*“Tanrı’ya ancak kendi çabalarınızla
ulaşabilirsiniz.”* **Pisagor**

Pisagor, MÖ 580 - MÖ 500 tarihleri arasında yaşamış filozof ve matematikçidir. "Sayıların babası" olarak bilinir. Sisam adasında doğmuştur. Pisagor, Delf mabedinde inisiye edildikten sonra sırlar öğretisini Orfe gibi kaynağından öğrenmek amacı ile genç yaşta Menfis’e giderek Osiris kardeşlik örgütüne kabul görmüştür. »

Mısır'da 22 yıl kalmış, ardından Babil'de 12 yıl sürgünde yaşamış ve burada kadim Babil öğretisini de öğrenmiştir. Hindistan'da Brahma ve Ön Asya'da Kabalacılarla temas etmiştir. Osiris dinine bağlı aldığı eğitim ve daha sonra Mısır'ın Babil tarafından işgali ile gittiği matematik ülkesi Babil'de aldığı eğitimin sonucu olarak Pisagor sayılara çok önem vermiştir. Eğitimi 34 yıl süren Pisagor Yunanistan'a dönmüş ancak Apollo rahiplerine fikirlerini kabul ettirmekte güçlük çekince İtalya'ya geçmiştir. Kraton'da öğretisini sunduğu kendi felsefe okulunu açmıştır. Bu okul aynı zamanda dinî bir topluluktur ve zamanın yerel politikasına da oldukça egemendir. "Pisagor Croton'da inisiyatik eğitim yoluyla, "yönetici sınıfın" liyakate göre atamayla seçilen inisiye bilgilerden oluştuğu yönetim modelini uygulamayı amaçlıyordu."

Pisagorcular yalnız dini nitelik taşımakla kalmamış aynı zamanda siyasî bir nitelik sergilemiş ve siyasî amaçlar belirlemiştir.

Pisagorcuların siyaset ile ilgilenmeleri kendilerinin felaketi olmuştur. Pisagorcular, bilim ve sanat çeşitleriyle, yani matematik ve müzik ile çok yakından ilgilenmişlerdir. Pisagor okulu bir felsefe, bir bilim

ve bir sanat ocağıdır.

Pisagor'un hedefi bir enstitü kurmaktır. Eğitim tarzı ile bilim çağının başlaması için ilk adımı oluşturmuş ve Pisagor Okulu İtalya'da Rönesans'ın doğmasına sebep oluşturmuştur. Pisagor'un enstitüsünün öündeki Hermes heykelinin kaidesinde şu yazmaktadır:

"İnanmayan uzak dursun!"

"Zamanla enstitünün gitgide güç kazanması Pisagorculara Croton site devletinin yönetimini ellerine almalarını sağlamıştır. Daha önce aristokratlardan oluşan senatosu tarafından yönetilen Croton, Pisagor buraya geldikten sonra 300 inisiyeden oluşan bir konye tarafından yönetilmiştir." Çıkarları zedelenenler ve inisiyasyona alınmayanlar, yani kapının dışında kalanlar, bir süre sonra kompleksleri ve aşağılanmışlık hisleri ile karşılık vermekte gecikmeyeceklerdir.

Tanrının tezahürlerinde, ruh (ateş), can (su), beden (toprak) üçlemesini kabul etmiştir. Müziğin yedi nota üzerine kurulması, ünlü Pisagor teoremi gibi uygulamalar Pisagor'a aittir. "Pisagorcular sayıların nesnelerin gerçek doğasını oluşturduğuna ve ruh göçüne inanırlardı. Arınma ayinleri uyular ve ruhlarının tanrılar arasında yüksek bir dereceye erişmesi için geliştirilmiş çeşitli yaşam kurallarını takip ederlerdi. Müziğin yanında Pisagor felsefesinde düzgiin geometrik şekiller de çok önemlidir. Pisagor'a

göre sayılar evrene hükmeder ve her birinin sembolü vardır.” Pisagor, büyük tepki aldığı Dünyanın Güneş etrafında döndüğü fikrini ileri sürmüştür. Pisa-

Pisagorcular gündoğumunu kutluyor. *Fyodor Bronnikov (1869)*

gorcuların amacı; insanın kendisini, beden ve ruh göçüne köle olmaktan kurtarmaktır.

Ezoterizmde Pisagor büyük inisiyelerden biri olarak kabul edilir. İnisiyatik niteliğinin yanında bilimler akademisi niteliği taşıyan bu enstitüde dinler ve manevi bilimlerin yanı sıra maddi bilimler (fizik, matematik, siyaset bilimi vs.) de öğretilmekteydi. Pisagor bu

bilimlere “insan bilgisinin tümünü kuşatan” anlamında “matemata”lar adını vermişti ki, matematik sözcüğü bu terimden doğmuştur. Pisagor’a göre, tüm felsefe ve dinlerde “hakikat”ın dağınık ışınları yer almaktaydı, bu ışınların merkezi ezoterik doktrindi.

Pisagor’a göre hakikate ulaşmada bilim, gözlem ve muhakemenin yanı sıra “sezgi” de gereklidir. Ona göre ruh bedene zincirlenmiştir ve

beden ruh için bir hapisanedir. Ölüm sonrası ruh başka bir bedene göç eder. Bu göç, ruhun dünyadaki yaşamına bağlı olarak sonuçlanır. İyi ve temiz bir ruh yüksek bir bedene göç

Pisagor bir kadın sınıfına ders veriyor. (1913) Okulunun birçok üyesi kadındı. (Bu okulda kadınlara erkekler kadar felsefe öğretilmesi gerektiğine inanılmaktadır.)

eder. Fakat ruhun gerçek çabası; özgür yaşamaktır. Pisagor, ruhun arınması ve bedenden ayrı bir yaşama ulaşabilmesi için bilim ve sanattan yararlanılması gerektiğini söylemiştir.

“Pisagorcular uyumlu seslerle sayısal oranlar arasındaki bağlantıdan hareket ederek, her şeyin temelinin sayı olduğu, evrendeki tüm oranların sayısal olduğu sonucuna ulaşmıştır. Arche yani maddenin aslı kavramına Pisagorculukta da tanık oluyoruz. Pisagorcular arche olarak sayıyı benimsemekle ileri bir adım atmış oldular. Çünkü onlar maddenin aslının, su ve hava gibi somut bir şey değil de, tam tersine, soyut bir şey olduğunu ileri sürmüştürler.”

Danıştığı bilgeler Pisagor’a: “Her şey ondan gelir. Hiç’ten hiçbir şey doğmaz. Ruh ya sudan ya ateşten veya her ikisinden birden doğar. Unsurlardan yayılan ince tesir olan ruh ancak geri dönmek üzere bunlardan doğar.” demiştir. Pisagor, öğrenci adaylarını seçme konusunda son derece titizdi, “Her ağaç meyve vermez” derdi. (tohumlarını verimli olmayan topraklara ekmemek düsturu)

“Pisagor, tüm evrenin sevgi üzerine kurulu olduğunu belirtmiştir. Ruhun da bedeninin de temiz olması gereğine inanmıştır ve tek Tanrı inancı işlemiştir. Pisagor, insanın ateş (ruh), su (can) ve topraktan (beden) meydana geldiğini söylemiştir. Pisagor’a göre ruh, yaşam yelpazesinin en alt basamağından,

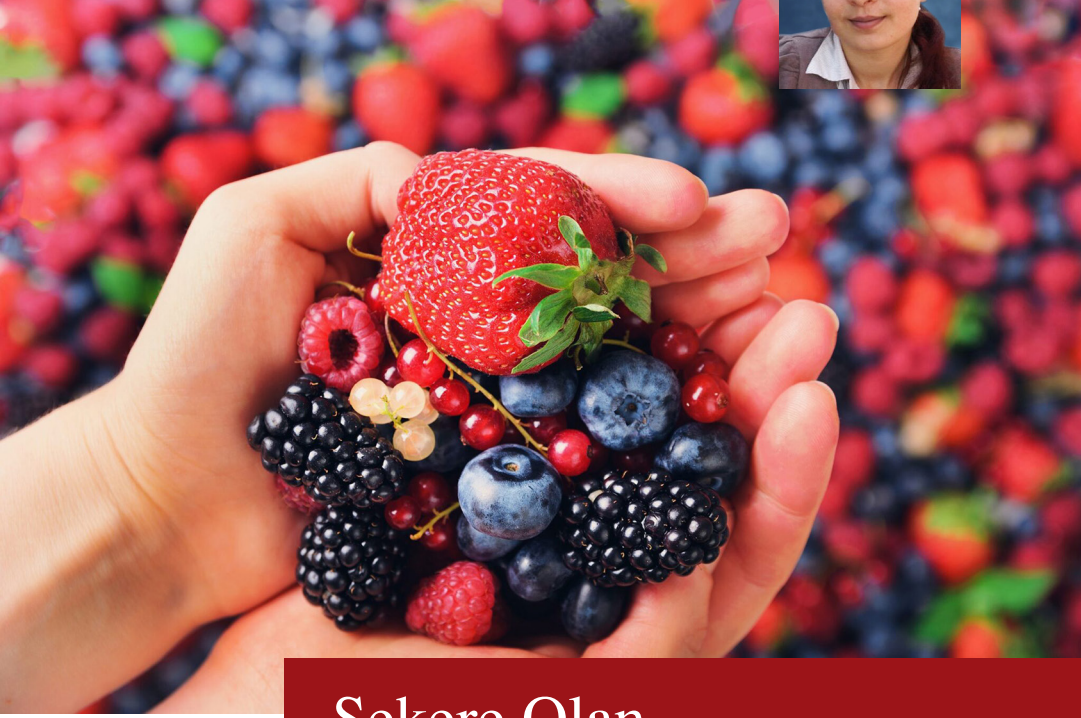
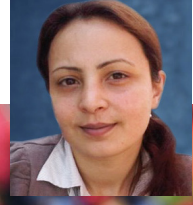
cansız varlıklardan başlayarak yukarı tırmanırdı. O “İnsan, Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcisidir.” derdi. Pisagor, ölünce ruhu semaya çıkan ve yeniden doğarken de ruhu semadan çağırılıp gelen yegâne varlığın insan olduğunu söylerdi.

Ölüm anında ruhun bedenden ayrıldığını yaşamı sırasındaki davranışları nedeni ile bir üst basamağa mı yoksa bir alta mı gideceğine karar verilen geçici bir âleme gittiğini savunurdu. Pisagor: “Her yaşam, bir öncekinin ödül ya da cezasıdır.” derdi. Ona göre Kamil İnsan yeneden bedenlenme döngüsünü kırmış insandır. Bu tür insanlar ona göre yarı tanrılarıdır.”

Pisagor’un matematik, fizik, felsefe, astronomi ve müzikte getirmek istediği yenilikleri, buluşları hazmedemeyen, çıkarlarının zedelenmesine inanan, değişim fikrine dahi tahammül edemeyen, halkı dogma ile yüzyıllardır yönlendirmiş bir takım siyasetçi ve gruplar, halkı Pisagor’a karşı ayaklandırarak, okulunu ateşe vermişler, Pisagor ve öğrencileri bu alevler arasında ölmüşlerdir. Sonu tarihte birçok benzerinde görüldüğü gibi çağın çok ilerisinde insanlık için uğraş veren yetkin insanlarınkiyle aynı olmuştur. Pisagor, enstitüsü ve yüzlerce Pisagoryen ne yazık ki yakılarak acı içerisinde can vermiştir...

“*Tekâmül hayatın yasasıdır. Sayı, evrenin yasasıdır. Birlik ise Tanrı’nın yasasıdır.*” **Pisagor •**

berkyukselbd@gmail.com

Şekere Olan Düşkünlüğümüzün Evrimsel Kökenleri

Şekerin tatlılığı, yaşamda bize keyif veren şeylerden biridir. Şekere öylesine düşkünüz ki, gıda üreticileri hemen her şeye şeker ilave ederek biz tüketicileri ürünlerine çekmeye çalışıyorlar. Yoğurt, ketçap, meyveli atıştırmalıklar, kahvaltılık gevrekler ve hatta granola barlar gibi sözde sağlıklı yiyecekler, şeker içeren ürünlerden

sadece bazıları.

Küçük çocuklar, şekerin besin piramidinin en uç noktasındaki çok küçük bir kısma ait olduğunu daha anaokulunda öğrenirler. Yetişkinlerse şekerin istenmeyen kilolar konusundaki rolünü medyadan sıkça duyarlar. Güçlü bir tutku duymamıza karşın, mantığımızın reddetmemizi söylediği bu durumdan

daha öte bir tutarsızlık hayal etmek güçtür. İnsanlar nasıl böylesi bir ikilemde buldular kendilerini?

Tat algısının evrimini inceleyen bir antropolog olarak, türümüzün evrimsel tarihini anlamanın, tatlıya hayır demenin neden bu kadar zor olduğuna dair önemli ipuçları sağlayabileceğine inanıyorum.

Kadim atalarımızın yaşadığı en temel zorluk, yeterince yiyecek bulabilmektir. Çocukları büyütme, barınak ve yeterli yiyecek bulmak gibi tüm günlük yaşamsal faaliyetler enerji ve kalori gerektiriyordu. Kalori alımı konusunda daha becerikli olan yetişkinler, tüm bu günlük görevlerde daha başarılı olma eğilimi gösterdiler. Daha uzun süre hayatta kaldılar ve daha uzun yaşayan çocukları oldu. Evrimsel bir ifadeyle, iyi bir “uyum başarısı” gösterdiler.

Bu başarılarına katkıda bulunan en önemli etken, yiyecek aramada ne denli iyi olduklarıydı. Şekeri, yani tatlı yiyecekleri bulabilmek çok önemliydi. Çünkü tatlılık, mükemmel bir kalori kaynağı olan şekerlerin varlığı anlamına gelir. Ve böylece toplayıcı atalarımız tatlılığı algılayarak özellikle bitkiler gibi potansiyel yiyeceklerde şeker olup olmadığını ve ne kadar olduğunu tespit edebildiler.

Bu beceri de, yiyecekleri toplayıp, işleyip sonra yemeleri gibi uzun bir çaba gerektirmeksizin, hızlıca tatma ile yiyeceğin kalori içeriğini değerlendirebilmelerini sağladı. Tatlılığı tespit edebilme becerisi,

ilk insanların daha az çabayla bol miktarda kalori alabilmelerini olanaklı kıldı. Rastgele bir arayış yerine, çabalarını belirli bir hedefe yönlterek evrimsel başarılarını geliştirebildiler.

Şekerlerin tespit edilmesinin ne denli yaşamsal öneme sahip olduğunun kanıtı, biyolojimizin en temelinde, genlerimizde bulunabilir. Tatlıyı algılama becerimiz rastlantısal değildir; vücudumuzun genetik şablonuna kazanmıştır.

Şekerlerin tespit edilmesinin ne denli yaşamsal öneme sahip olduğunun kanıtı, biyolojimizin en temelinde, genlerimizde bulunabilir.

Peki bu duyu nasıl işler? Tatlının algılanması, dil yüzeyinin hemen altında yer alan hücre kümeleri olan tat tomurcuklarında başlar. Tat tomurcukları içindeki farklı hücre alt türlerinin her biri belirli bir tada duyarlıdır: ekşi, tuzlu, umami, acı veya tatlı. Bu alt hücre türleri, yiyecekleri ağızımıza attığımızda bu gıdaların kimyasal yapısını algılayan tat niteliklerine karşılık gelen reseptör proteinleri üretir. Tatlıyı

algılayan hücreler, şekerleri tespit eden TAS1R2/3 adlı bir reseptör proteini üretir. Ve tatlı algısı gerçekleştirildiğinde beyne, işlemesi için bir sinyal gönderilir. Bu sinyal, yediğimiz yiyecekteki tatlılığı nasıl algıladığımızla ilgilidir.

Genler, vücudumuzdaki tüm proteinlerin nasıl üretilceğini kodlarlar. Şekeri saptayan reseptör protein TAS1R2/3, insan genomunun 1. kromozomundaki bir çift gen tarafından kodlanır. Bu genler, TAS1R2 ile TAS1R3 olarak adlandırılır.

Diğer türlerle yapılan karşılaştırmalar, insanlarda tatlı algısının nedensel derinlere kazınmış olduğunu ortaya koymaktadır. TAS1R2 ve TAS1R3 genleri, yalnızca insanlarda değil, diğer omurgalıların çoğunda da vardır. Maymunlar, sığırlar, kemirgenler, köpekler, yarasalar, kertenkeleler, pandalar ve balıklar, bu genleri taşıyan pek çok hayvan türünden bazılarıdır.

Genetik uzmanları, önemli işlevleri olan genlerin doğal seçimle bozulmadan tutulduğunu, yaşamsal bir görevi olmayan genlerin ise türler geliştikçe zayıflama ve bazen

tamamen yok olma eğiliminde olduğunu uzun zamandır biliyorlar. Bilim insanları bunun, evrimsel genetiğin “kullan ya da kaybet” teorisi olarak düşünüyorlar. Pek çok türdeki TAS1R1 ve TAS2R2 genlerinin varlığı, tatlı yiyeceklerin çağlar boyu sağladığı avantajları kanıtlar bir nitelik taşıyor.

“Kullan ya da kaybet” teorisi ayrıca, beslenmelerinde şekerle erişemeyen hayvan türlerinin tatlıyı algılama becerilerini kaybettiklerine ilişkin olağanüstü keşfi de açıklıyor. Örneğin, çok az miktarda şeker alabilen bir etoburda, TAS1R2’nin yalnızca parçalanmış kalıntılara rastlanır.

Vücudumuzdaki duyu sistemleri, ışık, sıcaklık, koku gibi çevreye ilişkin sayısız şeyi algılar. Fakat hiçbir şeye, tatlılığa duyduğumuz tutku denli bağlı değiliz.

Bir diğer örnek ise, bir diğer tat olan acılıktır. Yiyeceklerdeki cazip maddeleri algılayan tatlı reseptörlerinin aksine, acı reseptörleri istenmeyen maddeleri, yani

Vücudumuzdaki duyu sistemleri, ışık, sıcaklık, koku gibi çevreye ilişkin sayısız şeyi algılar. Fakat hiçbir şeye, tatlılığa duyduğumuz tutku denli bağlı değiliz.

toksinleri algılar. Tatlı algısı size yemeye devam etmenizi söylerken, acı tat ise sizi o yiyeceği tükürmeye yönlendirir. Bu evrimsel açıdan da mantıklıdır.

Şeker tüketimini azaltmaya karar veren herkes, onu bulmaya ve tüketmeye dayalı milyonlarca yıllık evrimsel mirasımızın baskısıyla karşı karşıya kalır.

Yani diliniz tatları algımlarken, nasıl tepki vermeniz gerektiğine beyniniz karar verir. Belirli bir algıya verilen tepkiler nesiller boyunca sürekli olarak fayda sağlıyorsa, doğal seçim onları sabitler ve bu tepkiler bir içgüdü haline gelir. Acı tat buna iyi bir örnektir. Yeni doğan bebeklere acıdan hoşlanmamalarının öğretilmesine gereksinim yoktur çünkü içgüdüsel olarak reddederler. Şekerler içinse tam tersi geçerlidir. Yapılan tüm deneylerde aynı sonuca ulaşılmıştır: İnsanlar doğdukları andan itibaren şekerle ilgi duyarlar. Bu tepkiler daha sonraki öğrenmelerle şekillenebilir, ancak insan davranışının merkezinde kalırlar.

Şeker tüketimini azaltmaya karar veren herkes, onu bulmaya ve tüketmeye dayalı milyonlarca yıllık evrimsel mirasımızın baskısıyla karşı karşıya kalır. Modern günümüz

dünyasında insanlar artık tüketilebilecek miktarın çok daha üzerinde miktarlarda üretilen tatlı yiyecekler ve rafine şeker üretiminin bulunduğu bir ortamda yaşıyor. Evrimleşmiş

şeker tüketme dürtüsü, şekerle mevcut erişim ve insan vücudunun buna tepkileri arasında yıkıcı bir uyumsuzluk var. Bir diğer ifadeyle, kendi bağımlılığınızın kurbanıyız.

Tatlılığa olan düşkünlük öylesine amansızdır ve üstesinden gelinmesi zor bir tutkudur ki, nikotin bağımlılığına benzer

bir bağımlılık olarak adlandırılmıştır. Ben durumun bundan çok daha kötü olduğuna inanıyorum. Fizyolojik açıdan bakarsak, nikotin vücudumuz tarafından istenmeyen bir yabancıdır. İnsanlar nikotine karşı istek duyuyorlar çünkü beyni aldatıyor.

Fakat şekerle yönelik duyulan istek ise yaşamsal var olma avantajları sağladığı için çağlar boyu nesilden nesle aktarılmış ve genlerimize işlemiştir. Dolayısıyla denilebilir ki, şeker aslında bizi kandırmıyor; tam da doğal seçim tarafından programlandığımız gibi yanıt veriyoruz. •

sabriyeasirbd@gmail.com

Çeviri kaynağı yazı: "A taste for sweet – an anthropologist explains the evolutionary origins of why you're programmed to love sugar", Prof. Stephen Wooding, theconversation.com, 5 Ocak 2022

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

Toplum Sanatla Yükselir

“Güzel sanatlar, insan topluluklarının yüksek niteliğini belirlemede çok büyük önem taşır. Bu yüksek değer, yüksek incelelik, beceri, ince yetenek ve işte bunların hepsini yapabilmek, sanatkârlığın birleşmiş ifadesidir. Bu sorun üzerinde bizim

*“İnsanı sadece bilim ve sanat yüceltebilir.”
Beethoven*

de çocuklarımızın da esaslı olarak durmanız gerekir.

Güzel sanatların her dalı için Kamutay’ın göstereceği ilgi ve emek, milletin insanca ve uygar yaşamı ve çağışkanlık veriminin artması

için çok etkilidir.”

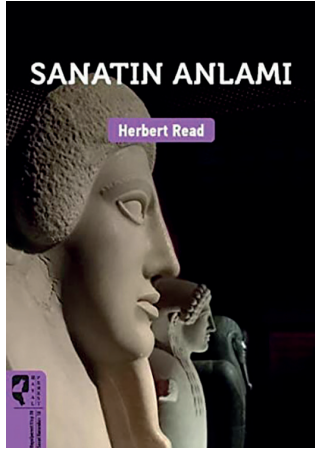
Atatürk »

İngiliz sanat tarihçisi Herbert Read, Sanatın Anlamı adlı eserinde şöyle demektedir:

“Diyebilirim ki sanatın ödevi bir duyguyu başkalarına da onu aynen yaşayabilmeleri için geçirmek değildir. Bu sadece en basit sanat şekillerinde program müziği, melodram, duygulu roman, v. s. de- görüldür. Sanatın esas ödevi duyguyu ifade edip anlayışı geçirmektir... Sanatçıya duyduğumuz saygı kendi meziyetlerini duygu sorunlarımızı halletmek için kullanılan bir kimseye duyduğumuz saygıdır...”

1954 yılında İstanbul’da toplanan Milletlerarası Sanat Kritikleri Kongresi’ne katılarak “Sanat Yoluyla Öğretim” üzerine ilgi çekici bir konferans veren H. Read, toplu ve özlü bilgiler veren “Sanatın Anlamı” eserini 1931’de yayımlamış ve sanat üzerine çok sayıda eser yazmıştır.

Toplumsal yaşam süreci içinde yaratılan ve bir topluma niteliklerini veren maddi ve manevi değerler bütünü kültür olarak tanımlanmakta. Yüzlerce tanımı yapılan kültürün, anlatılması için sözcükler, yazılar,

Herbert Read:
“Sanatın esas ödevi duyguyu ifade edip anlayışı geçirmektir...”

halka sunar. Toplamı yüceltir.

Sanat, “Bir duygunun, bir düşün-
 scenin, bir tasarımın, bir olayın ya-
 da güzelliğin beceri ve düş gücüyle
 anlatımına dayanan yaratıcı insan
 etkinliği” olarak ifade edilmektedir.
 Sanat, plastik ve görsel sanatlarla
 birlikte edebiyat ve musikî sanat-
 larını da içine almaktadır. Sanatı
 estetik ve tüm yönleriyle ele alan
 disipline “sanat felsefesi” denmek-
 tedir. Sanatın özünü, ne ve nasıl
 bir etkinlik olduğunu açıklayan
 filozoflar farklı kuramlar ortaya
 koymuştur.

Platon’a göre, “Sanatçı,

kitaplar yetersiz kal-
 maktadır. Ucu açık,
 sonsuz, insanlıkla
 özdeş, tarihsel de-
 rinlikleri ve genişliği
 olan kültür, insan-
 lık tarihinin temel
 taşıdır.

Her insan kendi
 kültürünün ürünü-
 dür. Bu niteliklerle
 insanlık içinde yerini
 alır. Kültürün ana
 kaynağı olan sanat,
 bireyin ve toplumun
 kimliği, kişiliği,
 benliği ve değerler
 bütünü oluşturan
 temel unsur olarak,
 demokraside öne
 çıkmakta, öncelik
 kazanmaktadır. Sa-
 natçı sahnede, sanat-
 kâr atölyede üretir,

nesneleri taklit eder, gerçek olan idealardır. Sanat ideaların bir kopyasıdır.”

Aristoteles’e göre, “Sanatçı, gerçeklikte var olanı taklit eder, bu yolla doğada var olan uyum ve düzen sanat eserine de yansıtılmış olur.”

Estetik değerlere yönelik iki farklı görüş ortaya çıkmaktadır.

Öznelci görüş: estetik değerler ve güzel yargısı sanatsal ürüne yönelen kişiye göre değişiklik gösterir.

Nesnelci görüş: sanatsal güzellik, sanat eserinin güzelliğidir...

“Sanat Tarihi” kitabının yazarı Zahir Güvemli, “...*Sanat tarihi, sanat alanında sonu gelmemiş bir denemeler devrinin hikâyesidir.*” demekte.

Sanatın evrenselliği ile toplumun konuk severliği, tarihi özellikleri ve doğal güzellikleri bütünleştikçe, sevgiler, dostluklar sonsuzlaşır. Ünlü bilge Demokritos şöyle demekte:

“*İnsanın mutluluğu ya da mutsuzluğu kazandığı altın ya da eşyayla bağlantılı değildir. Mutluluk ya da üzüntü kişinin ruhundadır.*”

Bilge bir kişi her yerde evindeymiş gibi hisseder. Evrenin tümü onurlu bir ruhun evidir. Kentlerin tarihi ve doğal zenginlikleri yanında dünyaca önemli kültürel etkinliklere ev sahipliği yapması tanınmalarına

ve imajlarına büyük katkılar sağlamaktadır. Sanatçılar, ülkelerinin kültür elçileridir.

Özgün bir sanat eseri olan Nutuk ile tarihe imza atan, güzel konuşması ile ünlü Atatürk, “*Edebiyat öğretimi sayesinde, Türk çocuğu, yüksek Türk ülkesine ulaşabilecektir.*” demiş ve “*Musikisiz devrim olmaz, musiki yüksek gelişimin ifadesidir.*” diyerek bu alanda eğitime öncelik ve önem vererek konservatuarlar açmış, yurt dışına öğrenci göndermiştir. Türkiye’yi sanat alanında öz benliğine kavuşturmaya çalışan, musiki, tiyatro ve opera alanında sanatçılar yetiştirilmesi için okullar açan ve yabancı konuklarına bu alandaki gelişmeleri gururla gösteren Atatürk, sanatın toplumsal ve evrensel etkilerine inanmıştır.

Çok sesli Türk Sanat Müziği alanında yurt dışında eğitim alan ünlü bestecilerimiz her zaman gurur kaynağımız olmuştur:

Cemil Reşit Rey, Fert Alnar, Ulvi Cemal Erkin, Ahmet Adnan Saygun, Necil Kazım Akses, Bülent Tarcan, Ekrem Zeki Üngör, Sabahattin Kalender, Kemal İlerici, Bülent Arel, Nevid Kodallı, İlhan Usmanbaş, İlhan Baran, Cengiz Tanç ve onları takip eden genç

Zahir Güvemli:
“...*Sanat tarihi, sanat alanında sonu gelmemiş bir denemeler devrinin hikâyesidir.*”

yetenekler izlemiştir... Suna Kan, İdil Biret, Fazıl Say, Gülsin Onay, Gürer Aykal ve yüzlerce sanat elçimiz ülkemizin yurt dışında yüz akı olmaları ve gururla görevlerini yerine getirmektedirler.

Yasak koymak, yaratıcı ruha, yeteneğe ve toplumsal duyarlılığa en büyük zararı verir. Büyük bilgilerin dediği gibi:

“İlim ve sanat takdir edilmediği yerden göç eder.” İbn-i Sina (980-1037)

“Fikirler ve devrimler sanatla yayılır.” Atatürk

“Sanatçı duygularını sadece ifade etmekle kalmayıp onları karşı-sındakine de geçirmek zorundadır.” Tolstoy

Bilimde ve sanatta geri kalmışlık, toplumlar için en büyük tehdittir. Kin, nefret, şiddet bu geri kalmışlıkta artar.

“Hiç kimse sanatçı ile toplum arasındaki derin bağı inkâr edemez. Sanatçı topluma dayanır-tonunu hızını, şiddetini üyesi bulunduğu toplumdan alır.” Herbert Read

“Bütün sanatlarda musikî haline gelme istağî vardır.” Schopenhauer

Bilimde ve sanatta geri kalmışlık, toplumlar için en büyük tehdittir. Kin, nefret, şiddet bu geri kalmışlıkta artar. Bu durum, insanı ve toplumu estetikten, nezaketten,

nefasetten uzaklaştırır, yeniliklere kapalı hale getirir.

Devletin görevi, halktan alıp, özgün yapısını koruyarak geliştirmek ve halka vermek şeklinde olmalıdır. Devletin kültür ve sanat politikaları, halkın estetik duygu ve düşüncelerini geliştirme yönünde olmalıdır. Sanatı tabana yaymak ve halkı sanatla bütünleştirmek esastır.

Sanat, toplumsal dostluk, kardeşlik ve barışın mayasıdır. Sanat eğitimi alan ve sanatla bütünleşen toplumlarda kin, nefret, şiddet, azgınlık, savaş gibi duygular yok olur. Her şey insan ve doğa için üretim ve yaratma felsefesi benimsenir. İnsan düşüncesi özgür oldukça, sanat akımları değişik yollardan ve değişik felsefelerden yararlanarak hep gelişecektir. “Sanat sanat içindir”, “sanat halk içindir”, “toplumcu sanat”, “bireysel sanat”, “soyut-somut sanat” gibi görüşler hep olacaktır. Toplumsal yetenek ve enerjinin kaynağı sanattır.

Düşünce özgür oldukça, sorumluluğuna ve yaratma gücüne kavuşacaktır. Akıl özgür ortamda kendi benliğini bulacak, özgüvenle yeni ufuklara yelken açacak ve yeni eserler yaratmak üzere insanın, eline, diline, gönlüne, gözüne ve yüreğine hız kazandıracaktır. Dünyanın en büyük ve sonsuz kaynağı olan insan enerjisini ve bilgisini yaratıcılığa teşvik etmek esas alınca kalmış bir ülke ve gelişmiş bir çağdaş toplum yolu açılmış olacaktır. •

yahyaaksoybd@gmail.com

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Bir Roman Yazmak

Erken yaşlardan itibaren yazmaya başlamış olsam da roman ve öykülerimin telif karşılığı basılıp, kitapevlerinde satılması iki binli yılların başına denk gelir. O günlerden başlayarak bugüne kadar altı romanım ve çok sayıda öyküm yayımlandı. Çeşitli öykü antolojilerinde yer aldım, dergilerde yazılarım çıktı, televizyon söyleşilerine ve pek çok kitap fuarına katıldım. »

“Yazmaya nasıl başlayabilirim? Aslında başlıyorum ama devamını getiremiyorum. Bu eksikliğini nasıl yenebilirim?”

Bu süreç boyunca beni en fazla mutlu eden gelişme; kitaplarımı seven ve her yeni kitabımı okuyup eleştiren bir okur kitlemin oluşmuş olmasıdır. Katıldığım imza günleri ve panellerde bu değerli okurlarımla tanıştım, yüz yüze görüşemediklerimle sosyal medya ve kitap tanıtım paylaşımlarıyla iletişim kurdum.

Bu soruyla çok fazla karşılaştığım için bugünkü yazımı yazmaya istekli edebiyatseverlere faydalı olacağımı umduğum bir yanıt olacak şekilde hazırladım:

Öncelikle şunu belirtmek isterim: Roman ya da öykü yazabilmek için iyi bir okur olmak gerekir. Yani

edebi metinler oluşturabilmek en başta sizin ne denli iyi bir okuyucu olduğunuzla doğrudan bağlantılıdır. Çok okuyan ve okuduklarını sindiren insanlar zamanla zihinlerinde kendi yazın tarzlarını geliştirmeye ve hangi yazarların üsluplarını daha çok sevdiklerini belirlemeye başlarlar. Bütün bunlardan sonra bilgisayar karşısına oturup

içinizden gelen ilk cümleyi yazdığınızı varsayalım. Eğer gerçekten uzun bir metin, örneğin bir roman yazmak istiyorsanız o güne kadar okuduklarınızın şekillendirdiği edebi zihniniz o an devreye girer ve diğer cümleler peşi sıra gelerek sayfaları doldurmaya başlarsınız. Bir süre sonra bir de bakmışsınız ki, sayfalar dolusu yazmışsınız. Yazacak konu güçlüğü

Katıldığım imza günleri ve panellerde bu değerli okurlarımla tanıştım, yüz yüze görüşemediklerimle sosyal medya ve kitap tanıtım paylaşımlarıyla iletişim kurdum.

Bu sayede bir şeyler yazmak isteyen genç arkadaşların en önemli ortak sorusunun ne olduğunu da öğrenme fırsatını buldum. Tüm bu iletişimlerde yazmaya hevesli gençler hep aynı soruyu soruyordu:

“Yazmaya nasıl başlayabilirim? Aslında başlıyorum ama devamını getiremiyorum. Bu eksikliğimi nasıl yenebilirim?”

çeken arkadaşlar için en önemli önerim, kendilerinden yola çıkmalarıdır. Bir yazarın en iyi bildiği konu elbette ki o güne kadar başından geçmiş olan hüznü, komik, heyecanlı olayların anıları ve çocukluğundan bu yana yaşamına girerek onda iz bırakmış olan kişilerdir. Özetle yaşadığımız olaylar yazacağınız metnin konusunu, o güne kadar kişisel olarak tanımış olduğunuz insanlara o metnin kahramanlarını oluşturuyorsa yazmanız çok daha kolaylaşır.

Bu öneriyi ilk iki romanımda kendim de uyguladım. 2002 yılı başında yayımlanan ilk romanımın konusu, altmışlı yılları içine alan çocukluğumun birbirinden güzel anılarıydı. Doğal olarak kitabımın kahramanları da gerçek hayattan alınmış ve özellikle de o dönemde beni fazlaca etkilemiş kişilerdi. Açıkçası o günlerin olaylarını yine o günleri yaşayan gerçek kişilerin gözünden anlatmıştım. Romanın konusu altmışlı yılların başında, doğup, büyüdüğüm şirin Boğaziçi semtinde geçiyordu. O yıllarda Müslüman, Hristiyan ve Yahudi gibi farklı dinlere mensup komşularımızla dostluk ve huzur içinde yaşıyorduk. İyi günde, kötü günde, düğünlerde, cenazelerde, varlıkta ve yoklukta hep birlikteydik. Hâlâ özlemle anımsadığım o güzel günlerin unutulup gitmesine gönlüm razı değildi. İşte ilk romanımı bu güdülenmeyle yazmaya başladım. Yayımlandığında

beklediğim üzerinde bir ilgiyle karşılandı. Meğerse İstanbul'un altmışlı yıllardaki havası ve suyu kirlenmemiş, komşuluk ilişkilerinin mükemmel olduğu günlerini ne çok özleyen varmış. Özellikle tanıdığı olduğunuz anıları ve yaşamınıza giren ilginç kişileri içine alan bir yazıya başlarsanız bir de bakmışsınız ki satırlar paragraflara, sayfalara dönüşmüş ve uzun bir roman yazmışsınız.

Ülkemiz tarihinde yaşanmış ve yaşanmakta olan önemli toplumsal olaylar da yazılmaya ve okunmaya değer roman konuları oluştururlar.

Çünkü kaleme aldığımız aslında sizin yaşamanızdır.

Ülkemiz tarihinde yaşanmış ve yaşanmakta olan önemli toplumsal olaylar da yazılmaya ve okunmaya değer roman konuları oluştururlar. Edebiyatseverlerin büyük çoğunluğunun tarihimize damga vurmuş olayları, belirli dönemlere ait coşkuları, beklentileri, sevinçleri, düş kırıklıklarını ve çekilen acıları iyi bir kurgu ve ince duygularla örülmüş olarak yazıldığı kitapları severek okuduklarını gözlemliyordum. İkinci romanıma bu gözlemimin telkiniyle başladım. Altmışlı yılların sonuna doğru gerek Avrupa'da gerekse ülkemizde

gündeme damga vuran gergin politik ortam o dönemin bir yeni yetmesi olarak beni fazlasıyla etkilemişti. Fransa’da başlayan 68 kuşağı öğrenci olayları hızla yayılıp o sıralar bizden yalnızca bir kaç yaş büyük gençleri de etkilemeye başlamış ve ne yazık ki daha fazla özgürlük, hak talebi ve düzeni protesto etmek amacıyla başlayan bu gösteriler kısa bir süre sonra çeşitli kıskırtmalarla yolundan sapmıştı. Tüm bunlar yaşanmasını hiç istemediğimiz acı sonuçlar doğurdu ve protestolar pek çok gencin canına mal olarak bitti. Son derece hazin olayların meydana geldiği bir dönemdi. Bu ülkenin genç bir ferdi olarak ben de olayları radyo ve gazetelerden takip ediyor, evvelce hiç yaşamadığım türden bir gündemin içinde ciddi bir kafa karışıklığı yaşıyordum. Bir yanda bu eylemlere katılanların yüksek öğrenim gençliğine mensup oluşu öte yanda o gençlerin bazılarının işi terör boyutuna getirmeleri ve ardından gelen trajik olaylar... Ülkemiz çok sancılı bir dönemden geçiyor, hemen herkes ama en çok da gençler büyük zararlar görüyor, benim gibi yeni yetmelerse nedenlerini tam olarak anlayamadığımız bu olaylar karşısında yanıtını hâlâ bulamadığımız sorulara yanıt aramakla uğraşıyorduk. Bu sancılı sürecin ve o sürece damgasını vuran gerçek kişilerin yıllar sonra kaleme alacağım ikinci romanımın ana teması ve

kahramanları olacağını o zamanlar bilemezdim.

2003 yılında yayımlanan ikinci romanımda heyecan, tedirginlik ve acılarla örülmüş o dönemi anlattım. Aslında kendi yaşadıklarımın yola çıkarak, o günlerin bende yarattığı duyguları ve etkilerini yazmıştım. Yazmasam tüm bunlar içimde kalacaktı. Yazdım ve rahatladım, en azından geriye belge ve ibret niteliğinde bir roman kaldı. Yalnızca roman yazımda değil, öykü denemelerinde de öncelikle kendinizden yola çıkmanızın sizin için her şeyi epeyce kolaylaştıracağını söylemem gerek.

Romana nazaran kısa ve vurucu bir kurguya sahip olması gereken öykü denemelerinizde çocukluktan bu yana başınızdaki geçen, sizde etki bırakan ve geleceğe kalmasını istediğiniz olayları ve kişileri anımsayarak yazıya otursanız, kelimeler, cümleler, paragraflar ve sayfalar peş peşe gelecek ve ortaya sevilerek okunacak edebi bir eser çıkacaktır. Bu vesileyle, yazımın başındaki önemli uyarımı bir kez daha vurgulamak istiyorum:

İyi bir yazar olabilmek için önce iyi bir okuyucu olmalı, Türk ve dünya edebiyatının öne çıkan eserlerini okuyup kıyaslamalarını yapmanız gerekir.

Hepinize iyi okumalar... •

“Başarılı bir kitap, içinde olan şeyden oluşmaz, dışında bıraktığı şeyden oluşur.” - Mark Twain

Hazırlayan: Op. Dr. Murat Molu

1	5			8	2			6
2	7	8	5	6			1	
		6	1		7	8		2
	1	4				5	8	
		3		5				
	6		8		3	1	9	
	2		6		5	9		
9	4	5		3				6
	8		2	1	9	4	3	

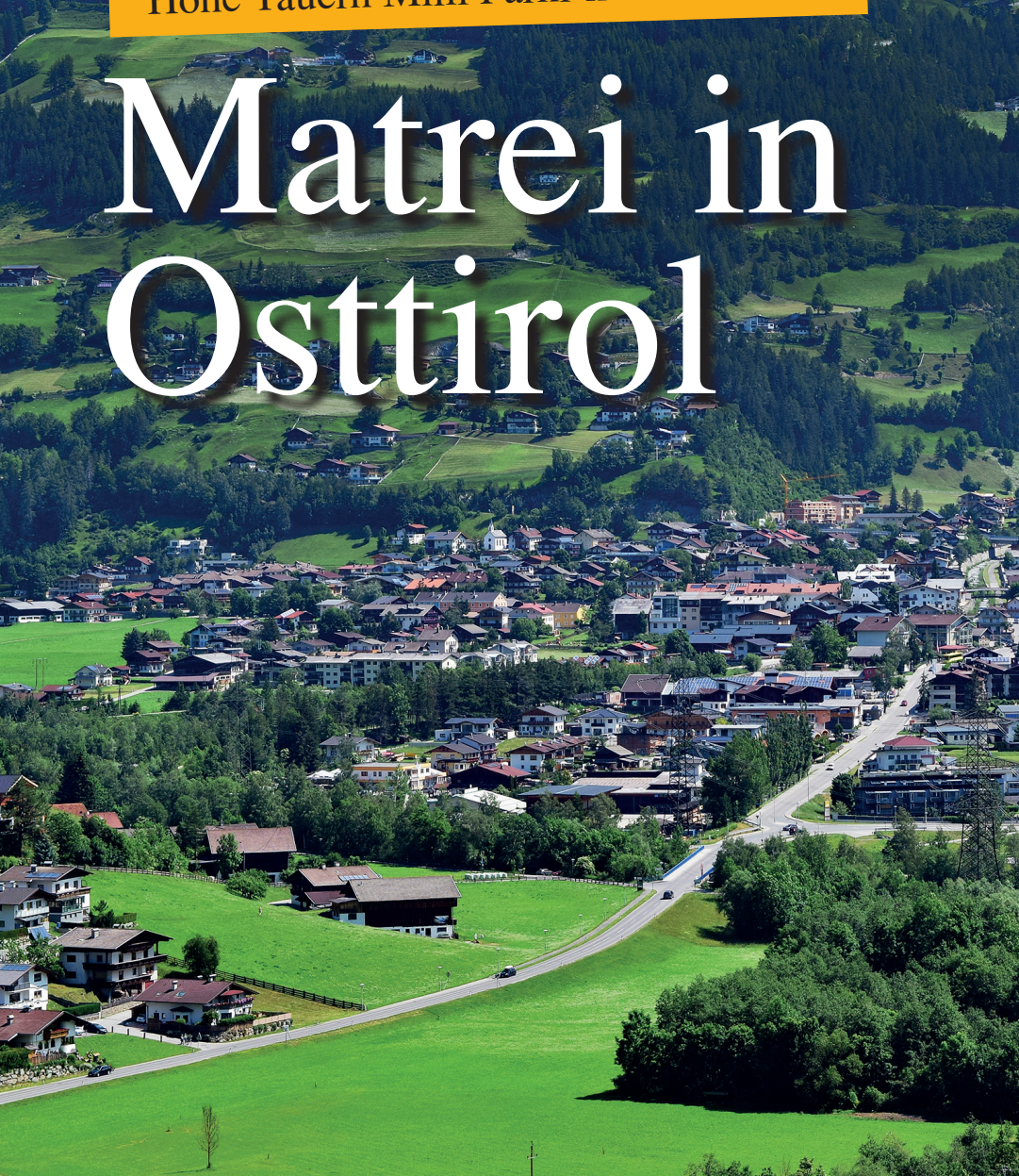
Sudoku Yapamayanlar İçin

4		7	2		1			8
		6						
	1			7		6		
5				9	3		6	
	6	9					8	5
		4						2
	7		6		4	2		
		3						7
6	4				9			

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Hohe Tauern Milli Parkı'nın kalbindeki

Matrei in Osttirol

Gezdikçe Gördükçe İzlen Şen Toker

Avusturya'nın Hohe Tauern Milli Parkı'ndaki dağlar milyonlarca yıl önce sıvı magmadan kalıplanmış. Ateşten sonra gelen buzul çağı onları biçimlendirmiş. Dağların arasında, önceleri V şeklinde olan vadiler zamanla U şeklini alarak genişlemiş. Buzlar eridikçe

Orta Asya, Arktik bölgesi ve Güney Avrupa'dan gelen hayvanlar ve bitkiler bölgede eşsiz bir doğal ortam oluşturmuş. Günümüzde neredeyse yüzde onu hala buzullarla kaplı olan Hohe Tauern Milli Parkı, 1.800 kilometrekarelik bir alana yayılıyor. »

Krimmler Şelalesi

Aralarında Avrupa'nın en yüksek şelalesi olan Krimmler'in de bulunduğu irili, ufaklı yüzlerce şelale ulusal parkın çeşitli yerlerinde dağlardan vadilere akıyor. Güneşli bir Mayıs günü, Felbertauernstrasse denilen yol beni dağlar, minik şelaleler

ve vadiler arasından, sonra uzun bir tünelden geçirek Matri in Osttirol kasabasına getiriyor. Milli parkın kalbindeki kasaba, Tirol eyaletinin Doğu Tirol bölgesinde olduğu için adı "Doğu Tirol'deki Matri" anlamını taşıyor. Merkezi denizden 975 metre yükseklik-

te olan Matri, Tauern vadisini ve Isel vadisinin bir bölümünü içeriyor. Avusturya'nın en yüksek dağı Grossglockner (3.798 m) ve kuzeydeki Grossvenediger (3.674 m) dahil olmak üzere çoğu üç bin metreden yüksek görkemli dağ zirveleri

Isel Nehri

kasabayı çevreliyor.

Yaklaşık beş bin kişinin yaşadığı Matrei'yi gezmeye belediye binasının olduğu küçük meydana başlıyorum. Bu binadaki turizm ofisinden bölge

ile ilgili bilgi ve broşür alabiliyorsunuz. Meydanın arkasındaki ahşap köprüden geçerek Bretterwandbach deresinin kenarında bir bankta oturuyorum. Çağıl çağıl akan derenin iki yanına yüksek duvarlar yapılmış. Derenin üzerindeki beton köprülerin, araç ve yayaların geçtiği iki tara-

fına sel riski olduğunda kapatılmak üzere raylı demir kapılar yerleştirilmiş. Kasabanın kilisesine yürüyüp, çiçeklerle süslü mezarlığın olduğu bahçeden karşıdaki dağlara bakıyorum. Bulutlar parça parça dağların üzerine serpiştirilmiş, ahşap evler yemyeşil yamaçlara özenle yerleştirilmiş gibi.

Kasabanın diğer tarafına doğru yürüdüğümde kayalık bir tepenin üzerinden Matrei'ye bakan Weissenstein Şatosu'nu görüyorum. Kasabanın etrafı çayır, ormanlar,

Kilise mezarlığı

Weissenstein Şatosu

kayalıklar ve zirvelerinde karlarla kaplı, irili ufaklı dağlarla, tepelerle sarılmış. Matrei'nin merkezi oldukça sessiz ve sakin olsa da, içinde bulunduğu Hohe Tauern Milli Parkı, yılın değişik mevsimlerinde ziyaretçilere pek çok aktivite seçeneği sunuyor. Otel, apart otel, pansiyon, çiftlik evleri veya dağ kulübelerinde konaklayarak çeşitli spor ve yürüyüşler yapıyor, bölgenin kültürünü deneyimleyebilirsiniz. Kayak, snowboard, kros kayağı, kızak, buz pateni, curling, kar ayakkabılı yürüyüş turları, atlı kızak gezileri,

Matrei Goldried teleferiği

rafting, kaya ve buzul tırmanma, vadi ve dağ yürüyüşleri, bisiklet turları, binicilik, tenis gibi aktiviteler yapabiliyorsunuz. Matrei Goldried teleferiği sizi hızla yüksek zirvelere ulaştırıyor. Gschlössstal vadisi, Grossenediger çevresindeki heybetli buzulların manzarasını sunuyor. Deferegen vadisinin sonunda, 2.009 metre yükseklikteki Jagdhausalm'da bulunan ve 13. yüzyıldan beri varlığını sürdüren eski dağ hanları sizi geçmişe götürüyor. "Tibet'te Yedi Yıl" filminin bazı sahneleri

Dağ hanları

ağaç yetişmediği için ahşap kullanılmadan neredeyse tamamen eski taşlardan yapılmış hanların bulunduğu bu bölgede çekilmiş.

Eğer zamanınız az ise, ya da parkı kapalı bir mekanda tanımayı tercih ederseniz Matrei Milli Park Evi'ndeki "Tauern Manzara-ları - Harika Anlar" adlı etki-leşimli sergiyi gezebilirsiniz. Yılın belirli dönemlerinde açık olan sergi, 360° video-

larla sizi Jagdhausalm, Umbal Şe-laleleri, buzullar ve Grossglockner dağının zirvesine götürüyor. Buzullar, yüksek dağ vadileri, ormanlar, bataklıklar, nehirler, göller ve çay-ırlarıyla biyoçeşitlilik açısından çok zengin olan parkta hem doğanın hem de kültürel geleneklerin korun-masına özen gösteriliyor. Bölgedeki çiftçiler doğal yöntemlerle tarım ve hayvancılık yapıyor. Orta Avru-pa'nın en büyük doğa koruma alanı olan park, eşsiz flora ve faunası ile öne çıkıyor. Avusturya'daki tüm

bitki türle-rinin üçte biri ve ara-larında dağ keçisi, kar-tal ve ak-babaların da olduğu yaklaşık on bin tür hayvan burada

yaşıyor.

Matrei'deki ikinci günümde Virgen vadisinde dolaşıyorum. Bölgenin önemli tarihi kiliseleri olan 12. yüzyılda yapılmış St.Nicholas Kilisesi ve freskleriyle dikkat çeken

Maria Schnee kilisesi bu vadideki köylerde bulunuyor. Vadinin sonundaki Umbal Şelaleleri ise bir buzul nehrine yakından bakma olanağı veriyor. Vadinin içinde akan Isel nehri kıyısındaki yolu izleyerek Hinterbichl adlı köyde kısa bir yürüyüş yapıyorum. Nehir köyün girişindeki köprüünün altından büyük bir coşkuyla akıyor.

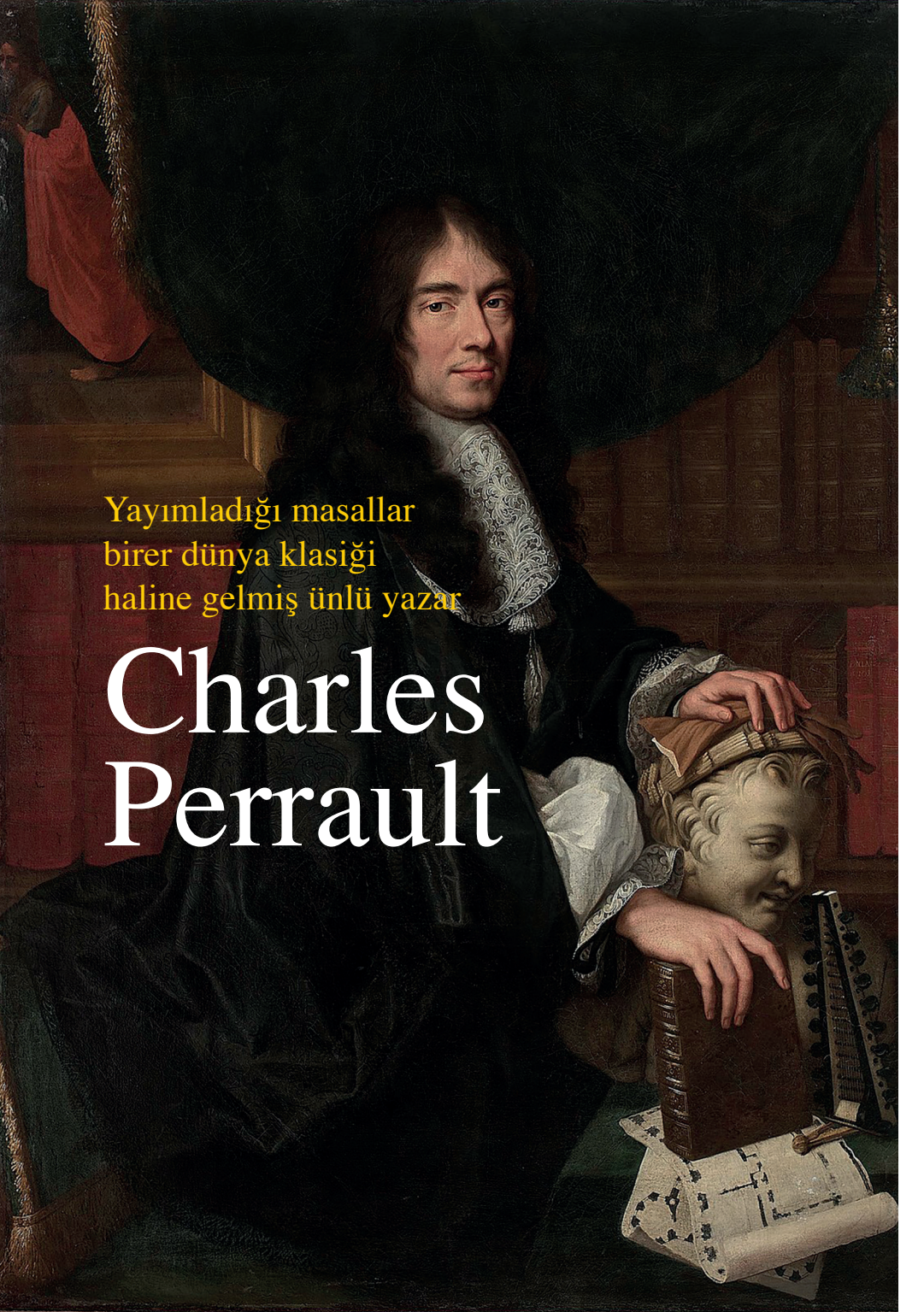
Bölgeye özgü taşlardan yapılmış küçük kilisenin yanındaki bayıra inekler otuluyor. Nehrin diğer tarafındaki ahşap evin arkasındaki çayıra koyunlar ve kuzular var. Nehir kıyısındaki tahta bir değirmenin yakınındaki patikadan çayırlara doğru yürüyorum. Kıvrılarak yukarı doğru çıkan patikadan ilerledikçe köy ve nehir aşağıda kalıp küçülüyor. Patikanın iki yanında, çeşitli renklerde kır çiçekleri ve yabani çiçekler var. Kimi patikanın kenarından, kimi çayırdaki otların, kimi de kayalıkların arasından çıkmış.

Bazılarını ilk kez gördüğüm, birbirinden güzel çiçeklerin arasında mavimsi, turuncu, sarı ve beyaz kelebekler uçuyor. Yukarıdaki çiftlik evlerine bakıp özellikle kış aylarında burada yaşamının kolay olmadığını düşünüyorum. Birkaç yıl önce çok kar yağdığına Matrei'ye gelen yollar ve tünel kapanmış. Bölgeye bir hafta boyunca elektrik verilememiş, okullar tatil olmuş, insanlar evlerinde odun yakarak ısınmak zorunda kalmış. Gelişmiş teknolojiler kullanılıp, dağları delip tüneller yapsak, zirvelere teleferiklerle çıksak, kendimizi doğanın hakimi zannetssek de insan yaşamına doğa yön veriyor. Acaba onu ne kadar gözlemliyoruz ve değerini biliyoruz? Alman yazar Goethe 'Doğa her yaprağında en derin yazılar olan biricik kitaptır.' demiş. Belki o kitabı okumaya başlarsak, insanın doğanın hakimi değil, yalnızca bir parçası olduğunu daha iyi anlayabiliriz. •

izlensentokerbd@gmail.com

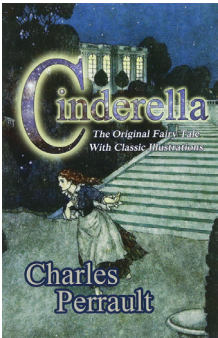
Yayımladığı masallar
birek dñnya klasiği
haline gelmiş ùnlñ yazar

Charles Perrault

Charles Perrault, 14. Louis Fransa'sının en büyük aydınlarından biriydi.

Yetmişine doğru, dış dünyanın karmaşasından uzak, küçük bir köyde son yıllarını geçiriyordu. Paris'in eğlence dünyasından nasılsa uzaklaşıp ziyaretine giden birkaç arkadaşından, Perrault'un bunamak üzere bulunduğu söylentisi yayıldı. Louvre Müzesi'nin restorasyonuna yardım eden, Fransız Akademisi'nde kralı temsil eden bu şair ruhlu bilginin son yıllarını böyle çaresizlik içinde yaşaması, onu tanıyan-tanımayan herkes için büyük bir üzüntü olmuştu.

Birgün, Perrault çalışma odasında yazılılarıyla uğraşırken kapı vuruldu. Duyduklarından endişelenen

eski bir dostu Paris'ten Perrault'yu görmek için gelmişti. Parisli dostu, bütün dedikoduların gerçek olduğunu hayretle gördü. Zavallı Perrault, köylülerden dinlediği bir sürü saçma sapan masalları anlaşılabilir bir dille kaleme alıyordu.

Gördüklerinden çok etkilenen dostu, Paris'e dönünce Perrault'nun anısına yakışır görkemli bir anıt dikmeye karar verdi. Tüm iyi niyetine karşın, Parisli dostunun bu dileği hayata geçirilemedi. Fakat Perrault, kendi adına yapılmak istenen anıtı, yine kendisi gerçekleştirecekti. Zamanında "saçma" denerek damgalanan yazıları, onun adını anıtlatacak ve ölümsüzlük arasında yazdıracaktı. Günümüzde, Perrault'un köylülerden derlediği halk masalları, çocuk hikayeleri dünyanın her köşesinde okunmaktadır.

Parisli dostu tarafından

ziyaret edildiği gün Perrault, "Cinderella'yı, "Mavi Sakal", "Çizmeli Kedi" yi çoktan bitirmiş ve

bir yeni öyküsüne başlamıştı.

Perrault, bugün dünyanın bütün dillerinde aynı canlılıkla yaşıyor. •

• Coronet, Amerika / Bütün Dünya

GÜNEŞ KURSUNUN LOGO İLE SINAVI

Çorum'da güneş kursu
logosunu kullanan kurumlar

138

Yazan: ALİ TEKİN ÇAM

Logo: Bir kurumu, bir ürünü, ya da bir hizmeti özel olarak tanımlayan/temsil eden ve de kurumsal kimliğin en önemli parçası, bütünün ifadesini bulduğu bir simgedir. İşlevsel amacı; benzerlerinden ayrışmak/farklı olmak ihtiyacıyla oluşturulan; yazı, çizgi ve semboller bütünüdür.

Konumuzun öznesi güneş kursundan bahsederken ise, logo ile ilgili yapılan bu tanımlı

Çorum ili sınırları içinde bulunan Hitit antik kenti Hattuşaş

görmezden gelmemiz gerekiyor.

Çünkü güneş kursunun logo olarak; onlarca kurum, ürün ve hizmette kullanıldığı bilinen bir gerçek. Yine biliyoruz ki; güneş kursu gibi tek bir sembolün bu kadar çok temsil görevi üstlenmesinin de dünyada başka bir örneği yoktur. Varsa da ben bilmiyorum.

Güneş Kursu; Alacahöyük'te Atatürk'ün emriyle 1935 yılında başlayan kazılarla açığa çıkarılmıştır. Bu eser genellikle Hitit uygarlığına ait olarak kabul edilir. Ama aslında, Hititlerden önce Anadolu'da yaşayan ve adı bilinen en eski Anadolu kavmi olan

Hattilere aittir. Yanlış bir yorumla Hitit olarak anılmaktadır...

Güneş Kursları, Hititlerin Anadolu'ya gelmelerinden yaklaşık 300 sene önce yapılmış ve kullanılmıştır. Hatti Kavmi ise Anadolu'da Türkçe'nin de içinde bulunduğu Azyanik dili konuşan en eski kavimdir. Güneş Kursu Alacahöyük'te Hatti beylelerinden birinin mezarında bulunmuş ve buna Alacahöyük dışında hiç bir yerde de rastlanmamıştır. Bulgular gösteriyor ki Hatti kralları öldüğü zaman bunun gibi 4-5 sembolle birlikte gömülmekteydiler.

Güneş Kursları tunçtan yapılmış olup günümüzden yaklaşık 4250

Ankara Üniversitesi Logosu

sene önce dini merasimlerde ya da diğer merasimlerde standart olarak kullanılıyordu. Bunların sopaların ucuna takılarak çalınan müzik aletleri (Sallamalı İdyofon) olduğu sanılmaktadır. Aynen Mehter Takımı'nın standartları gibi bir işlevi vardı. Bu objelerin üzerine takılmış bulunan zil gibi parçalar sallandığında bir ritm verecek şekilde dua ve ayinlerin temposunu belirlemede kullanıldığı düşünülmüyor.

Güneş Kursu'nu oluşturan yuvarlak dünyayı ya da güneşi temsil ediyor. Altta, iki adet boynuzla benzer çıkıntı var ama boynuz değil. Ne

olduğu kesin olarak henüz bilinmiyor. Üzerinde yer alan çıkıntılar ise doğanın çoğalmasını, üremeyi temsil ediyor. Kuşlar da aynı şekilde yine doğanın çoğalmasını, doğadaki hürriyeti anlatıyor. Bunun Güneş Kursu olduğu, benzer bir eserin güneş şeklinde ve ışınları yayarak biçimde ele geçmesiyle anlaşıldı ve dolayısıyla bunların hepsine Güneş Kursu dendi.

Alacahöyük'ten

çıkan birbirinden farklı güneş kursları arasında en şanslısı (belki de ilk tercih edilen olması sebebiyle) ve en yaygını halen Ankara Üniversitesi'nin logosu olarak kullanılmaktadır.

Serüven 1935 yılında Alacahöyük'te yapılan kazılarda bu kursların ortaya çıkarılmasıyla başlıyor ve aynı yıl kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, bildiğimiz kursu kendine sembol olarak benimliyor.

1946 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Ankara Üniversitesi'ne dönüşüyor ve aynı logo daha bir orijinaline benzer şekilde bu okulda kullanılmaya başlıyor.

1972 yılında TÜRSAB - Türkiye Seyahat Acentaları Birliği de bu kursu kendisine logo olarak seçer.

1973 yılında Ankara Belediye Başkanlığı üstlenen Vedat Dalokay; logonun üzerindeki kuş figürleri yerine elele tutuşmuş ve halkı temsil eden insan figürleri yerleştirilmiş halini Belediyenin logosu olarak kullanmaya başladı.

Belediye Başkanı Murat Karayalçın'ın 1989 yılında başlayan döneminde ise Sadık Karamustafa'nın tasarımı güneş kursunun yeni bir yorumu kullanılır.

Tekel idaresinin pek

çok sigara ürününde bu kurs yer alırdı. Kibrit kutularına basıldı.

Sonuç olarak; Güneş Kursu öylesine sevilip ve benimsendi ki ortaya çıkışından günümüze kadar (birkaç örneğine yer verebildiğimiz) çok sayıda; kurum, hizmet ve ticari üründe logo görevini üstlendi. Bu durum; başta Çorum Valiliği ve Belediyesi olmak üzere, bir çok resmi ve sivil kurum tarafından sahiplen-

me konusunda süregelen tartışmalara neden oldu. "Güneş Kursu; Çorum sınırları içinde çıkmıştır. Kullanmak da en çok bizim hakkımızdır." gibi bir anlayışla değerlendirilen bu kurs; bugün Çorum'a ait neredeyse tüm resmi / özel kurum ve kuruluşların logosu olarak görev yapmaktadır.

Bu kursa ilgi gösterenler sadece; Ankara ve Çorum'la, ilişkili olanlar değildi, 1960'ların başında Eskişehir'de bisküvi üretimine başlayan Eti ile Gaziantep'li Baklavacı Güllüoğlu da bu logoyu kullanmayı tercih eden kurumlar oldu.

(Eti ile Hitit aynıdır. Türkçeye, Fransızca Hétéen kelimesinden geçtiği için, Cumhuriyetin ilk yıllarında

TÜRSAB Logosu (üstte)
Ankara Belediye Başkanı
Vedat Dalokay dönemindeki
Ankara logosu (ortada)
ve Ankara'nın Murat
Karayalçın dönemindeki
Belediye logosu

Güneş Kursu heykeli / Ankara Sıhhiye Meydanı

Hititler bu Fransızca telaffuzlarıyla Eti adıyla anılmıştır.)

Kısacası görevi; temsil ettiği farklılığa hizmet etmek olan logo kavramı, konu Güneş Kursu olunca, insanımızda Anadolu çağrışımlarını uyandırdığı için olsa gerek, farklılığı bir kenara bırakarak daha bir kavrayıcı, kapsayıcı ve bütünleştirici bir misyona bürünmüştür.

Tabii Alacahöyük'ten çıkarılan diğer güneş kurslarının bir kısmı da tamamen işlevsiz kalmadılar: Ortasında üç geyik olan Güneş

yer almış ve de başka köklü firmaların logoluğunu üstlenmiştir.

Yine aynı zamanda Alacahöyük'ten çıkan Altın "İkiz İdol" sembolüne; 1983

yılında Topkapı Sarayı'nda gerçekleştirilen "Avrupa Konseyi Anadolu Medeniyetleri Sergisi'nin tüm görsellerini ve düzenini hazırlayan usta tasarımcı Mesut Manioğlu tarafından bu sergiyi temsil görevi yüklendi. Aynı sembol "İstanbul Ekslibris

Derneği'nin logosu olarak halen işlev görmektedir. •

Anadolu Medeniyetleri sergisi logosu İkiz İdol

"Tarihi yapan akıl, mantık, muhakeme değil; belki bunlardan ziyade hissiyattır."

Mustafa Kemal Atatürk

Şiirin

DORUKLARINDA

Sait Faik Abasıyanık

Şairliğinin yanı sıra öykü, roman yazarı Sait Faik 1906 yılında Adapazarı'nda doğmuş. Asıl adı Mehmet Sait, ama yazar olarak Mehmet'i atıp babasının adını eklemiş Sait'in sonuna. Soyadı kanunu çıkınca ada Abasıyanık soyadını almış.

Yazan: SABRİ KEMAL

İlk öğrenimini yabancı dilde eğitim verdiği için Gâvur Mektebi denilen Rehber-i Terakki adlı özel okulda, orta ve lise öğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nden sonra Bursa Lisesinde tamamlamış. Ekonomi öğrenimi için gittiği İsviçre'den kısa süre sonra ayrılıp Fransa'nın Grenoble kentine geçip Grenoble Üniversitesi'ne de devam etmiş.

Kimselere göstermediği şiirlerini çocukken yazmış. Gençlik yıllarında Faruk Nafiz Çamlıbel ve Necip Fazıl Kısakürek etkisinde hece vezni ile yazdığı şiirlerinden sonra ilk şiiri Hamal, 1932 yılında yayımlanmış Mektep dergisinde. Uzun süre şiir yazmaya ara veren Sait Faik, 1936 yılında yazdığı bir makalede, gençlik döneminde yazdığı şiirleri

reddedercesine, Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç gibi hece vezniyle şiir yazan şairleri eleştirip 1939 yılında başlamış yeniden şiir yazıp yayımlamaya.

1944 yılında Söyleyemiyorum isimli eseri İşte dergisinde çıkana kadar çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmış şiirleri.

Edebiyatımızda öykü ve romanları ile öne çıkan, Şimdi Sevişme Vakti adlı şiiri kitabı 1953 yılında yayımlanan; aynı yıl Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Mark Twain Cemiyeti tarafından çağdaş edebiyata yaptığı katkılardan ötürü onur üyesi olarak kabul edilen Sait Faik Abasıyanık 1954 yılında yaşama veda etti.

O ve Ben

*Sana koşuyorum bir vapurun
içinde*

*Ölmek, delirmek için.
Yaşamak; bütünü adetlerden uzak
Yaşamak....*

*Hayır değil, değil sıcak
Dudakların hatırası;
Değil saçlarının kokusu
Hiçbiri değil.*

*Dünyada büyük fırtınaların kop-
tuğu böyle günlerde*

*Ben onsuz edemem.
Eli elimin içinde olmalı,
Gözlerine bakmalıyım,
Sesini işitmeliyim.
Beraber yemek yemeliyiz
Ara sıra gülmeliyiz.
Yapamam onsuz edemem.*

*Bana su, bana ekmek, bana
zehir;*

*Bana tad, bana uyku
Gibi gelen çirkin kızım.
Sensiz edemem.*

Şimdi Sevişme Vakti

*Çıplak heykeller yapmalıyım,
Çırılçıplak heykeller
Nefis rüyalarınız için
Ey önünden geçen ak sakallı
kasketli,*

*Yurtık mıntanından adaleleri
gözükən*

Dilenci

Sana önce

Şiirlerin tadını

Aşkların tadını

Kitaplardan tattırmalıyım

*Resimlerden duyurmalıyım.
resimlerden...*

*Şu oğlan çocuğuna bak
Fırça sallıyor
Kokmuş manifaturacının
ayağına*

*Dört yüzbin teklifinden
On kuruş verecek*

Seni satmam çocuğum

Dört yüzbin teklife,

Ne güzel kaşların var

Ne güzel bileklerin

Hele ne ellerin var, ne ellerin.

Söylemeliyim,

Yok
Yok... meydanlarda
bağırmalyım.
Bu küçük
Güllerin buram buram tüttüğü
Anadolu şehri kahvesinde
Kiraz mevsiminin
Sevişme vakti olduğunu.

Resimler seyrettirmeli, şiirler
okutturmalıyım
Baygınlık getiren şiirler
Kiraz mevsimi, kiraz
Küfelerle dolu pazar.
Zambaklar geçiriyor bir kadın.
Bir kadın bir bakraç yoğurt
götürüyor

Sallıyor boyacı çocuğu fırçasını
Belediye kahvesinde hâlâ o eski,
o yalancı

O biçimsiz bizans şarkısı.

Sana nasıl bulsam, nasıl bilsem,
Nasıl etsem nasıl yapsam da
Meydanlarda bağırsam
Sokak başlarında sazımı çalsam
Anlatsam şu kiraz mevsiminin
Para kazanmak mevsimi değil
Sevişme vakti olduğunu...

Bir kere duyursam hele
güzelliğini, tadını,
Sonra oturup hüüngür hüüngür
ağlasam

Boş geçirdiğim, bağırmadığım
sustuğum günlere
Mezarımda bu güzel, uzun kaşlı
boyacı çocuğunun
Oğlu bir şiir okusa
Karacaoğlan'dan
Orhan Veli'den
Yunus'tan, Yunus'tan...

Kırmızı Yeşil
Kıyısına tuz ileten rüzgarı
balıkların yüzdüğünü duyuram
Dinlerim yosunların
konuştuğunu
midyelerin ağladığını.
Aşkın bir kanadı vardır
kırmızıdır
delinir
kan akar.
Bir kanadı var
zehir yeşili...

Ceylan-ı Bahri

Neremden geliyor bu sevinç?
Sana baktıkça çocuğum:
Maviliklerin, badem ağaçla-
rının, metriük havuzların kurbağa
seslerinin

Güzelliğinin

İskele çımacısının altın
yüreğini...

Gelecek bir sabah vakti,
güneşten;

- Derin elemelere rüzgar-
Bastonunda kış armutları asılı
Küpeştesinde ekmek ayvaları,
Kirli yelkenine fırtınalar sarılı
Kavunlarında sulh ve sükun
Halatlarında mesut sahillerle
Bir ceylan-ı bahri

Bir Zamanlar

Bazı akşam üsteleri, oturur
Hikayeler yazardım, deli gibi!
Ben hikaye yazarken
Kafamdaki insanlar
Balığa çıkarlardı.
Kadınlar, kahve cezvelerini

ıstıtan,

Mavi ışıklı ispirto lambalarını yakarlardı.

Marikula Doğur

İstemem eski rüyalarındaki kadın resimlerini:

Tombul ve beyaz.

Bana bir taze dişin, yazın kumsalda kızarmış

Tüylü altın bacağıın yeter

Ve tren yollarında tüten

öğlelerin...

Kışın şarap içtiğimiz kahvelerdeki

Boyalı kadınlar rüyası... bitsin.

Ne su başlarında tavus tüyleri gibi çeşitli böceklerin hasreti

Ne çayır içinde güllüşen çocukların yırtık mintanları

Sen: Taze dişlerinde hıyar kokusu...

Ağzında olgun domateslerin çekirdeği,

Karpuz ve erik.

Doldursun bütün bu sahili Marikula

Çıplak dizlerinde ağları ördüğün zaman

Birdenbire sancılanarak yapacağın çocuklar:

Vapurlara seslenecekler

Marikula:

- Hey, kaptan dur!

Her dokuz ay on günde ikizlerini

Sandallar boş bekliyor.

Balık yalnız tutulmuyor

Marikula;

Bacakları çevik çocuklarım sendedir!

Doğur Marikula doğur!

Söz Açınca

Fırtınaları ayağınıza Meltemleri saçınıza yollayacağım.

Yakamozlar turmanacak göğsünüze

Martılara söyleyeceğim gelsinler.

Sivriada'nın boz tavşanları

Kulağınıza fısıldayacak.

Sandsız balıkçılar da gelecek.

Ay ışığını

Martının sırtından alıp

Akşam üstlerini

Kordela balığından

Karabataklardan karanlığı

Ben alıp getirsem...

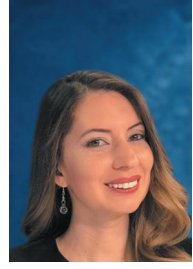
Nisan yağmurları yağmış Levent'e

Onlar tanıklık etsinler olmazsa.

Nisan ya...

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Dünyanın En Uzun Cam Köprüsü Açıldı

Dünyanın en uzun cam köprüsü "Beyaz Ejder" Vietnam'da açıldı. Yerden 150 metre yükseklikteki köprü'nün uzunluğu 632 metre. Köprü'nün kalınlığı ise 40 milimetre. Aynı anda 450 kişiyi taşıyabilecek

sağlamıkta inşa edilen köprü'nün açılışı için özel bir tören düzenlendi.

Guinness Rekorlar Kitabı'na giren

"Beyaz Ejder"den önce en uzun köprü rekoru Çin'in Guangdong eyaletindeki 526 metre uzunluğundaki köprüye aitti.

2 Afrika'nın Sahel Bölgesinde

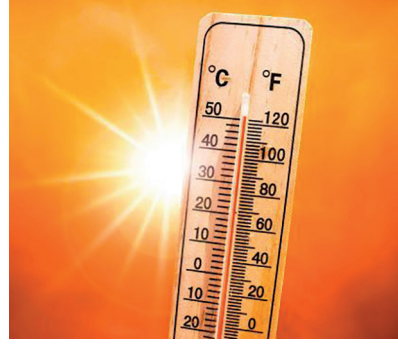
Gıda Güvenliği Riski

"Afrika'nın Sahel bölgesindeki ülkelerde gıda güvenliği sorunu yaşanabilir." Açıklama Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon

önümüzdeki yıllarda canımızı almasından korkuyoruz" dedi. Ülkede, normalde Mayıs ayının son haftasından itibaren yaz sıcaklığı başlıyor, ancak bu yıl ilk kez kavurucu sıcak Mart ayında hissedildi. Yetkililer gittikçe artan hava sıcaklığının Ağustos'a kadar de-

Ofisi Sözcüsü Jens Laerke'den geldi. Laerke, gerekli tedbirler alınmazsa, gıda güvensizliğinin 3 ay içinde 18 milyon kişiyi etkileyebileceği uyarısında bulundu. Laerke, 1,8 milyon çocuğun dengesiz beslendiğini belirterek "5 yaş altındaki 7,7 milyon çocuğun sağlık sorunu yaşama riski olduğunu söyledi. Bu noktaya gelmesinde şiddet, güvensizlik, fakirlik ve yükselen gıda fiyatlarının etken olduğunu değerlendiren Laerke, Sahel için başlatılan yardım çağrılarının sonucu, ihtiyacın sadece yüzde 12'sinin karşılanabildiğine dikkat çekti.

vam edeceğini bildirdi. Sıcaklığın bu kadar erken artmasının ise endişe verici olduğu belirtildi.

3 Pakistan'da Hava Sıcaklığı 51 Dereceye Çıktı

Dünya nüfusunun 5'te 1'inin yaşadığı Hindistan ve Pakistan'da hava sıcaklığı rekor seviyeye ulaştı. İki ülkenin pek çok bölgesinde termometreler 45 dereceyi gösterdi. Pakistan'ın Jacobabad kentinde ise sıcaklık 51 dereceye çıktı. Halk, "Sıcaklık dayanılmaz hale geldi,

4 Atmosferde Yeni Reaktif Kimyasal Madde Bulundu

Dünya atmosferinde yeni aşırı reaktif bir madde bulundu. Danimarkalı bilim insanları, Dünya'nın atmosferinde buldukları maddenin insan sağlığına ve küresel iklim tehdit oluşturabileceğini açıkladı. Araştırmacılar kalp ve solunum hastalıkları başta olmak üzere çeşitli sağlık problemleri konusunda

uyardı. Maddenin küresel ısınmada etkisi olacağına da dikkat çekildi. Peroksitlerin atmosferdeki varlığı biliniyor, trioksitlerin de atmosferde olduğu tahmin ediliyordu. Ancak, bu durum şimdiye kadar kesin olarak kanıtlanamamıştı.

5 Birleşmiş Milletler'den Çevre Kirliliği Uyarısı

Çevre kirliliği ülkelerin ana gündemi olmaya devam ediyor. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, 38 ülkeyi inceleyerek bir rapor yayımladı. Raporda, dünyanın plastik kirlilikten ciddi şekilde zarar gördüğü, plastik kullanımının 2060 yılına kadar yaklaşık 3 kat artacağı belirtildi. Birleşmiş Milletler ise okyanuslardaki plastik çöplerin 2050 yılına kadar balıklardan fazla

olacağı uyarısı yaptı. 1950'lerden bu yana, yaklaşık 8,3 milyar ton plastik üretildiği ve bunun yüzde 60'ından fazlasının çöplüklere atıldığı, yakıldığı, nehir ve okyanuslara bırakıldığı vurgulandı. Plastik kullanımının önümüzdeki yıllarda Kuzey Amerika, Avrupa ve Doğu Asya'da 2 katına çıkacağı tahmin ediliyor. Kenya kıyılarındaki plastik atıklar da çevre için büyük tehdit oluşturuyor.

6 Kuraklık Nedeniyle Çim Sulamak Yasaklandı

Amerika Birleşik Devletleri kuraklıkla mücadeleye devam ediyor. Bilim insanları; Kaliforniya'nın batısını vuran 20 yıllık bir mega kuraklığın parçası olan

kuraklıkta 3'üncü yılın yaşandığını açıkladı. Bu yıl Ocak-Mart ayları, Kaliforniya'nın son yüzyılda yaşadığı en ciddi kuraklık olarak

kayıtlara geçti. Kaliforniya'da ticari, endüstriyel ve kurumsal mülklerde "işlevsiz" çimlerin sulanması için içme suyunun kullanılması yasaklandı. Karar, evlerin bahçeleri, spor salonları, insanların toplandığı çimenlik alanlar ve ağaçların sağlıklı kalması için yapılan sulamalarda geçerli değil.

7 Dünyanın En Tehlikeli Kentleri

İngiltere merkezli risk analiz firması, nüfusu 1 milyon üzerinde olan 579 kent merkezini terör, sivil kayıpları, gasp gibi olaylara göre sıralayan "Şehirlerin Risk ve Güvenlik Endeksi" raporunu açıkladı. Raporda, en riskli 100 kentten 62'sinin olduğu Latin Amerika, dünyanın suç merkezi olarak tanımlandı. Bölgede risk profilini belirleyen faktörlerin, bölgenin uyuşturucu ticaretindeki rolü ve çeteler olduğu belirtildi. Afganistan'ın başkenti Kabil ve Somali'nin başkenti Mogadişu,

dünyanın en tehlikeli kentleri listesinin ilk sırasında. Zira, her iki başkentte de sivil kayıplarının yaşandığı terör saldırılarının önüne geçilemiyor. Kolombiya'dan Medellin ile Bogota, El Salvador'un başkenti San Salvador, çete savaşılarının sıklıkla yaşandığı Meksika'dan Chihuahua ve Brezilya'nın Rio de Janeiro kenti de tehlikeli kentler arasında.

8 Plastik Pet Şişe Kullanımını Azaltacak Proje

Dubai, canlı yaşamına yönelik yıkıcı sonuçları olan plastik kullanımını azaltmak amacıyla yeni bir projeyi hayata geçirdi. Şehir geneline 40 yeni su dolum istasyonu yapılarak kent sakinleri ve turistler, yeniden kullanılabilen su şişelerini kullanmaya teşvik ediliyor. Dubai Sürdürülebilir Turizm Başkan Yardımcısı Yusuf Lutah projeye ilgili olarak, bir sonraki aşamada, plastik poşetlerin yasaklanması üzerine yoğunlaştıklarını söyledi ve "İki yıl içinde plastik poşetleri tamamen yasaklamayı düşünüyoruz." dedi. Kamu ve özel sektörden 500'den fazla şirket, Dubai merkezli bu kampanyaya ortak oldu ve pek çoğu kendi su çeşmesi-ne sponsorluk yapmaya başladı. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

TEMMUZ AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

1	5	9	3	8	2	7	4	6
2	7	8	5	6	4	3	1	9
4	3	6	1	9	7	8	5	2
7	1	4	9	2	6	5	8	3
8	9	3	4	5	1	6	2	7
5	6	2	8	7	3	1	9	4
3	2	1	6	4	5	9	7	8
9	4	5	7	3	8	2	6	1
6	8	7	2	1	9	4	3	5

Sudoku Yapamayanlar İçin

4	9	7	2	6	1	5	3	8
3	8	6	9	4	5	1	2	7
2	1	5	3	7	8	6	4	9
5	2	8	1	9	3	7	6	4
1	6	9	4	2	7	3	8	5
7	3	4	5	8	6	9	1	2
8	7	1	6	5	4	2	9	3
9	5	3	8	1	2	4	7	6
6	4	2	7	3	9	8	5	1

Sudokuşuz Yapamayanlar İçin

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(d) Fruktoz
- 2-(c) Trombosit
- 3-(b) Nişasta
- 4-(a) PİL
- 5-(c) Mitoz / Mayoz
- 6-(d) Elektronik devre elemanı
- 7-(b) Resital
- 8-(a) Hindistan
- 9-(b) Koro
- 10-(d) Ayla
- 11-(c) Ulusal Park
- 12-(d) Kelepir

- 1-(d) Söz meydanı
- 2-(a) Toplam ürün
- 3-(d) Çevre bilimi
- 4-(c) Belirti
- 5-(a) Yabancı para
- 6-(c) Destekleme
- 7-(c) Sınırlandırılmış
- 8-(b) Aykırılık
- 9-(d) Atak, Hücum
- 10-(b) Ruhsal gerilim
- 11-(c) Bindirim
- 12-(c) Süzgeç, süzek
- 13-(b) Rekabetçi
- 14-(c) Düzenleyici
- 15-(a) Değer düşürme

Kare Bulmaca

1	L	A	T	İ	F	D	E	M	İ	R	C	İ	R	A
2	E	T	E	N	E	K	E	S	E	R	Ş	E	V	
3	M	O	R	A	R	E	D	İ	F	R	A	N	A	
4	İ	L	A	Y	D	A	İ	S	İ	L	İ	K	T	
5	A	S	E	R	H	A	N	K	A	S	A	B	A	
6	T	A	T	A	İ	P	E	İ	K	A	K	A	R	
7	L	A	M	M	İ	S	T	E	L	R				
8	İ	R	A	M	A	K	D	E	R	E	K	E		
9	E	L	A	A	L	E	V	D	R	A	S			
10	G	A	L	E	N	İ	İ	S	A	B	E	T		
11	A	S	T	A	N	A	İ	K	R	O	M	A	J	
12	R	Y	T	V	A	N	A	A	L	K	A			
13	D	U	A	V	İ	Y	A	N	A	E	M	L		
14	E	L	G	E	Ç	İ	T	K	A	R	A	T	E	
15	N	A	N	E	E	N	D	A	K	O	T	A		
16	Y	E	L	A	E	T	O	L						
17	A	M	B	A	L	E	U	A						
18	A	A	A	L	A	K	A							
19	O	R	T	A	İ	L	A	H	İ					
20	K	S	İ	L	O	F	O	N	S					

YARININ BÜYÜKLERİ

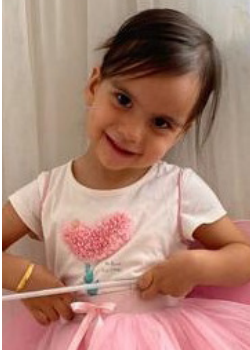
Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Mira Ortayazıcı, İstanbul

Neslihan Ülkü Gürkan, Ordu

Ela Öz, Antalya

Dilay Erel, İstanbul

Egemen Ilıkkan, Ankara

İbrahim Yağız Işık, Ankara

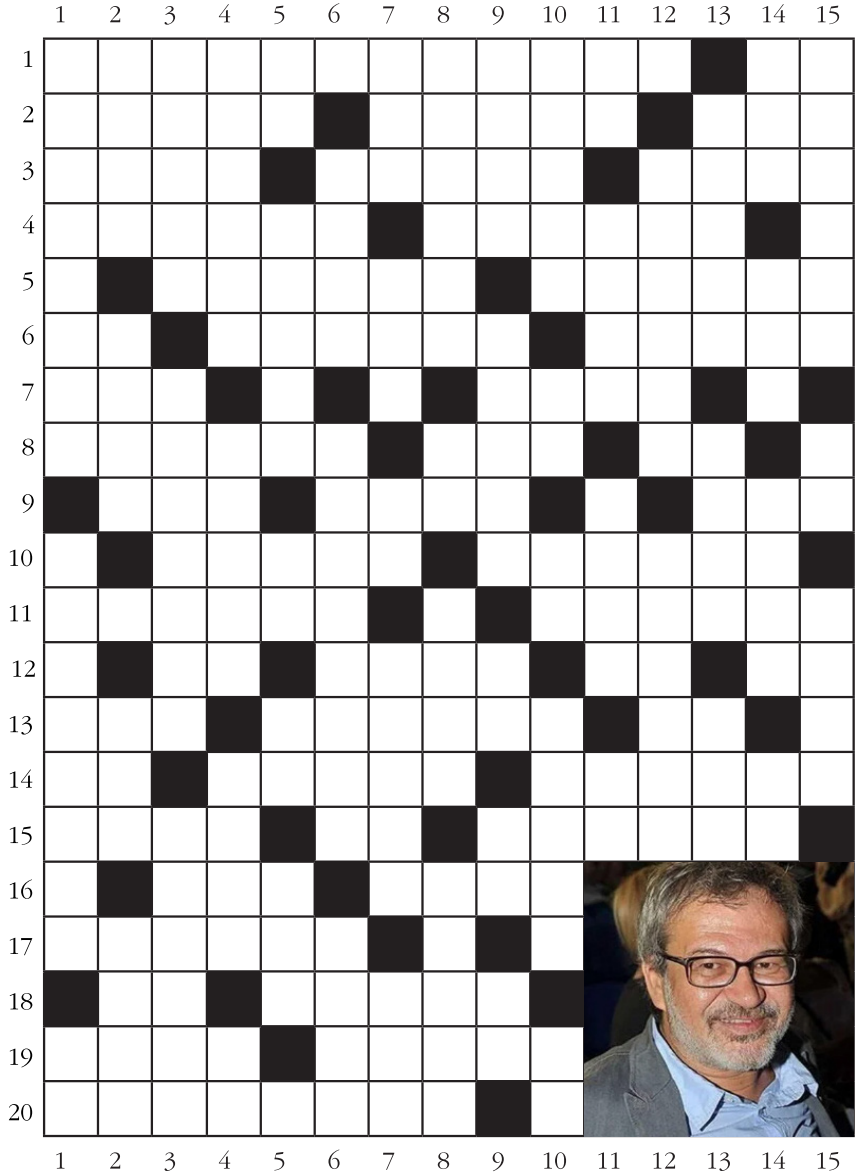
Aybars Yudar, Eskişehir

Şebnem Ada Karaca, İstanbul

Kuzey Karanfil, Alanya

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1- 'Muhlis Bey', Arap Kadri' gibi tiplerin de yaratıcısı olup geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz fotoğrafta görülen karikatür sanatçımız.-Eski Mısır'da güneş tanrısı. 2-Meyve yaprağında yumurtacıların bağlı olduğu bölüm. Hurma çiçeği.- Eğik, meyilli yer. 3-Yunanistan'ın güneyinde bir yarımada.- Şiirde uyaktan sonra tekrarlanan kelime -Güzel kadın. 4-Su perisi.- Sıcaktan vücutta meydana gelen küçük kabartılar. 5-Baş okuyucu, şarkıcı başı.-Nuri Bilge Ceylan'ın 1997 yapımı bir filmi. 6-Talyumun simgesi-Asya'da bir başkent.-Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı. 7-Mikroskop camı.- Bitki boyunca uzanan birinci damarlı doku. 8-Uzaklaşmak.-Eski dilde kapı.-İlave. 9-Bir göz rengi.- Mızrak uçlarına takılan küçük bayrak, -Habeş soylusu. 10-Aşkar.-Hedefi tutturma. 11-Asya'da bir başkent.- Metal yüzeyleri kromla kaplama işlemi. 12-İterbiyum elementinin simgesi.- Boru içindeki bir akışkanın akışını kontrol etmeye yarayan alet.-Hile.-Kiloamperin kısa yazılışı. 13-Tarıya yakarış.-Avrupa'da bir başkent.-Eski dilde ilaç. 14-Yabancı.-Yönetmen Michele Civetta'nın 2021 yapımı bir filmi.- Ayak ve yumruk vuruşları üzerine kurulu, Japon kökenli bir dövüş yöntemi. 15-Salatalarda kullanılan ıtırılı bir bitki.-Genişlik.-Yönetmen Kirk Harris'in 2022 yapımı bir filmi. 16-Meyveleri çok acı olan bir ağaç.-Pamuk kozalarının pamuğunu ve çekirdeğini birbirinden ayıran çıkırık. 17-Bir durumdan dolayı şaşırmış, bunalmış. 18-Bir haber ajansının simgesi.-İlgi. 19-'Lale .....' (Türkiye'nin ilk kadın futbol hakemi).-'..... Komediya' (Dante'nin bir yapıtı). 20-Değişik sayıda akortlu tahta veya metal çubuklardan oluşan, iki değnekle vurularak çalınan bir çalgı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1- 1869-1945 yılları arasında yaşamış olup 'Has-tayım, Yalnızım', 'Bir Kendi Gibi Zalimi Sevmiş' adlı yapıtlarından tanıdığımız bes-tekarımız.-Kök boyasıgillerden, sıcak böl-gelerde yetişen bir ağaç - İlkel bir silah. 2-Mercanların bir araya toplanması ile oluş-muş, halka biçiminde adacık.-İsviçre'de bir kanton-Muğla'nın bir ilçesi.-Kızılgezegen. 3-Bir yapının damında çevresi, üstü açık yer.-Bir ilimiz.-Bitkisel. 4-Yardım.Lütuf.- Derin ve yüksek fikir.-Sicilya adasında bir liman kenti.-Bir renk. 5-Demirin simgesi.- Doğu Makedonya bölgesinin en büyük şehri.-Hayvanlara vurulan damga.-Bir bağlaç.-Ka-rışık renkli. 6-Rahat, huzurlu; dingin.-Turgut Özakman'ın bir yapıtı.-Arap Alfabesinde bir harf. 7-Kurnaz, açığız kimse.-Konya ilin-de bir baraj.-Lityumun simgesi.-Eski dilde ayna.-Telefon sözü. 8-Suudi Arabistan'da bir kent.-İsmin hallerinden biri.'.... Hikaye-yeleri'(Yönetmen Reis Çelik'in 2004 ya-pımı bir filmi).- Guguksular familyasından, Güney Amerika'da yaşayan bir kuş türü. 9-Mısır'ın bereket tanrıçası.-Hazreti İsa'nın dininden olan.-Tarla sınırı.-Bir nota.-Bed-dua. 10-Arkadaş, dost.-Türkiye'nin plaka kodu.-Slovakya'nın plaka kodu.-Bir pamuk cinsi.-Duman lekesi. 11-Kromun simgesi.-Lak ile cilalanmış yüzey.- Kabıyla birlikte tartılan bir nesnenin kabının ağırlığı.-Bir renk. 12-Küçük kitapçık.- Fransız besteci Maurice Ravel'in tek bölümlük orkestra eseri. 13-Yiğit, cesur-Tene yumuşaklık vermek veya dış etkilere korunmak için sürülen koyu kıvamlı madde.-Donuk renkli. 14-Bir geyik türü.-Hava basıncı birimi.-Cü-retkar.-Uzaklık işareti. 15-Yönetmen James Cameron'un 2009 yapımı bir filmi.-Notada durak işareti.-Şebnem, çiy

Satranç

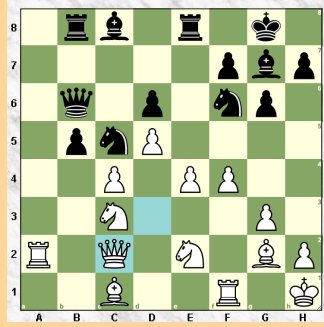
Mustafa Yıldız

EMEK TARLAR

Türkiye Emektarlar ve Kıdemli Emektarlar Turnuvası, 30 Mayıs- 6 Haziran 2022 tarihlerinde Ankara'da TSF Atatürk Satranç Merkezi salonlarında toplam 70 sporcunun katılımıyla yapıldı.

Cem Önem - Arno Garabetyan, Emektarlar 7.Tur

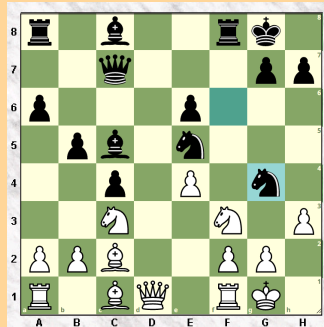
19...b4! Vezir kanadında bu piyonun tehditkâr ilerleyişi merkezi yıkıyor. **20.Aa4 Axa4** **21.Vxa4 b3** Piyon yine bir figürü tehdit ederek menzile bir adım daha yaklaştı. **22.Kd2 Fd7** **23.c5 Vxc5** **24.Va3 Axe4** **25.Fxe4 Kxe4** Siyah figürler merkezde de egemen. **26.Vxc5 dxc5** **27.Fb2 Fb5!** Beyaz terk etti. **0-1** Çünkü, **28.Fxg7 Fxe2** **29.Kxe2 Kxe2** sonrasında Siyah, oyunu sadeleştirerek kazanılmış oyun sonuna geçiyor. Siyah için başka bir sadeleştirme yolu da **27...Fxb2** **28.Kxb2 Kxe2** **29.Kxe2 Fb5** **30.Keel Fxe2** **31.Kxe2 c4** ile yine kesin kazanç oyun sonuna ulaşmak olabilirdi. Garabetyan, Emektarlar kategorisinde 5,5 puanla ve averajla birinci oldu.

Bülent Güner - Veysi Aysoy, Emektarlar, 7. Tur

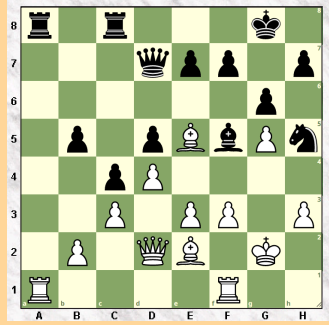
Siyah'ın çok etkili atağı, at piyonla alınmıyor. Eğer **17.hxg4 Axf3+** **18.gxf3 Vg3+** **19.Şh1 Vh3+** **20.Şg1 Kxf3** Siyah çok üstün kalırdı. Beyaz diğer atı aldı: **17.Axe5 Axf2!** **18.Ve2 Vxe5** **19.Fe3 Fe6** Beyaz'ın konumu umutsuz. **20.Kxf2?? Kxf2??** Siyah 2 hamlelik matı kaçırdı. **20...Vh2+** **21.Şf1 Vh1+** ve mat. **21.Vxf2 Vh2+** **22.Şf1 Vh1+** **23.Vg1 Vxg1** **24.Şxg1** Bir alet geride olan Siyah terk etti. **1-0**

Güner, Emektarlar kategorisinde 5,5 puanla ve averajla ikinci oldu. Onu eş puanla Muhittin Bükler ve Cem Karadağ 3. ve 4. olarak izlediler.

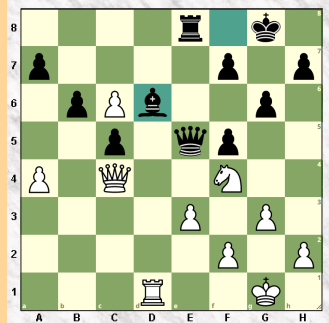
Metin Kayaman - Sedat Sabri Severcan, Kıdemli Emektarlar, 7. Tur

Beyaz, h3 piyonunu korumak amacıyla **26.Kh1** oynadı ama bu hamle Siyah'ı saldırdıran caydırmaya yetmedi. **26...Fhx3+** **27.Şf2** Zorunlu kaçış. Yoksa, **27.Kxh3 Kxa1** ve kalite kaybeder. **27...Ff5 28.f4 Fg4** Daha iyisi: **28...Kxa1 29.Kxa1 Fe4 30.Fxh5??** **Vh3 31.Fe2 Vh4+ 32.Şf1 Vh1+ 33.Şf2 Vxa1** Diğer kale de düşer. **29.Kag1 Fxe2 30.Vxe2 Vf5 31.Kxh5** Sükseli bir vuruş ama sonuçsuz! **31...gxh5 32.Vxh5 Ka2 33.Ve2 Kca8 34.g6 fxc6 35.Kg5 Vh3 36.f5 Vh4+37.Kg3 Kf8 38.Şg2 Kxf5 39.Kh3 Ve4+ 40.Şh2 Ka1 41.Vg2 Vxg2+ 42.Şxg2 Ka2** Beyaz terk etti. **0-1** Severcan, Kıdemli Emektarlar kategorisinde 6.5 puanla birinci oldu.

Halil Nejat Özmen - Mehmet Suzan, Kıdemli Emektarlar, 3. Tur

29.Kd5?! Tempolu görünen bu hamle maalesef kötüdür. **29.Va6** dikkate değer. **29...Ve7?** Bu pasif çekiliş yerine **29...Va1+ 30.Şg2 Vf6** çok daha iyiydi. **30.Kd1 Ff4 31.Vxf4 Kd8?** Kalelerin değişilmesi Siyah için iyi değil. **32.Kxd8 Vxd8 33.Ve5 Şf8??** Siyah, zaman sıkışmasında olsa gerek. Beyaz vezire h8'den davetiye çıkarıyor. **33...f6 34.Ve6+ Şf8** direnir. **34.c7! Vd7 35.c8V+** Siyah terk etti. **1-0 35...Vxc8 36.Vh8+** ve vezir düşerdi. Halil Nejat Özmen, Kıdemli Emektarlar kategorisinde 5,5 puanla ve averajla 2. oldu, onun ardından Halil Tozakı eş puanla 3. oldu.

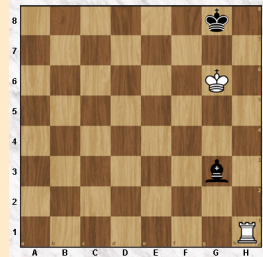

ÖĞRETİCİ BİR KONUM

FİL KARŞISINDA KALE İLE NASIL KAZANILIR?

1.Kh3 Fd6 2.Kd3 Fc7 3.Kc3 Fd6 4.Kc8 Ff8
5.Ka8 Şh8 6.Kxf8# 1-0

Breyer - Tarrasch, Berlin, 1920

Beyaz Kazanır

mustafayildizbd@gmail.com

Bize Gönderilen Kitaplardan

Fesad ve Bozukluğun Islahı İçin Seçilmiş Temenniler

Dürri Mehmed Efendi

Büyüyenay Yayınları

A lı Şey-ahülislâm yetiştiren Dür-rîzâdeler'in ilkiydi. Kalemîye sınıfına on yedi yaşında girdi. En üst rütbeye kadar yükseldi. Devletin gizli ve açık sırlarına vakıf oldu. Ağırılığının ötesinde onur kırıcı Rus yenilgisine bizzat tanıklık etti. Artan Ekmek fiyatları yüzünden İstanbul Belediye Başkanlığı'ndan alındı. Patrona Halil İsyanı çıkınca göreve çağrıldı. Savaş sırasında şahit olduklarını zihninden atamadı. Devleti ayakta tutan askeri zümre, reaya, hazine ve diğer unsurların bir an önce düzeltilmediği takdirde bunun müzmin hastalık haline geleceğinden ve tedavi fırsatının kaçacağından

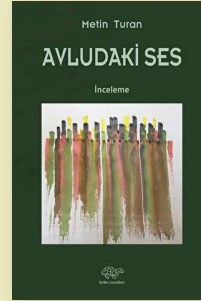
endişelendiğinden bu bozulmanın sebeplerini ve çözüm önerilerini içeren bu eseri yazdı. Yazıldığı dönemin devlet adamlarının kanûn-ı kadîm ile nizâm-ı cedîd arasında mütereddid zihin dünyalarını yansıtmaya bakımından son derece önemli olan bu eser, ayrıca medeniyetimizin siyaset düşüncesini yansıtmaya açısından da önemli bir kaynak.

Avludaki Ses

Metin Turan

Ürün Yayınları

K ültürel Kolarak sarsıcı bir kuşatmanın altındayız. Neoliberalizm her türlü enstrümanı 'tüketim' nesnesi durumuna getirmekten kaçınmayarak, metropollerden küçük kasabalara, şehirleri mutenalaşmış alanlarla kuşatmaya başladı. Sahicilik yok edildi ve hayatın kuşatılabilinecek her noktasını ele geçirerek tüketim alanları oluşturdu. Mekanlar gibi kültürel kodlar da yer değiştirmeye, anlam kaymasına uğramaya başladılar. Aşık Veysel'i, Neşet Ertaş'ı, Davut Sulari'yi, Yaşar Reyhani'yi, Çobanoğlu'nu, Taşlıova'yı, Muhlis

Akarsu'yu, Çırakman'ı yetiştiren gelenek bir büyük tahribatın, şehrin değil; 'şehirleşme'nin simge olduğu sonradan görmeciliğin tarumar ediciliğine uğradı. Standart hikayelere alıştırdığımızdan her anlatılana inanır olduk. öğrenme arzumuzu yitirdik. Bilgiye ulaşma kanallarımız yaygınlaştıkça da nitelikli olanı değil de enformatik olanı yeğler duruma geldik. Toplum her anlatılanın en popüler olanına itibar etmeye başladığında, çürüme lokal olmaktan çıkmış demektir. Görece bildiğimiz sayısız konudaki cehaletimizle uçurumun kıyısına geldik. Bütün bir memleket kültürel dejenerasyonun korkunç ve korkutucu kuşatması altındadır. Siyasal çalkantılar, ekonomik zorluklar bir şekilde atlatılır, atlatılıyor da. Ne var ki kültürel çalkantıların aşılması o denli kolay olmuyor(...) Kent, hemen her toplumun medeniyetle imtihanının kesiştiği mekân olmuştur. Sonrası, özellikle Türkiye için, malum, bir büyük hayal kırıklığına dönüşmüştür. Rafine değerlerin önemlice bir bölümü törpülenmiş, mimari bütünlüğünden yoksun yapıların kuşatmasında şehirlerle birlikte kültür de hırpalanmıştır. Modernleşmeyi başka türlü, şehirleşmeyi başka türlü, üniversiteyi başka türlü yaşayarak, hayal kırıklığına uğratılmış bir ülkenin mensuplarıyız. Bunu sindirmemek gerekiyor.

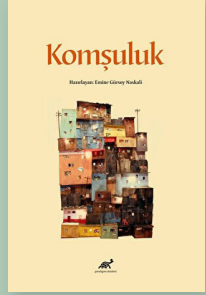
Komşuluk

Emine Gürsoy Naskali

Paradigma Akademi Yayıncılık

Kültür tarihimizin en önde gelen adlarından biri olan Emine Gürsoy Naskali hayatımızı çevreleyen, anlam katan somut, soyut “Kasap, argo,

hapishane, öfke, hakaret, ayakka-bı, takvim, kürk, alay, Pazar, su, yemin, yılan, yaşlılık, müzayedeye, cüce, dedikodu, kanto, ayrılık, korku, çiçek, tuz, kap kacak, kumar, kartpostal, tütün, çoban, lanet, gizli diller, deve zehir, ayıp, gülmek, vasiyet-öğüt, selamlaşma, soyadı, Gübre-tezek-çöp, arı-bal, kahve, at, uçmağa varma, at-atçılık, çizgi roman...” gibi her kavramı söz uçar yazı kalır” ilkesine uyararak hazırladığı kitaplarla ölümsüzleştiriyor. Celal Bayar'ın torunu olan yazar salgın “ne koparabilirim” hastalığına karşı “ben değil biz”, “birlik, dayanışma, yardımlaşma” ilkesi içinde “ne verebilirim” anlayışını yayan; insana ve emeğe saygılı Cumhuriyet'in kurucu kadrosunun ülkesine, insanlarına borçlu olma ruhunu taşıyor, yaşatıyor.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ECEM ÖZGÜ, İSTANBUL

Abone Olun

Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya'dan tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat. Bütün Dünya dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşıyor. Bir telefonunuz veya e-posta mesajımızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

**Bütün Dünya
Abone Servisi**

**Tel-WhatsApp:
0541 725 74 11**

**E-posta:
abonebd@gmail.com**

Bütün Dünya

G Ü L S E R E N S Ü D O R

1945 yılında Ordu'da doğan sanatçı, 1965 yılında Kadıköy Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra, 1970 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Bedri Rahmi Eyüboğlu Atölyesinden mezun oldu. 1970-1974 yılları arasında eşi ressam Teoman Südor ile birlikte önce dil eğitimi nedeniyle Perugia'da, sonra da resim ve sanat tarihi eğitimi için Roma'da bulundu. Yedisi İtalya ve Avusturya'da olmak üzere elliden fazla kişisel sergi açmış, dokuzu yurtdışında olmak üzere, ondokuz sanat fuarında bulunmuştur. Resimlerinde Kadın'ı işleyen sanatçının eserleri İzmir Resim Heykel Müzesi, İstanbul Resim Heykel Müzesi, Norveç Print Art Museum ve İstanbul Modern Müzelerinde sergilenmektedir. Sanatçı çalışmalarını İstanbul'da sürdürmektedir.

ISSN 1301-7608

9 771301 760320